

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Eva Horáková

**STÁRNUTÍ POPULACE V HAVÍŘOVĚ A JEHO VLIV NA
POTŘEBY KAPACIT ZAŘÍZENÍ SOCIÁLNÍ PÉČE PRO
SENIORY A KAPACIT V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Olomouc 2019

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Eva Horáková (R160111)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Stárnutí populace v Havířově a jeho vliv na potřeby kapacit zařízení sociální péče pro seniory a kapacit v mateřských školách

Title of thesis: Ageing of population in Havířov and its impact on the capacities of social care facilities for seniors and capacities in kindergartens

Vedoucí práce: Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.

Rozsah práce: 142 stran, 21 vázaných příloh

Abstrakt: Diplomová práce hodnotí proces stárnutí populace ve městě Havířově. Stěžejním cílem je analýza sociálních služeb pro seniory a mateřských škol a jejich kapacity. Pomocí projekce obyvatelstva je zjišťována potřeba kapacit v domovech pro seniory a v mateřských školách do budoucna.

Klíčová slova: město Havířov, proces stárnutí populace, sociální služby, mateřské školy, populační projekce

Abstract: Master thesis evaluates the ageing process of population in Havířov. The main goal is to analyze social services for seniors and kindergartens and their capacities. With the aid of population projection is found out the need for capacities in retirement homes and in kindergartens in the future.

Keywords: Havířov city, ageing of population, social care facilities, kindergartens, population projection

Tímto prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Miloslava Šerého, Ph.D., přičemž jsem uvedla veškeré použité prameny v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne:

Podpis:

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Miloslavu Šerému, Ph.D za jeho odborné vedení a cenné rady při tvorbě práce. Zároveň děkuji za vstřícnou spolupráci Ing. Mileně Maroszové ze Sociálních služeb města Havířova. A v neposlední řadě Magistrátu města Havířova, odboru školství a kultury, za poskytnutí dat.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eva HORÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R160111**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Stárnutí populace v Havířově a jeho vliv na potřeby kapacit zařízení sociální péče pro seniory a kapacit v mateřských školách**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce bude zhodnocení problému stárnutí populace ve statutárním městě Havířov se zaměřením na kapacity sociálních zařízení pro seniory a kapacity mateřských škol. Úvodní část bude věnována teoretickým aspektům stárnutí populace. V práci bude zahrnuta analýza vývoje základních demografických ukazatelů souvisejících se stárnutím obyvatelstva. Dále bude práce obsahovat populační projekci a hodnocení vlivu stárnutí populace na budoucí potřeby výše zmíněných kapacit ve zkoumaném městě.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Miloslav Šerý, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2016**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2018**

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 30. listopadu 2016

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- BAUMRUKOVÁ, Pavla et al. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1. Vyd. Praha: Sociopress, 1997, 271 s. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-1-9.
- BURCIN, Boris, DRBOHLAV, Dušan, KUČERA, Tomáš. Možnosti migračního řešení perspektivního úbytku a demografického stárnutí obyvatelstva České republiky. In: *Sociologický časopis*, 2008, roč. 44, č. 4, 653-682.
- BURCIN, Boris, KUČERA, Tomáš, ŠÍDLO, Luděk. Populační prognózy a projekce. In: *Geografické rozhledy*, 2007, roč. 07-08, č. 1, s. 12-13.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. ČSÚ [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2018-2100>
- DUFEK, Jaroslav a Bohumil MINAŘÍK. *Stárnutí obyvatel České republiky a vývoj zatížení produktivní populace*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-253-8.
- KRETSCHMEROVÁ, Terezie, ŠIMEK, Miroslav. *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050*. In: *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*, 2004, roč. 46, č. 2, 91-99.
- KUČERA, Tomáš. *Regionální populační prognózy: teorie a praxe prognózování vývoje lidských zdrojů v území*. Praha, 1998. Disertační práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie.
- PRŮŠA, Ladislav. *Model optimálního uspořádání sociálních a zdravotních služeb na regionální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2006. s. 53.
- PRŮŠA, Ladislav. *Efektivnost sociálních služeb: vybrané prvky a aspekty*. Praha: VÚPSV, 2007. s. 38
- RABUŠIC, Ladislav. *Česká společnost stárne*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1155-6.
- ROWLAND, Donald. *Demographic methods and concepts*. Oxford: Oxford university press. 2003. ISBN 978-0-19-875263-9.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *Demografické faktory stárnutí*. *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 2011, 53(2). ISSN 0011-8265.
- ŠANDA, Robert, TOUŠEK, Václav. *Prognózy obyvatelstva a regionální rozvoj*. In: *IX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 86-91. ISBN 80-210-4155-2.

OBSAH

1 ÚVOD A CÍLE PRÁCE	10
2 REŠERŠE LITERATURY	12
2.1 STÁRNUTÍ POPULACE VE SVĚTĚ	12
2.2 STÁRNUTÍ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICE	13
2.2.1 ODBORNÉ ČASOPISY ZABÝVAJÍCÍ SE STÁRNUTÍM POPULACE V ČR	13
2.2.2 DALŠÍ PUBLIKACE	14
2.3 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY	15
2.3.1 POPULAČNÍ PROJEKCE ČESKÝCH ZEMÍ	15
2.4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY SE ZAMĚŘENÍM NA SENIORY	16
2.5 MATEŘSKÉ ŠKOLY	17
3 METODIKA PRÁCE A ZDROJE DAT	18
3.1 DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA POPULACE	19
3.2.2 DYNAMIKA OBYVATELSTVA	20
3.2.3 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY	21
3.2.4 NORMATIVY	22
4 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO ÚZEMÍ	24
4.1 STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA	24
5 STÁRNUTÍ POPULACE	30
5.1 VLIV PORODNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE	32
5.2 VLIV ÚMRTNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE	35
5.3 VLIV MIGRACE NA STÁRNUTÍ POPULACE	37
5.4 UKAZATELE VYJADŘUJÍCÍ PROCES STÁRNUTÍ POPULACE	40
5.4.1 INDEX STÁŘÍ	40
5.4.2 INDEX EKONOMICKÉ ZÁVISLOSTI I	43
5.4.3 INDEX EKONOMICKÉ ZÁVISLOSTI II	46
5.4.4 INDEX EKONOMICKÉHO ZATÍŽENÍ	48
5.4.5 PRŮMĚRNÝ VĚK	50
6 SOCIÁLNÍ SLUŽBY SE ZAMĚŘENÍM NA SENIORY	51
6.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY V LEGISLATIVĚ ČR	51
6.2 AKTÉŘI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	53
6.3 PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	54
6.3.1 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI	54
6.3.2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ V HAVÍŘOVĚ	55

7 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	57
7.1 MATEŘSKÉ ŠKOLY V LEGISLATIVĚ ČR.....	57
7.2 FINANCOVÁNÍ ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ.....	58
7.3 DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVÁNÍ A ROZVOJE VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY ČR 2015–2020	58
7.4 DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVÁNÍ A ROZVOJE VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE 2016	59
7.5 KONCEPCE ROZVOJE ŠKOLSTVÍ V HAVÍŘOVĚ NA LÉTA 2014–2021.....	60
8 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ	61
8.1 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY	61
8.1.1 VYBAVENOST KRAJŮ ČR DOMOVY PRO SENIORY	61
8.1.2 VYBAVENOST MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY	63
8.1.3 VYBAVENOST MĚSTA HAVÍŘOVA SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY	64
8.1.4 ZHODNOCENÍ SOUČASNÉHO STAVU POSKYTOVATELI	69
8.2 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI	70
8.2.1 VYBAVENOST KRAJŮ ČR MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI	71
8.2.2 VYBAVENOST MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI.....	71
8.2.3 VYBAVENOST MĚSTA HAVÍŘOVA MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI	73
9 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY	78
9.1 PROJEKCE OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY	79
9.2 PROJEKCE OBYVATELSTVA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE.....	81
9.3 OČEKÁVANÝ VÝVOJ POPULACE VE MĚSTĚ HAVÍŘOVĚ	84
9.3.1 HODNOCENÍ PODLE UKAZATELE PRŮMĚRNÉHO KOEFICIENTU RŮSTU	85
8.3.2 PROJEKCE OBYVATELSTVA VE MĚSTĚ HAVÍŘOVĚ.....	89
8.3.3 KOMPARACE VÝSLEDKŮ.....	95
10 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT.....	96
10.1 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRO SENIORY	96
10.2 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT MATEŘSKÝCH ŠKOL	98
11 ZÁVĚR	102
SUMMARY	106
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	108
SEZNAM PŘÍLOH.....	120

Seznam použitých zkratk

ČDS	Česká demografická společnost
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DESA	Oddělení hospodářských a sociálních věcí
DSH	Domov seniorů Havířov
DZ	Dlouhodobý záměr
KP	Komunitní plán
MČ	Městská část
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSK	Moravskoslezský kraj
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
p.b.	Procentní bod
SeneCura	SeneCura SeniorCentrum HŠH
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SO ORP	Správní obvod obce s rozšířenou působností
SPRSS	Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
SSMH	Sociální služby města Havířova
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZSJ	Základní sídelní jednotka

1 ÚVOD A CÍLE PRÁCE

Proces stárnutí populace se stává nevyhnutelným tématem dnešní doby pro většinu států. Souvisí s demografickými změnami, jako je zvyšující se naděje dožití, snižující se úroveň plodnosti a úmrtnosti, jež se postupně odrážejí do všech veřejných systémů, a tím ovlivňují oblasti vzdělávání, trhu práce, zdravotnictví, sociální péče a důchodového systému. (Hulík, Tesárková, 2009) Studium lidských populací je v moderních společnostech důležité a podstatné z důvodu správného fungování politiky. Aspekty spojené s velikostí a strukturou obyvatelstva ovlivňují ekonomické plánování, sociální a politickou organizaci a vývoj lidských zdrojů. (Rabušic, 2001) Diskuse na téma demografické stárnutí je často ve spojení s vývojem ekonomického, sociálního a zdravotního zatížení. Aby společnost mohla patřičně reagovat na demografické změny a zjistit, jak silné toto zatížení bude, je potřeba se zabývat budoucím vývojem populace. Pomocí výpočtů odhadů a projekce obyvatelstva lze s několikaletým předstihem připravit návrh na transformaci zdravotní a sociální péče, přičemž by se neměla opomíjet druhá strana věkového spektra a rovněž dopředu plánovat rodinnou a vzdělávací politiku.

Diplomová práce se primárně zabývá městem Havířov, jež je charakteristické svým náhlým počátečním růstem populace, kdy se řadilo mezi populačně nejmladší města v České republice, a následným úpadkem a ztrátou obyvatelstva po změně politického režimu v roce 1989. Dnes je převaha seniorů nad dětmi normální stav, se kterým je potřeba se smířit a přizpůsobit strategické plánování města. Téma práce je zaměřeno na sociální služby pro seniory, které jsou často s procesem stárnutí populace diskutované a také na mateřské školy, jež jsou mnohdy opomíjené, i když se jich demografické změny rovněž značně dotýkají. Předkládaná práce částečně navazuje a vychází z bakalářské práce s názvem *Proces stárnutí populace statutárního města Havířov s ohledem na vnitřní diferenciaci v transformačním období*, která měla za cíl analyzovat a porovnat vnitřní strukturu města pomocí hodnot indexu stáří a Ossanova trojúhelníku. Ze zjištěných výsledků vyplývá zvyšující se stárnutí obyvatelstva, ale také postupné „smršťování“ města. (Horáková, 2016)

Jedním z hlavních cílů této práce je analýza současných kapacit v sociálních službách pro seniory a mateřských školách ve městě Havířově. Je důležité si položit otázku, zda v rámci města existují vazby mezi lokalitami s vyšší koncentrací seniorů, resp. dětí, a polohou zařízení pro cílovou skupinu. Druhý hlavní cíl vychází z prvního, a je zjišťováno, zda existující kapacity vyhovují současné demografické situaci ve městě, a především, jaká bude jejich potřeba do budoucna. Pro dosažení těchto cílů je potřeba si vytyčit několik dílčích cílů:

- prostudovat odbornou literaturu zabývající se demografickým stárnutím populace, sociálními službami pro seniory a předškolními zařízeními,
- seznámit se s metodami a ukazateli, které se využívají pro studium demografické struktury populace a následně je využít pro samotné město,
- pro zjištění významu stárnutí populace ve městě porovnat výsledky s Moravskoslezským krajem a Českou republikou,
- vlastním šetřením získat data o stavu kapacit jednotlivých sociálních služeb pro seniory a mateřských škol ve městě Havířově,
- popsat výsledky z projekce obyvatelstva pro Českou republiku a Moravskoslezský kraj,
- vypočítat a vytvořit projekci obyvatelstva ve městě Havířově,
- výsledky projekcí využít pro sestavení budoucích potřebných kapacit v domovech pro seniory a mateřských školách.

2 REŠERŠE LITERATURY

2.1 STÁRNUTÍ POPULACE VE SVĚTĚ

Stárnutí populace patří mezi nejvíce diskutovaná témata ve světě nejen v posledních letech. Tímto jevem se zabývají demografové, sociologové, ale i ekonomové. Mezinárodní organizace OSN se tomuto problému věnuje více než 30 let. První klíčová konference se konala v roce 1982 ve Vídni, kde byl vytvořen akční plán *Vienna International Plan of Action on Ageing*. Plán vyzýval ke konkrétním opatřením v otázkách zdraví a výživy, ochrany starších spotřebitelů, bydlení, sociálního zabezpečení, zaměstnanosti, vzdělávání a shromažďování potřebných dat k analýze a výzkumu. (United Nations, 1982) V roce 1991 Valné Shromáždění přijalo *Zásady OSN pro seniory*, týkající se nezávislosti, seberealizace, důstojnosti a péče. V roce 2002 v Madridu se konalo druhé shromáždění na totožné téma. Byl zde přijat nový akční plán *Political Declaration and the Madrid International Plan of Action on Ageing*, jenž navrhoval mezinárodní politiku v oblasti stárnutí ve 21. století. (United Nations, 2018) Součástí OSN je Oddělení hospodářských a sociálních věcí (dále jen DESA), sledující, mimo jiné, stárnutí populace. Kniha *World population ageing 2015* vydána pod záštitou DESA, popisuje globální trendy ve věkové struktuře populace a zkoumá současné i budoucí potřeby s ohledem na stárnutí obyvatelstva. (United Nations, 2015)

V Evropské unii se analýzou statistických dat zabývá statistický úřad Eurostat. Cílem je porovnatelnost členských států a jejich regionů. Výsledkem jsou pak publikace, popisující aktuální trendy. (Eurostat, 2018) Autor *Michael Goll* (2010) sepsal dokument s názvem *Ageing in the European Union: where exactly?*, kde popisuje změny v populaci na úrovni NUTS 3 pro 26 členských států. Dále pod záštitou Eurostatu byla vydána publikace *People in the EU: who are we and how do we live?* vycházející z výsledku sčítání obyvatelstva a bydlení v členských zemích v roce 2011. Snaží se zachytit detailní obraz populace, domácností a bydlení v Evropské unii. (Kotzeva et al., 2015)

Za přínosnou publikaci můžeme považovat *Issue Mapping for an Ageing Europe* od trojice autorů Rogers, Sánchez-Querubín a Kil (2015). Kniha je jakýmsi návodem na mapování sociálních a politických problémů digitálními metodami. Jedná se především o problémy týkající se stárnutí populace v Evropě a jeho dopady na současný prosperující stát.

V evropském měřítku lze také zmínit *Oxford Institute of Population Ageing* založený v roce 1998 ve Velké Británii. Cílem je zkoumání změn v populaci. Kromě demografických otázek řeší také zdraví, společnost a životní prostředí. Jejich program se zaměřuje na čtyři

geografické oblasti: Afriku, Asijsko-pacifickou oblast, Latinskou Ameriku a Centrální a Východní Evropu. Mezi jejich evropské výzkumné projekty patří například: *Global Ageing Survey* (Leeson, Harper and Khan) nebo *Migration as a Policy Response to Population Ageing* (Leeson). (The Oxford Institute of Population Ageing, 2018) První ze zmiňovaných projektů byl prováděn pomocí rozhovorů s více než čtyřiceti tisíci lidmi ve 25 zemích z Asie, Evropy, Afriky a Ameriky. Zkoumá postoje a očekávání v důchodovém věku včetně finančního zaopatření. (The Oxford Institute of Population Ageing, 2018) Druhý zmíněný projekt zahrnuje do studie migraci, která může ovlivňovat poskytování zdravotní a sociální péče pro starší osoby v průběhu dramatického nárůstu stárnoucí populace. (Leeson, 2012)

Dalším ústavem zabývajícím se stárnutím populace je *Vídeňský institut demografie (Österreichische Akademie der Wissenschaften)*. Mezi výzkumné činnosti nepatří jen demografie Rakouska, ale také se zaměřuje srovnáváním evropské demografie, dynamikou a prognózou populace. Výzkumné zaměření institutu se rozšířilo na celosvětový pohled týkající se problémů populace. (VID Mission Statement, 2018) Vídeňský institut demografie koordinuje projekt AGENTA (celým názvem: Ageing Europe: An application of National Transfer Accounts for explaining and projecting trends in public finances), na kterém spolupracují univerzity ve Švédsku, Maďarsku, Španělsku, Slovinsku, Francii, Polsku a Velké Británii (Agenta, 2018). Jedním z výsledků tohoto projektu je brožura *Ageing Europe - An Application of National Transfer Accounts for Explaining and Projecting Trends in Public Finances* pojednávající o čerpání finančních prostředků obyvatelstva v produktivním věku obyvatelstvem předproduktivního a poproduktivního věku s ohledem na stárnutí populace (Fürnkranz-Prskawetz, Hammer, Rengs, 2017). Výzvou pro systémy sociálního zabezpečení je přizpůsobení se stárnoucí populaci. (Agenta, 2018) Ve Vídeňském institutu působí mimo jiné i Wolfgang Lutz, který vydal článek *The coming acceleration of global population ageing*. Řeší zde rychlost stárnutí populace, jak a podle čeho se měří, zda změna střední délky života může být rozhodující a tvrdí, že nižší míra růstu populace úzce souvisí se stárnutím populace. (Lutz, 2008)

2.2 STÁRNUTÍ POPULACE V ČESKÉ REPUBLICCE

2.2.1 ODBORNÉ ČASOPISY ZABÝVAJÍCÍ SE STÁRNUTÍM POPULACE V ČR

Česká demografická společnost (dále jen ČDS) je dobrovolné sdružení vědců věnující se demografii a příbuzné problematice. Mezi jejich činností patří vydávání neperiodického sborníku *Acta demographica* a taktéž *Zpravodaj ČDS* vycházející třikrát do roka. (ČDS, 2018) Členové ČDS přispívají svými články také do odborného časopisu *Demografie, revue pro*

výzkum populačního vývoje, který vydává Český statistický úřad čtyřikrát do roka. Svými články zde přispívají čeští i zahraniční odborníci, vyjadřující se k problematice složení populace a budoucího vývoje počtu obyvatelstva. (ČSÚ, 2018b) O demografické otázky se zajímá také Jitka Rychtaříková, jež je profesorkou na katedře demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Ve svém článku *Demografické faktory stárnutí* se v úvodní části zaměřila na popis změn věkové struktury populace České republiky a následně podle modelu stabilní populace ukázala vliv porodnosti a úmrtnosti na věkovou strukturu obyvatelstva. V poslední části zpracovala pomocí faktorové analýzy rozdílnost postojů veřejnosti k seniorům ve stárnoucí společnosti. (Rychtaříková, 2011) Mezi členy ČDS patří Jitka Langhamrová a Tomáš Fiala (2013), kteří společně vypracovali článek *Vývoj ekonomického a sociálního zatížení a stárnutí populace*. Pokusili se nejen pomocí běžně používaných ukazatelů charakterizovat socioekonomické důsledky stárnutí, ale také použili index sociálního zatížení jako přesnější ukazatel. Cílem bylo zjistit exaktnější představu o budoucích změnách spojenou s vývojem populace a stárnutím obyvatelstva. Článek byl vydán v časopise *Politická ekonomie*.

Dále můžeme vyzdvihnout *Sociologický časopis*, který je vydáván Sociologickým ústavem Akademie věd České republiky. Problematiku úbytku obyvatelstva, demografického stárnutí a možností migračního řešení těchto problémů popisují v *Sociologickém časopisu* Burcin, Drbohlav a Kučera (2008) v článku *Možnosti migračního řešení perspektivního úbytku a demografického stárnutí obyvatelstva České republiky*. Zaobírají se konceptem tzv. „náhradové migrace“ (replacement migration), kde rozpracovávají otázku úplného nahrazení demografických ztrát s pomocí migrace.

2.2.2 DALŠÍ PUBLIKACE

Mezi další autory zkoumajícího stárnutí populace můžeme zařadit Ladislava Rabušice (1995) s knihou *Česká společnost stárne*, kde na základě populační projekce uvádí dynamiku stárnutí a formuje základní návrhy pro veřejnou a sociální politiku pro stárnoucí společnost. Helena Haškovcová (2010) publikovala knihu o stárnutí obyvatelstva s názvem *Fenomén stáří*. Publikace může sloužit jako studijní pomůcka pro studenty zaměřující se na tuto problematiku, ale i institucím, které pomáhají seniorům. Dílo je také doporučováno příslušníkům starší generace, jako pomoc při zorientování se v nových situacích. Autorka si zvolila za základní téma popsat vše, co souvisí se stářím. V dílčích kapitolách se zabývá tématy jako sociální a zdravotní politika nebo dnešní problémy péče o seniory.

2.3 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY

Důležitou součástí demografie je prognózování neboli odhad budoucího vývoje struktury obyvatelstva. Američtí autoři Smith, Tayman a Swanson (2001) ve vzájemné spolupráci vydali knihu *A Practitioner's Guide to State and Local Population Projections*, popisující nejčastěji používané zdroje dat a aplikační techniky pro různé metody populačních projekcí. Publikace poskytuje praktické návody pro demografy, projektanty, analytiky trhu a pro další, kteří tvoří státní a lokální populační projekce. OSN vydala v roce 2017 svou dvacátou pátou projekci odhadů o počtu obyvatel od roku 1951. (United Nations, 2018) V návaznosti na zjištěné výsledky byl publikován dokument *World Population Prospects, The 2017 Revision*, poskytující podrobný přehled použité metodiky. Populačními projekcemi se také zabývá Eurostat, který v roce 2015 vydal projekci na národní úrovni v časovém horizontu 2015–2080. Data jsou sesbírána od 28 členských států a také Norska. Výsledky byly dále vysvětleny v článku *People in the EU – population projections*. (Eurostat, 2018)

2.3.1 POPULAČNÍ PROJEKCE ČESKÝCH ZEMÍ

V České republice (dále jen ČR) se projekcemi primárně zabývá Český statistický úřad (dále jen ČSÚ). Vydávají se nejen pro celou ČR, ale také pro kraje. Intervaly mezi vydáváním se v průběhu času měnily. V devadesátých letech byly publikovány v dvouletých cyklech, poté se interval zvýšil na 6 let mezi obdobími 2003 a 2009. Poslední projekce vyšla v roce 2018 po pěti letech. (ČSÚ, 2018j) Na webových stránkách ČSÚ lze v katalogu produktů najít *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. Projekce zde zachycuje úplnou historii v podstatě všech dnes žijících generací. Cílem bylo nastínění budoucího vývoje populace a poukázání na změny ve věkové struktuře. Projekce obyvatelstva v krajích vyšla v roce 2014, na podzim roku 2019 má být publikovaná nová aktualizovanější verze do roku 2070. (ČSÚ, 2018f) V časopise Demografie pod záštitou ČSÚ, jsou vydávány články na téma projekce obyvatelstva. Svou statí *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2050* zde přispěli autoři Terezie Kretschmerová a Miroslav Šimek (2004). Analyzují se zde výsledky populační prognózy, které se snaží ukázat budoucnost, a jaké budou dopady hlavně na věkovou strukturu obyvatelstva. Článek *The Population Prospects of Czechia and Slovakia until 2060* porovnává souhrnné odhady a výsledky dvou národních prognóz populace do roku 2060, vydány v roce 2012 na Slovensku a v roce 2018 v Česku. (Bleha, Burcin, Kučera, Šprocha, Vaňo, 2018) Populační odhad řeší také Robert Šanda a Václav Toušek (2006) v článku *Prognózy obyvatelstva a regionální rozvoj*. Cílem je seznámení s možnostmi využití populačních předpovědí v regionálním rozvoji a objevuje se zde část věnována minulým prognózám a zjišťování přesnosti těchto výsledků.

2.4 SOCIÁLNÍ SLUŽBY SE ZAMĚŘENÍM NA SENIORY

Jedním z ústředních orgánů státní správy je Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), které spravuje sociální politiku, sociální pojištění, oblast zaměstnanosti, pracovněprávní legislativu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci, genderovou problematiku, evropskou integraci a oblast čerpání finanční pomoci z fondů Evropské unie. (MPSV, 2018) V rámci resortu MPSV je uskutečňována věda a výzkum. Za účelem zajišťování výzkumných potřeb byl zřízen Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. (dále jen VÚPSV). (MPSV, 2018) VÚPSV vydal koncepční dokument *Koncepce výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva práce a sociálních věcí na léta 2017-2023, s výhledem do roku 2025*, který vymezuje základní obrysy pro efektivní využívání státní podpory sociálně ekonomického výzkumu, vývoje a inovací (VaVal). Definuje „priority, cíle a implementační rámec v oblasti resortní politiky VaVal, včetně organizační struktury a podmínek pro poskytování institucionální a účelové podpory“. V rámci tohoto dokumentu byly využity strategické a programové dokumenty v pověření MPSV, například se jedná o *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013-2017* nebo *Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016-2025*. (MPSV, 2016) Ve druhé zmíněné výhledové strategii je cílem nastavení systému sociálních služeb tak, aby korespondoval potřebám lidí v nepříznivé situaci. V práci jsou definovány problematické okruhy, podle kterých byly dále zpracovávány analytické části dokumentu. (Pospíšil, 2015) Pod záštitou VÚPSV byla vydána publikace *Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování*. Cílem bylo zhodnotit vybrané aspekty ovlivňující životní podmínky seniorů v souvislosti se stárnutím populace. (Průša, Bareš, Holub, Šlapák, 2015)

Mezi základní zdroj informací o sociálních zařízeních nejen pro seniory je Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde jsou určeny „podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách“. V třetí části se zákon zaměřuje na sociální služby, především na druhy a podmínky poskytování sociálních služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

Petr Víšek a Ladislav Průša (2012) napsali publikaci *Optimalizace sociálních zařízení*, jejímž cílem bylo zpracování návrhu optimalizace sociálních služeb, návrh koncepce databáze této oblasti a vytvoření komunikační platformy. Mimo jiné se zde zabývají také dosavadním vývojem sociálních služeb. Další monografie od autora Ladislava Průši (2010) řeší sociální

služby je *Poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením*. Článek obsahuje analýzu vývoje vybavenosti okresů a krajů službami sociální péče, ale také prognózu potřeb sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením do roku 2025. Dokument *Efektivnost sociálních služeb: vybrané prvky a aspekty* se zabývá důsledky stárnutí populace na potřebu sociálních služeb v dlouhodobém horizontu. Pozornost je rovněž věnována mezinárodní komparaci rozsahu péče, která je poskytována v pobytových zařízeních a v domácnosti jednotlivých občanů. (Průša, 2007)

2.5 MATEŘSKÉ ŠKOLY

Důležitou součástí rodinné politiky státu je podpora předškolních zařízení. V publikaci *Síť zařízení denní péče o děti v předškolním věku v ČR* je nastíněn historický vývoj předškolní výchovy u nás, ale také jaké instituce dnes existují pro malé děti. Další část je věnována analýze dostatečnosti sítě zařízení denní péče, zahrnující kapacity zařízení, prostorovou a finanční dostupnost. (Kuchařová, Svobodová, 2006) Podmínkám a podrobnostem provozu mateřských škol se věnuje *Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání*. Jsou zde určeny maximální počty dětí podle množství tříd ve školách. Problémem změn demografického vývoje populace odrážející se v kapacitách ve školství řeší autoři Vladimír Hulík a Klára Tesárková (2009) v článku *Dopady demografického vývoje na vzdělávací soustavu v České republice*. Příspěvek se snaží popsat vztah mezi populačním vývojem a následným dopadem na vzdělávací systém. V závěrečné části můžeme najít doporučení pro vzdělávací politiku.

3 METODIKA PRÁCE A ZDROJE DAT

Pro vytvoření teoretické části této diplomové práce bylo zapotřebí studium odborné literatury a článků zabývajících se tématem stárnutí populace, a s tím související dopady na potřebu sociálních služeb pro seniory a mateřských škol. Sloučením jednotlivých poznatků byla poskytnuta teoretická východiska práce.

Vstupní údaje pro výpočty demografických ukazatelů pro Moravskoslezský kraj a ČR jsou zpracovány z Demografických ročenek ČR a krajů v rozmezí let 1991–2017 vydané ČSÚ. Data pro vypracování analýz vývoje struktury a dynamiky obyvatelstva ve městě Havířově jsou získána taktéž z ČSÚ, především z Databáze demografických údajů za obce ČR a z Městské a obecní statistiky. Pro vnitřní prostorovou diferenciaci za jednotlivé základní sídelní jednotky (dále jen ZSJ) slouží Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB) z let 1991, 2001 a 2011. Struktura ZSJ, s kterou je pracováno v diplomové práci, byla uměle vytvořena již v práci bakalářské. Důvodem byl odlišný počet ZSJ ve sledovaných letech. V roce 1991 a 2001 bylo celkem 31 ZSJ, v roce 2011 byly vytvořeny další 3 z již stávajících ZSJ. Dalším problémem byly ZSJ s malou koncentrací obyvatelstva, které by v konečné analýze zkreslovaly výsledky extrémními hodnotami. Řešení bylo nalezeno v jejich spojení se sousedními ZSJ podle typu zástavby. Po těchto úpravách byla vytvořena struktura s 27 ZSJ¹.

Zdroje dat o sociálních službách pro seniory jsou získány z několika pramenů. Data za ČR a kraje jsou dostupná na webových stránkách ČSÚ ve Veřejné databázi, ve které jsou každoročně aktualizována data o Zařízeních sociálních služeb v ČR, krajích, ve správních obvodech obcí s rozšířenou kapacitou (dále jen SO ORP) vybraného kraje a v obcích. Přehled sociálních služeb pro město Havířov je získán z Registru poskytovatelů sociálních služeb. Detailnější informace jsou získány z internetových stránek a od jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb pro seniory ve městě Havířově.

Údaje o počtech mateřských škol a dětí, které je navštěvují, jsou pro ČR získána z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) z Vývojové ročenky. Data pro Moravskoslezský kraj jsou dostupná z webových stránek kraje, kde lze nalézt ve strategických dokumentech Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Moravskoslezském kraji pro jednotlivé školní roky. Magistrát města Havířova, odbor Školství a kultury, poskytl výkazy o mateřských školách jimi zřizovaných od školního roku 2008/2009 do 2018/2019. Za běžných

---

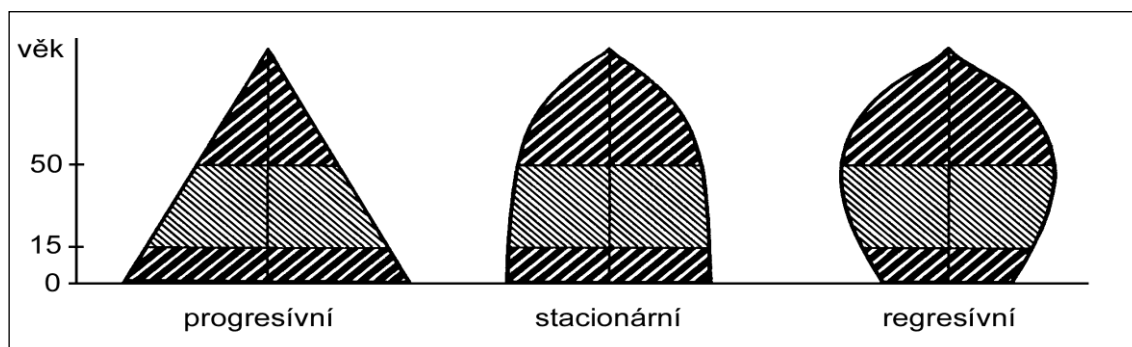
¹ Detailnější rozbor vytvoření struktury 27 ZSJ je popsán v bakalářské práci *Proces stárnutí populace statutárního města Havířov s ohledem na vnitřní diferenciaci v transformačním období* v kapitole 3 Metodika (Horáková, 2016).

podmínek jsou analýzy dětí ve spojení s mateřskými školami prováděny pro věkovou skupinu 3–5 let (např. MŠMT). V této práci je zvolena věková skupina 0–5 let vzhledem k dostupnosti veřejných dat a následného porovnávání.

Vybrané výsledky jsou prezentovány prostřednictvím mapových výstupů vytvořených v programu ArcMap. Podkladová vrstva pro jednotlivé ZSJ a městské části jsou převzaty z ArcČr 500. Dále je využito ortofoto ČR, přejato z Geoportálu ČÚZK (2018).

3.1 DEMOGRAFICKÁ STRUKTURA POPULACE

Stav populace lze studovat z mnoha pohledů. Pro demografii jsou nejzajímavější struktury podle pohlaví a věku, stručně nazýváno demografická struktura. Koncentrovanou charakteristikou demografické struktury je graf nazývaný strom života nebo věková pyramida. Informaci poskytují stejnou, ale formálně se od sebe liší. Strom života je tvořen dvěma polygony, popřípadě věková pyramida je tvořena dvěma histogramy, kde vlevo je umístěn graf pro muže a vpravo pro ženy. Věk se vynáší na svislou osu a počet osob v příslušné kategorii je vynášen na osu vodorovnou. (Koschin, 2005) Z věkové pyramidy můžeme vyčíst v hrubých rysech demografickou historii populace. Jednotlivé zářezy vypovídají o určité situaci, během které byla ovlivněna úroveň populační reprodukce. Podle schopnosti reprodukce lze věkovou strukturu rozlišit do tří kategorií: dětské (0–14 let), reprodukční (15–49 let) a postreprodukční (50 a více let). (Kalibová, 2003) Švédský demograf Axel Gustaf Sundbärg si všiml, že reprodukční generace tvoří zhruba 50 % v každé populaci, podle toho rozdělil populace do tří typů (viz Obr. 1). Progresivní typ populace má převahu mladých a počet narozených stále roste. Stacionární typ má stabilní počet narozených a zemřelých, tedy dětská a postreprodukční složka je přibližně vyrovnaná. Posledním typem je populace regresivní, kde je převaha postreprodukční složky a nedostatek dětské, tedy dochází k úbytku obyvatelstva. Přejít od progresivní k regresivní populaci nazýváme demografické stárnutí nebo také stárnutí populace. (Koschin, 2005)

Obr. 1: Schématické znázornění základních typů věkové struktury

Zdroj: Kalibová (2003)

Populaci můžeme rozdělit do tří hlavních věkových skupin: předproduktivní (0–14 let), produktivní (15–64 let) a poproduktivní (65 a více let). (Kalibová, 2003) Toto dělení bude dále v této práci použito.

Proces stárnutí populace je stěžejním tématem celé práce. Abychom ho mohli kvantitativně vymezit, je zapotřebí si ukázat běžně používané ukazatele závislé na struktuře obyvatelstva. Nejpoužívanější je index stárání, vyjadřující podíl počtu poproduktivního obyvatelstva k předproduktivnímu. Udává počet osob starších 65 let na 100 dětí ve věku 0–14 let. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008) Další ukazatel je index závislosti I, vyjádřený poměrem předproduktivního obyvatelstva ku 100 osobám v produktivním věku. Index závislosti II ukazuje kolik poproduktivního obyvatelstva je na 100 produktivních osob. Uzavírá to index ekonomického zatížení, který lze vypočítat jako poměr počtu dětí do 14 let a osob starších 65 let k počtu osob ve věku 15–64 let. (Kalibová, 2003) Pohled na stárnutí populace lze rovněž dotvořit pomocí průměrného věku, vyjádřeného průměrem počtu let, které prožili všichni členové sledované populace. K výpočtu se používá vážený aritmetický průměr. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

Při zpracování dat z Projekce České republiky (2018) a Projekce krajů (2014) jsou výsledky indexu ekonomického zatížení vytvořeny ČSÚ z věkových kategorií 0–19 let, 20–64 let a 65 let a výše. V ostatních analýzách tohoto indexu jsou použity hlavní věkové skupiny, tj. 0–14 let, 15–64 let, 65 a více let.

3.2.2 DYNAMIKA OBYVATELSTVA

Obyvatelstvo nemůžeme pokládat za statický element, právě naopak, vyznačuje se silnou dynamikou změn. Jedná se o změnu struktur, počtu, prostorového rozložení či jiných dalších znaků. V zásadě se demografická dynamika rozděluje do tří forem: přirozený pohyb obyvatelstva, mechanický pohyb a sociálně-ekonomický pohyb. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

Mezi přirozený pohyb obyvatelstva patří porodnost (natalita) zajišťující reprodukci obyvatelstva. Nejjednodušším ukazatelem porodnosti je hrubá míra porodnosti (hmp), vyjádřena jako poměr počtu živě narozených dětí a středního stavu obyvatelstva, nejčastěji v ročním vymezení. Je vyjadřován v promile. (Kalibová, 2003) Pro hlubší analýzu reprodukce obyvatelstva je vhodné použít ukazatele plodnosti (fertility), který zahrnuje do výpočtu ženy v reprodukčním období a porovnává je s počty narozených. Specifická plodnost zkoumá míry plodnosti v jednotlivých věkových kategoriích v rozmezí 15–49 let. Důležitý ukazatel je také

úhrnná plodnost, jež udává počet dětí narozených jedné ženě v reprodukčním období. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

Další důležitou složkou přirozeného pohybu obyvatelstva je úmrtnost (mortalita). Úroveň úmrtnosti lze vyjádřit řadou ukazatelů. Nejjednodušší je hrubá míra úmrtnosti (hmú), což je poměr počtu zemřelých ke střednímu stavu obyvatel ve sledovaném kalendářním roce. (Kalibová, 2003)

Rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých ukazuje přirozený přírůstek (úbytek) obyvatelstva. Jestliže je více narozených, hovoří se o přirozeném přírůstku. Převyšuje-li počet zemřelých, jedná se o přirozený úbytek. Nejčastěji se přepočítává na 1 000 obyvatel středního stavu. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

Mechanickým pohybem obyvatelstva se rozumí určitá změna v zařazení jedince v nějakém systému určených jednotek. Nejvýznamnější složkou územních pohybů obyvatelstva je migrace. Probíhá dvěma směry a rozlišují se přistěhovalí (imigranti) a vystěhovalí (emigranti). Konečným výsledkem je migrační saldo vyjadřující rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

Výsledkem přirozeného a mechanického pohybu je celkový pohyb obyvatelstva. Celkový přírůstek (úbytek) se zjistí součtem přirozeného a migračního přírůstku. Hrubá míra celkového přírůstku připadá na 1 000 obyvatel středního stavu. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008)

3.2.3 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY

Základními vstupními daty pro přehled budoucího vývoje obyvatelstva se stala *Projekce České republiky do roku 2100 a Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050*, které vydal ČSÚ². Budoucí vývoj obyvatelstva ve městě Havířově je zpracován dvěma metodami. První z nich je vytvořen pomocí výsledků SLDB v letech 1991, 2001 a 2011 a vypočten prostřednictvím průměrného koeficientu růstu za jednotlivé ZSJ pro rok 2021 a 2031. Je pracováno s věkovou skupinou 0–5 let a 65 a více let. Jedná se o elementární metodu, která vychází z předpokladu stejného vývoje hodnot, jak tomu bylo v období 1991–2011. Druhý budoucí vývoj obyvatelstva je zkonstruován jako projekce kohortně-komponentní metodou. Pro výpočet jsou využita data taktéž z ČSÚ. Výraznou limitou se stávají veřejně dostupná data, z kterých lze projekci vypočítat. V práci není vytvořena projekce s uvažováním migrace z důvodu dostupnosti dat za věkově specifické míry migračních sald pro SO ORP Havířov

---

² Více popsáno v kapitole 9 Populační projekce a odhady

či město Havířov. Využity jsou úmrtnostní tabulky za okres Karviná, zpracovány za období 2013–2017, specifické míry plodnosti za SO ORP Havířov z roku 2015 a věkové složení obyvatelstva Havířova podle pohlaví a jednotek věku rovněž z roku 2015. Kromě věkového složení obyvatelstva, data za město Havířov nejsou dostupná. Snahou je co nejvíce se přiblížit struktuře a dynamice obyvatelstva ve městě, a proto je pracováno s těmito daty. Princip projekce je založen na posouvání jednoletých věkových kohort, a rovněž zmenšování vlivem úmrtnosti a zvyšování na základě intenzity plodnosti při respektování vstupních poměrů věkově specifické úmrtnosti a plodnosti. Předpokladem se stává zachování úmrtnostních poměrů a specifických měr plodnosti z roku 2015 po celé projektované období. Prvně se vezmou data za muže ve věku 0 z roku 2015 a vynásobí se pravděpodobností přežití této skupiny mužů, tak je získán počet mužů ve věku 1 v roce 2016. Stejný postup je využit pro všechny zbývající věkové kategorie a taktéž pro ženy. Následně je potřeba zjistit počet mužů a žen ve věku 0. Vypočte se celkový počet dětí narozených v roce 2016 za předpokladu zachování specifických měr úmrtnosti z roku 2015, který se následně vynásobí konstantou 0,485 (odpovídá poměru narozených 105 chlapců a 100 dívek). Takto je získán počet žen ve věku 0 v roce 2016. Počet mužů ve věku 0 se vypočítá rozdílem celkového počtu dětí a právě vypočítaným počtem žen ve věku 0. Tento postup se opakuje do roku 2035, jenž je horizontem projekce.

Populační projekce a odhady jsou pouze nástin budoucího vývoje, který se vyvíjí podle vložených předpokladů. Náhlé vnější i vnitřní vlivy mohou strukturu obyvatelstva ovlivnit, a tím se vypočtené projekce a odhady od skutečné reality budou lišit.

3.2.4 NORMATIVY

Důležité nástroje pro analýzu potřebné vybavenosti územních celků sociálními službami jsou normativy. Lze je chápat jako směrná čísla, orientační údaje, tedy pravděpodobný výskyt sociálních jevů, situací a sociálních potřeb. (Baumruková, 1997) První normativy pro vybavenost územních celků sociálními službami byly zpracovány v polovině 80. let 20. století, ale nikdy nebyly uvedeny do praxe. Staly se podstatou návrhu normativů v 90. letech, kdy bylo pracováno s reálnými daty z roku 1995, z kterých byly následovně stanoveny normativy pro rok 2000 a 2010 (viz Tab. 1). V té době byla provedena analýza vybavenosti v domovech důchodců, v domovech-penzionech pro důchodce a v domech s pečovatelskou službou. (Průša, 2006) Po zavedení zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách byly sloučeny domovy důchodců a domy-penziony pro důchodce do jedné kategorie, a to domovy pro seniory. (Matoušek a kol., 2007) Je zapotřebí si uvědomit, že rozsah sociálních

služeb je ovlivňován různorodými charakteristikami územního celku. Rozdílná může být míra urbanizace, věková, kvalifikační, profesní a sociální struktura obyvatelstva, velikost a hustota obcí apod. (Průša, 2006)

V práci jsou použité navržené normativy vybavenosti službami pro staré a zdravotně postižené občany na rok 2010 z publikace *Obce, města, regiony a sociální služby* (Baumruková, 1997). Sloučením domovů důchodců a domů-penzionu pro důchodce je vytvořena hodnota 35 míst na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let, s kterou je dále pracováno.

Tab. 1: Návrh doporučených normativů vybavenosti službami pro staré a zdravotně postižené občany v relaci na 1000 osob starších 65 let

	1995*	2000	2010
Vybavenost místy v zařízeních pro staré občany celkem	47,36	53,00	53,00
z toho: v domovech důchodců	24,00	26,00	26,00
v domovech-penziónech pro důchodce	8,47	9,00	9,00
v bytových jednotkách v domovech s pečovatelskou službou	14,89	18,00	18,00

Zdroj: Baumruková (1997)

* reálná data

Měl by být brán v úvahu fakt, že tyto normativy jsou více než 20 let staré, tedy nereflektují vývoj, jenž nastal v první a druhé dekádě 21. století. S přispěním rozšíření terénních služeb by tyto normativy mohly být potenciálně nižší. V diplomové práci jsou však navržené normativy brány za směrodatné.

4 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO ÚZEMÍ

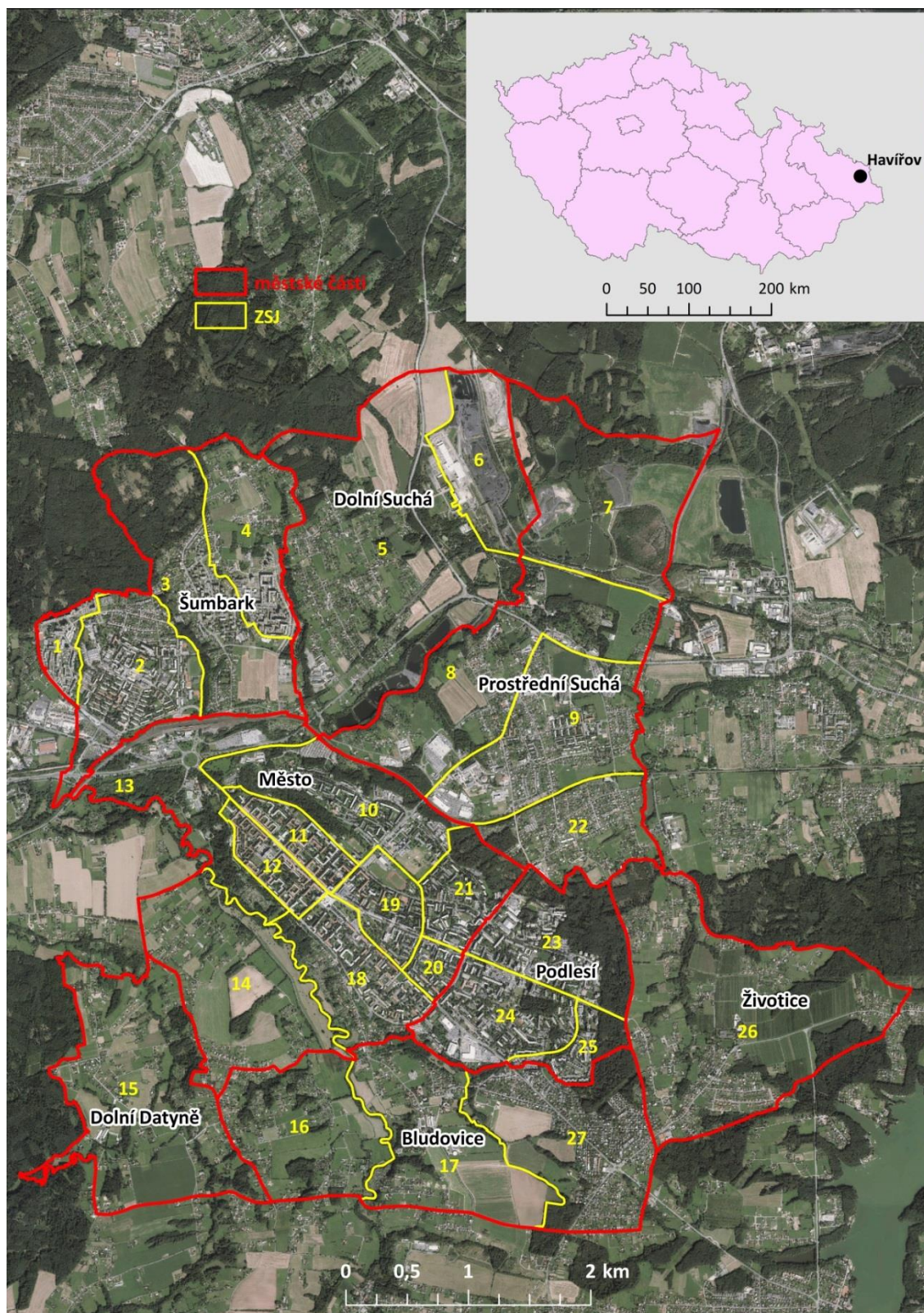
Havířov je statutární město³ ležící v Moravskoslezském kraji na jižním okraji ostravsko-karvinské průmyslové oblasti. Městem bylo administrativně prohlášeno 4. 12. 1955. (Statutární město Havířov, 2018) K 1. 1. 2018 zde žilo 72 382 obyvatel a zařadilo se tak na 12. místo ve velikosti města podle počtu obyvatel v ČR (ČSÚ, 2018h). Na Obr. 2 lze vidět členění Havířova skládající se z 8 městských částí (Město, Bludovice, Podlesí, Šumbark, Prostřední Suchá, Životice, Dolní Suchá, Dolní Datyně), které jsou dále tvořeny 34 ZSJ (v práci je pracováno s 27 ZSJ – viz kapitola 2 Metodika práce a zdroje dat). Město se rozprostírá na rozloze 32,08 km². (RISY, 2018) Havířov je obcí s rozšířenou působností a pověřeným obecním úřadem pro obce Horní Suchá, Albrechtice, Těrlicko a Horní Bludovice. Na severu hraničí s hornickými městy Petřvald, Orlovou a Karvinou, na západě s Šenovem a Václavovicemi. Ve srovnání s ostatními městy ostravské aglomerace, Havířov lze považovat za město s nejkvalitnějším bydlením. Za zmínku také stojí velmi dobré rekreační zázemí města, především z důvodu blízkosti Těrlické a Žermanické přehrady. (Statutární město Havířov, 2018)

4.1 STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA

K pochopení dosavadního vývoje města je zapotřebí přiblížit historii jeho formování. Postupná výstavba nových bytových jednotek byla úzce spjata s populačním rozvojem. Důvody k založení města měly bezprostřední souvislost s nastolením socialistického zřízení a s růstem významnosti průmyslového odvětví na Ostravsku a Karvinsku. Kvůli zvýšení důrazu na produkci těžkého průmyslu bylo zapotřebí rozšíření zaměstnanosti v klíčových oborech. Příchodem nových pracovníků se začala prohlubovat špatná bytová situace, a tudíž bylo nutné začít s výstavbou nového ubytování, ať už trvalého nebo přechodného charakteru. Způsob zástavby na území dnešního Havířova se vyvíjel v tradičních urbanistických formách, představovaných menšími sídlištními celky v blízkosti hlavních pracovišť nebo samostatně, bez předem promyšlené návaznosti na tradiční sídelní síť. V obecném smyslu se jednalo o modernější dělnické kolonie s vyšší úrovní bydlení zásluhou lepší technické vybavenosti bytů. (Špaček, 1974)

---

³ Havířov je statutárním městem od 24. listopadu 1990

Obr. 2: Vnitřní členění města Havířova

Zdroj: ArcČR 500 (2018), vlastní zpracování v ArcMap 10.1

Pozn.: 1-Za Teslou, 2-Výsluní (vč. Lidická), 3-Šumbark (vč. Šumbark II-západ) 4-U Pežgovského lesa (vč. Šumbark II-východ), 5-Dolní Suchá (vč. U Sušanky), 6-Odval, 7-Kaliště, 8-Suchá (vč. Starý Svět), 9-Prostřední Suchá, 10-U nemocnice (vč. Nemocnice), 11-Stromovka, 12-Nábřeží, 13-Nádraží

(vč. U koupaliště), 14-Důlníák, 15-Dolní Datyně, 16-Na lánech, 17-Dolní Bludovice, 18-Lučina, 19-Havířov-střed, 20-Smrky-jih, 21-Smrky-sever, 22-Hornosušská, 23-Podlesí, 24-U stadiónu, 25-Merkur, 26-Životice, 27-Bludovice

Nové město vznikalo „na zelené louce“ v katastrech obcí Šumbark, Dolní Bludovice a Prostřední Suchá, v nichž se nenacházel jediný průmyslový podnik. (Statutární město Havířov, 2018) Se stavbou prvních dvoupatrových domů se začalo v blízkosti šumbarkského nádraží v roce 1947. O dva roky později se zde začali stěhovat pracovníci z okolních dolů. Další sídliště podobného typu se postavilo na katastru sousední hornické obce Prostřední Suchá. Ve snaze překonat nedostatky z předcházející výstavby sídlišť, která kvůli své stavební roztržitosti nedovolovala vytvoření potřebné občanské a technické vybavenosti, se začaly na základě sovětských zkušeností ujasňovat představy soustředěné bytové výstavby do několika kompaktních městských sídelních útvarů. Koncem roku 1949 začaly být prosazovány záměry pro dostatečnou občanskou a technickou vybavenost kolektivem architektů pod vedením ing. arch. Vladimíra Meduny. Předpokládalo se, že nová výstavba bude v oblastech mimo vlivy poddolování. V roce 1951 začalo rozpracování směrných územních plánů Poruby, Havířova a částečně i Karviné. (Špaček, 1974)

Při územní volbě k umístění sídelní výstavby Havířova mělo významnou úlohu geografické prostředí. Výběr stanoviště byl proveden s ohledem na předpokládaný rozsah města, urbanistické řešení, zásobování vodou, energií a dopravní vztahy s hlavními pracovišti. Poloha Havířova měla mít mnoho výhod, a to relativní blízkost k průmyslové základně i k okolním tradičním městům a na druhé straně zase odlišnost v přírodních podmínkách, které jsou převážně příznivější, než v prostředí průmyslových osídlení nedalekých měst. Urbanistickým projektem byla původně stanovena velikost města na 60 000 obyvatel. Do ní byla také zahrnuta dosavadní výstavba dvouletkových domů i obytných bloků z počátku padesátých let v Šumbarku, hornické sídliště v Prostřední Suché a učilištní areál v Bludovicích-sídlišti. Období do roku 1955 je považováno za I. etapu budování města, charakteristickou uzavřenými domovními bloky, z nichž byly uskupovány větší stavební celky. Další vývoj ukázal, že původní velikostní záměr bude překonán. (Špaček, 1974) Z Obr. 3 je patrný strmý nárůst počtu populace od samotného počátku vzniku, kdy v roce 1955 žilo na katastrálním území necelých 12 tisíc obyvatel. Během druhé poloviny padesátých let populace vzrostla o téměř 20 tisíc nových obyvatel. Dvě třetiny přistěhovalců pocházela z tehdejšího Severomoravského kraje, a to především z okresů Karviná, Ostrava a Frýdek-Místek. V letech

1949–1961 se přistěhovalo do Havířova ze Slovenska nejvíce migrantů. Jednalo se především o pracovní migraci. (Prokop, 2005)

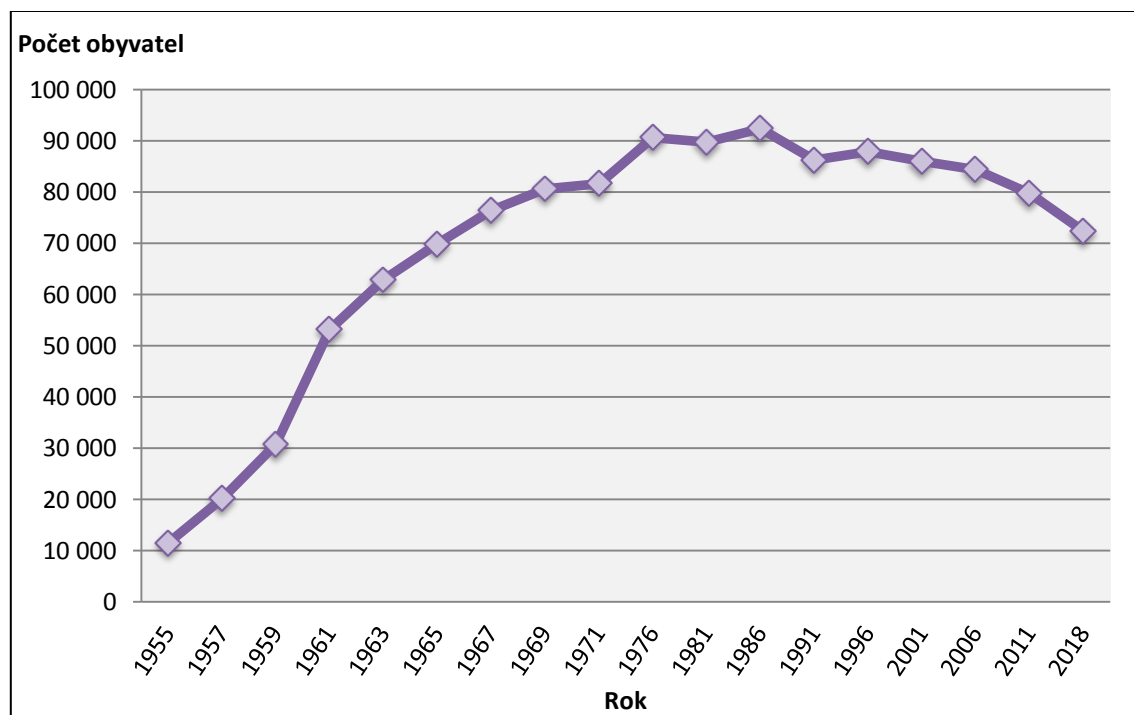
Další fáze stavebního růstu města souvisela s definitivním potvrzením jeho městské funkce a s určením plánované velikosti, která se postupně ustálila na 80 000 až 100 000 obyvatel. II. etapa zajišťovala výstavbu města východně od nynější Hlavní třídy směrem ke Stromovce. Uspořádání domů bylo již volnější a účelně využívalo územních ploch k technickému řešení zástavby. V III. a IV. etapě docházelo k postupnému zastavění částí směřující k plánovanému centru a svým způsobem formovaly uspořádání vnitřního jádra. Také se začalo s dostavbou a rekonstrukcí dolní části města. Etapy V.–VIII. byly charakterizovány jako vnější obvod města v návaznosti na centrální jádro. Byla to výstavba východní části pokračující směrem k sousedící obci Prostřední Suchá a směrem na západ až po vnější ohraničení Nábřežní třídou. V letech 1961–1962 byla realizována IX. etapa, kdy se rozhodlo o rozšíření zástavby v nynější městské části Podlesí a v oblasti Bludovického kopce, kde se soustředila výstavba také v X.–XIII. etapě. Tímto bylo dosaženo příhodného přechodu k okrajovému předměstí s rozptýlenějšími stavebními a sídelními formami. Obyvatelstvo v 60. letech rostlo nejstrměji (Obr. 3). Město ke konci tohoto desetiletí přesahovalo osmdesát tisíc obyvatel. Bylo to zapříčiněno nejen migrací, ale také připojením přilehlých obcí Šumbark, Dolní Bludovice, Životice, Prostřední a Dolní Suchá v roce 1960. Po integraci se přičlenil k území města úhelný Důl Dukla, který se stal největším průmyslovým pracovištěm. (Prokop, 2005)

Výstavba panelových domů v 70. letech sice postoupila k rychlejšímu dosažení kapacity bytů, ale často na úkor kvality a estetického vzhledu. Přistěhovalectví už nenabývalo tak vysokých čísel, kdy pokleslo na třetinu hodnot z první poloviny 60. let a již nikdy nepřekročilo počet 3 000 osob za rok. Z důvodu příznivé věkové skladby obyvatelstva, kde téměř absentovaly starší věkové ročníky, se přirozené přírůstky udržely vysoko (Obr. 4). V roce 1975, po dočasném připojení hornické obce Horní Suché k městu, Havířov dosáhl přes devadesát tisíc obyvatel (viz Obr. 3). Tímto přibyl další úhelný důl k Havířovu, dotvářející průmyslový potenciál města. (Tomolová, Žáček, 1995)

Od 80. let se začalo s nekompaktním budováním sídlištního areálu v „novém Šumbarku“. Bylo to zapříčiněno především nedostatečnou územní kapacitou v Karviné, kde bylo nutné vystěhovat obyvatele z poddolovaných oblastí a přemístit je do blízkého Havířova. Proto byla od roku 1982 odstartována výstavba sídliště Šumbark I a následně sídliště Šumbark II. V ostatních městských částech bytová výstavba doznívala a po roce 1990 se její vývoj prakticky zastavil. Toto období lze považovat za závěrečnou etapu sídlištní výstavby

v Havířově. Z celoměstského pohledu můžeme považovat za předměstí Havířova severovýchodní obvod Šumbarku, okrajové Žitovice a venkovské sídelní jádro Dolních Bludovic. Dodatečně připojená venkovská obec Dolní Datyně představuje venkovským zemědělským prostředím vysunutou enklávu odlišující se sídelními poměry a způsobem života od ostatních integrovaných obcí havířovského aglomeračního seskupení. (Prokop, 2005) V předměstí Havířova vznikly zahrádkářské osady, které přispívaly ke zhodnocení rozdrobených ploch nevyužitých půdy a ke zlepšení životního prostředí na devastovaném území mezi Šumbarkem a Suchou, kde jiná činnost nebyla možná. (Tomolová, Žáček, 1995) Imigrace byla poměrně vyrovnaná, ale začalo převyšovat vystěhovalectví z města. Především v roce 1980 se z města odstěhovalo přes 3 000 osob. Havířov se nezačal vylidňovat jen z důvodu kladného přirozeného přírůstku (Obr. 4). Proto celkový počet populace stagnoval nebo vykazoval minimální růst (Obr. 3). (Tomolová, Žáček, 1995)

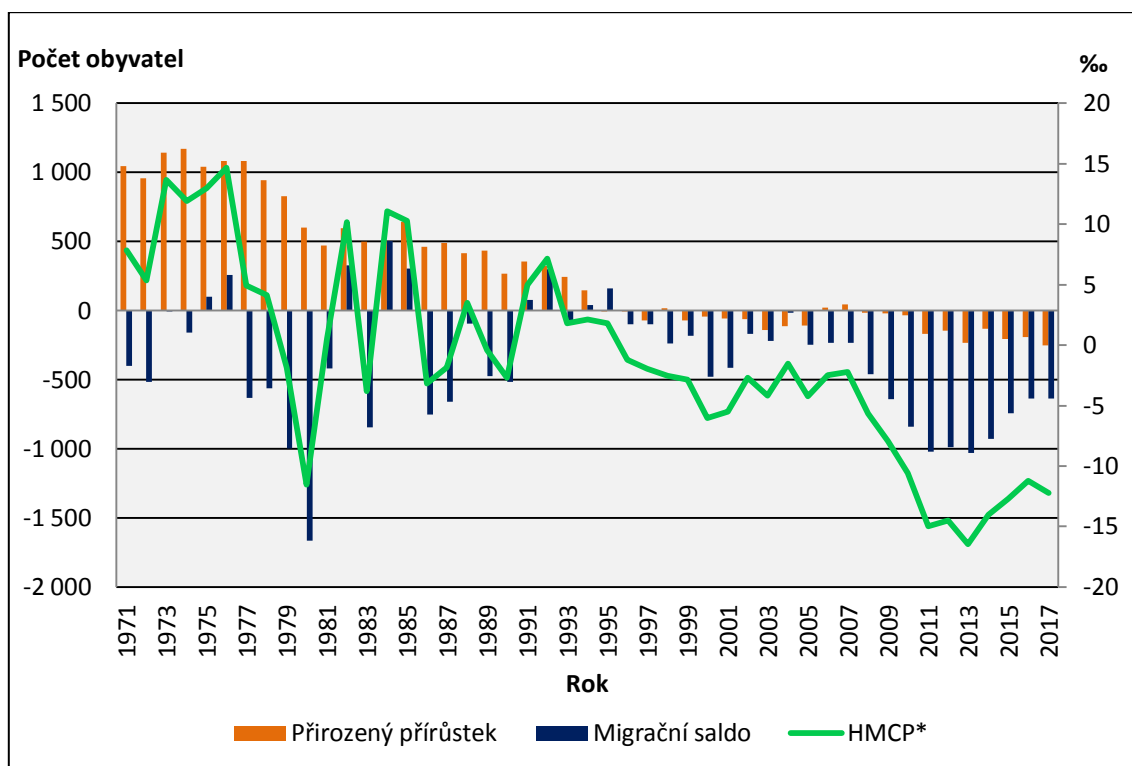
V roce 1990 se odpojila obec Horní Suchá, což způsobilo pokles celkového počtu obyvatel v Havířově pod devadesát tisíc (Obr. 3). Změna ekonomických a společensko-politických vzorců v 90. letech se začala okamžitě projevovat. Útlum těžkého průmyslu a pokles pracovních míst v tomto odvětví zapříčinil snížení atraktivnosti města, jak můžeme vidět na Obr. 3, počet obyvatel začal postupně klesat. Od roku 1991 do roku 2018 Havířov ztratil téměř čtrnáct tisíc obyvatel.

Obr. 3: Vývoj počtu obyvatel v Havířově v letech 1955 až 2018

Zdroj: Tomolová, Žáček (1995), ČSÚ (2018e), vlastní zpracování

Z Obr. 4. si lze všimnout pokračujícího trendu kladných hodnot přirozeného přírůstku i po revolučním roce 1989, kdy rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými byl v pozitivních hodnotách do roku 1994. Kladné hodnoty byly taktéž v roce 2006 a 2007 a to především z důvodu poklesu počtu zemřelých. Následující roky jsou charakteristické výhradně přirozeným úbytkem. Migrační saldo je od 90. let v záporných číslech téměř do dnešní doby. Výjimkou byly roky 1991, 1992, 1994 a 1995, jež měly kladné hodnoty, tedy do města se přistěhovalo více osob, než se vystěhovalo. Nicméně na počet obyvatel to výrazný vliv nemělo. Pomocí hrubé míry celkového přírůstku můžeme vidět klesající tendenci od roku 1993. Před tímto rokem byl ukazatel ovlivňován migrací, kvůli které se v některých letech dostával do záporných hodnot. Jestliže se hrubá míra celkového přírůstku dlouhodobě drží pod nulou, dochází k úbytku populace.

Obr. 4: Populační dynamika města Havířova v letech 1971 až 2017

Zdroj: ČSÚ (2019a), vlastní zpracování

* hrubá míra celkového přírůstku

V současnosti je přirozený úbytek populace v nejnižších hodnotách z celého sledovaného období. Počty zemřelých jen nepatrně rostou, zatímco počty narozených klesají. Vystěhovalých je od roku 2010 více než dva tisíce obyvatel ročně. Počet přistěhovalých do města nepatrně vzrostl oproti minulým letům, ale stále se drží daleko pod hranicí migračního přírůstku. Podle hrubé míry celkového přírůstku můžeme konstatovat, že město se vylidňuje a tento trend lze očekávat nadále i v budoucnu.

5 STÁRNUTÍ POPULACE

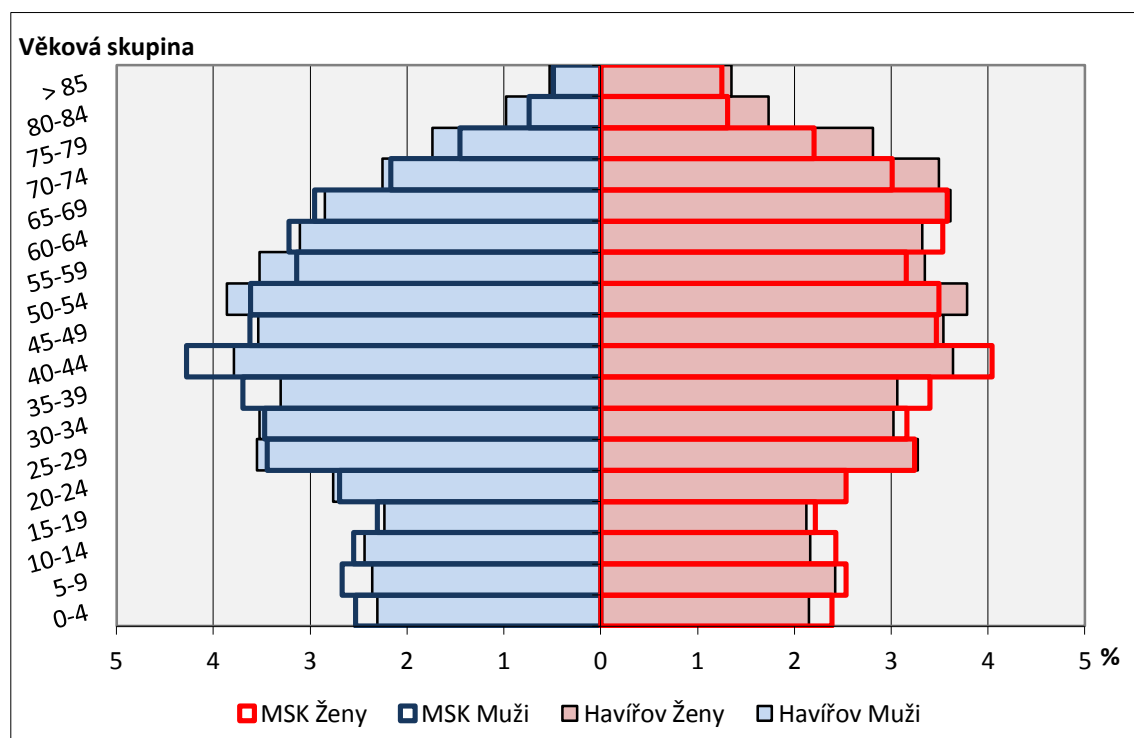
Fenomén stárnutí populace je jeden z hlavních populačních problémů ve světě i v Evropě. Je označován za základní populační proces 21. století (Kučera, 2002). V současné době se evropské státy musí intenzivněji vyrovnávat s problémy demografického stárnutí jejich populací, než tomu bylo v dobách minulých. Demografická struktura populace má zásadní vliv na ekonomický a sociální rozvoj společnosti a na straně druhé, ekonomická situace má retrospektivní působení na demografické chování populace. Dopady tohoto procesu se mohou objevit s několika ročním i dekadovým zpožděním. (Arltová, Langhamrová, 2010)

Demografické stárnutí lze formulovat jako posun věkové struktury do staršího věku. Tedy nárůst podílu osob v seniorském – poproduktivním věku, kde za hranici „stáří“ je pokládán věk 65 let a výše. *Paillat* (1990) označil jako kritérium pro určení stárnoucí populace osmiprocentní podíl poproduktivního obyvatelstva. Prvotním historickým faktorem populačního stárnutí je považován demografický přechod, během kterého proběhla změna reprodukce populací. Vysoké hodnoty ukazatelů plodnosti a úmrtnosti vystřídaly hodnoty nízké, jež se projeví v zužování základny věkové pyramidy a oproti tomu rozšiřování jejího vrcholu. (Rychtaříková, 2011) Můžeme hovořit o tzv. stárnutí „zdola“ věkové pyramidy, které vzniká v důsledku poklesu podílu nejmladší – předproduktivní složky obyvatelstva na celkovou populaci. V budoucnosti se tedy předpokládá nižší počet produktivních osob. O tzv. stárnutí „shora“ věkové struktury se hovoří, jestliže se populačně silné ročníky začnou dostávat do seniorského věku. Umocňuje to také skutečnost zlepšování úmrtnostních poměrů, během kterých se lidé dožívají častěji vyššího věku. (Šídlo, Křesťanová, 2018) Z pohledu věku rozlišujeme osoby 80leté a starší (tzv. „oldest old“), které se zařadily do nejrychleji rostoucí skupiny obyvatel v čase. V nejvyspělejších zemích dokonce narůstají počty stoletých a starších. (Rychtaříková, 2011) Mládnutí nebo stárnutí populace závisí na minulých a současných trendech v porodnosti a úmrtnosti. (Rabušic, 1995) Nynější životní styl se shoduje s tzv. druhým demografickým přechodem⁴. Jedná se o nové charakteristické projevy a trendy společnosti vyspělého světa, typické větším individualismem, větší snahou nalézt nové lepší pracovní místo, delší závislost dětí na rodičích, delší a intenzivnější podíl ve vzdělávacím procesu, těžké navazování vztahů, opožděná manželství nebo vztahy bez manželství a bez dětí. Je tedy patrné, že tyto vlastnosti společnosti nebudou přispívat k rostoucí plodnosti. (Burcin, Drbohlav, Kučera, 2008)

---

⁴ Teorie druhého demografického přechodu je sporné téma mezi demografy, a ne všichni tento pojem uznávají. (Sobotka, Zeman, Kantorová, 2003)

Stárnutí populace v České republice nastalo oproti západním zemím Evropy s jistým zpožděním. Revoluční rok 1989 přinesl s sebou změny nejen v politické sféře, nýbrž i v celé společnosti. (Burcin, Drbohlav, Kučera, 2008) Současná česká společnost se nachází v situaci poměrně příznivého zastoupení pracovní síly nazývaného jako demografické okno. Jde o přechodné období s vyšším poměrem osob v ekonomicky aktivním věku oproti neaktivnímu. Tento stav nastává po výraznějším poklesu živě narozených, kdy stoupá relativní zastoupení osob v aktivním věku s určitým zpožděním. Toto stádium je dočasné a věková struktura rychle zestárne. Česká republika je za vrcholem tohoto jevu a lze očekávat postupné uzavření demografického okna, které můžeme očekávat kolem roku 2050. (Rychtaříková, 2011) Věková struktura v Moravskoslezském kraji (dále jen MSK) a Havířově potvrzuje trendy v demografickém stárnutí populace. Na Obr. 5 můžeme vidět tyto věkové struktury, jež mají regresivní tvar. Předproduktivní složka obyvatelstva je výrazně ochuzena na rozdíl od poproduktivní. Při porovnání si lze všimnout, že zastoupení věkové skupiny 0–19 let je v Havířově nižší, než v MSK. Naopak vyšší zastoupení zde připadá na věkovou kategorii od 70 let a výše. V MSK začínají ženy převyšovat muže od 55. roku, v Havířově k tomu dochází od 60. Potvrzuje se tedy skutečnost silnějšího zastoupení žen ve vyšším věku v populaci.

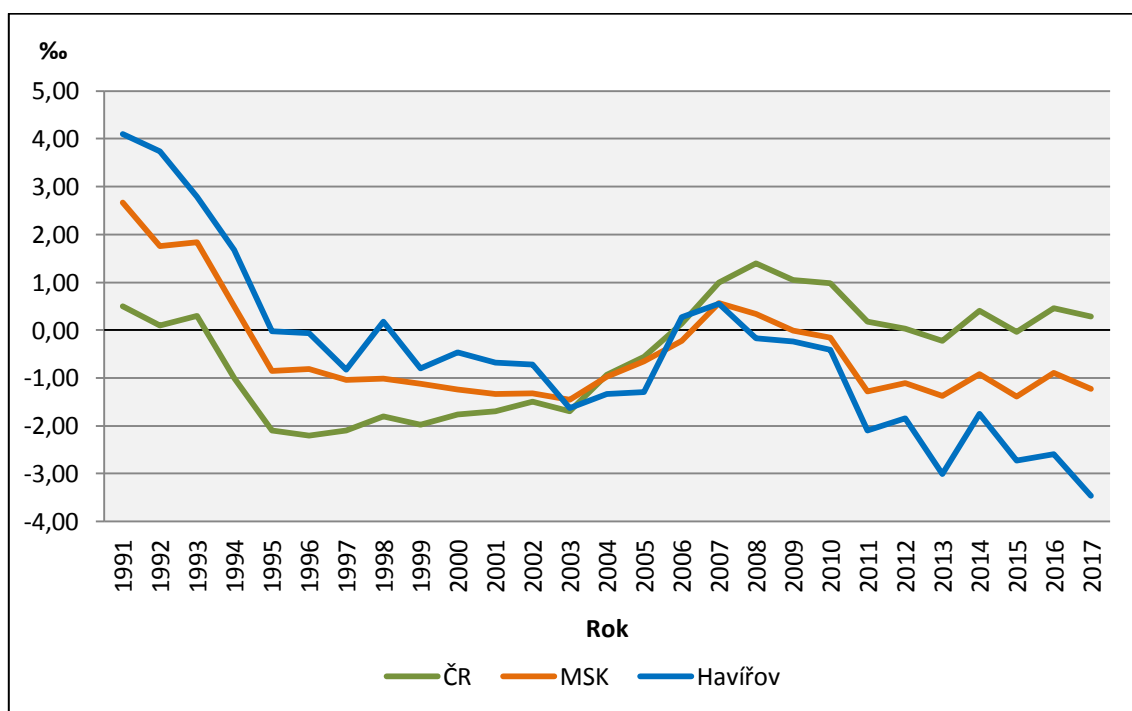
Obr. 5: Věková struktura města Havířova a MSK v roce 2017

Zdroj: ČSÚ (2019q), ČSÚ (2019r), vlastní zpracování

Výsledná věková struktura je ovlivňována přirozenou reprodukcí a migrací. Jestliže se při studiu populace neuvažuje o migraci, jedná se o tzv. uzavřenou populaci. Nejjednodušším

ukazatelem přirozené reprodukce je přirozený přírůstek či úbytek. (Kalibová, 2003) Obr. 6 znázorňuje vývoj přirozeného přírůstku na tisíc obyvatel středního stavu v ČR, MSK a Havířově. Na počátku 90. let zde byly vykazovány kladné hodnoty, v Havířově až do roku 1995, avšak doprovázeny výrazným poklesem. Vyšší nárůst byl zaznamenán po roce 2003, kdy se přirozený přírůstek vyšplhal zpátky na kladné hodnoty. V ČR hodnota kulminovala v roce 2008 okolo hodnoty 1,4 ‰ a v současnosti se pohybuje okolo 0,3 ‰. V MSK a Havířově hodnota po nárůstu dosáhla maxima v roce 2007. Poté následoval pokles, přičemž v Havířově strmější. V roce 2017 vykazoval přirozený přírůstek -3,5 ‰ v Havířově a -1,2 ‰ v MSK.

Obr. 6: Hrubá míra přirozeného přírůstku v ČR, MSK a městě Havířově v letech 1991–2017

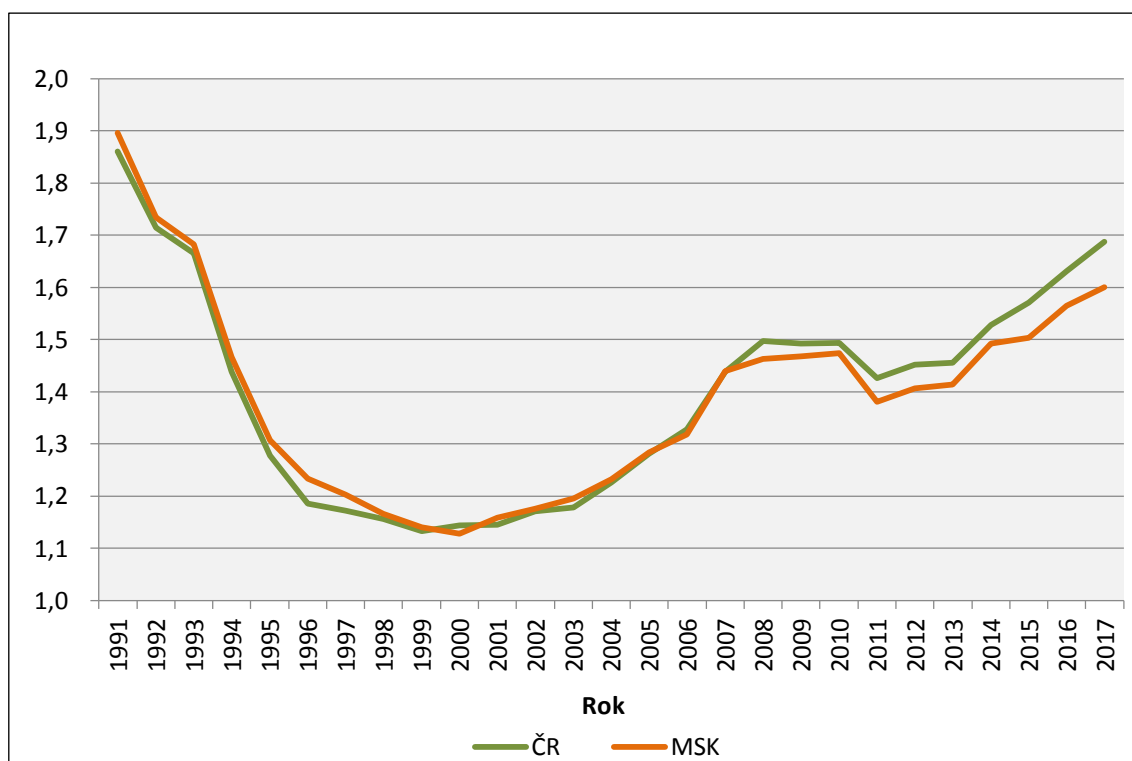
Zdroj: ČSÚ (2019a), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019ch), vlastní zpracování

5.1 VLIV PORODNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE

Proces rození je základní složkou demografické reprodukce. Úroveň porodnosti závisí na plodivosti, což je schopnost muže a ženy rodit děti. Výsledným jevem je plodnost, vyjádřený počtem narozených dětí. Plodivost ženy souvisí s tzv. reprodukčním obdobím, které je vymezeno věkovým intervalem 15–49 let. (Kalibová, 2003) Porodnost zastupuje počty (živě) narozených dětí, často propojeny s celkovým počtem obyvatel. Ukazatele plodnosti vyjadřují taktéž počty (živě) narozených dětí, ale jsou vztaženy pouze k ženské části populace. Často je vyjadřován tzv. úhrnnou plodností, tedy průměrný počet dětí připadajících na jednu ženu za její reprodukční období. (Hulík, Tesárková, 2009) Určitá úroveň porodnosti

ve společnosti není důsledkem výlučně biologických procesů, nýbrž se vztahuje také k působení faktorů politických, ekonomických, sociálních a demografických. (Rabušic, 2001) Tyto oblasti jsou součástí populační politiky, jejíž realizace vede k působení na populační vývoj společnosti. (Kalibová, 2003) Lze ji vidět jako strategii, pomocí které lze ovlivnit velikost populace, její strukturu a rozložení. Jenomže jakékoliv opatření sociální politiky je výrazně finančně náročné a mnohdy vede ke zcela krátkodobému efektu. (Rabušic, 2001) Nedostatečná dětská základna věkové struktury populace může v budoucnu způsobit deficit lidí v produktivním věku, jež bude představovat riziko pro růst ekonomiky. (Smrčka, Artlová, 2012)

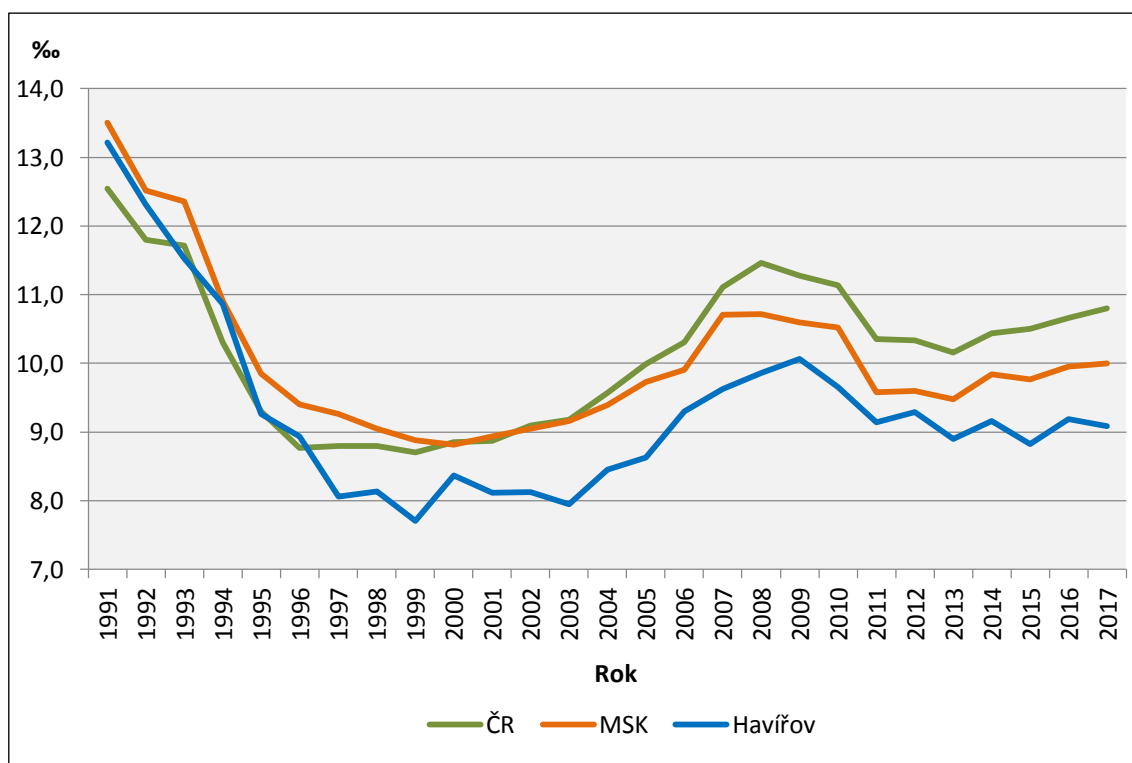
Nové demografické chování vedoucí k poklesu porodnosti v České republice začalo probíhat koncem 80. a začátkem 90. let. Porodnost a plodnost je ovlivněna přístupem mladých lidí k manželství. Narůstá průměrný věk při prvním sňatku osob, což také ovlivňuje načasování mateřství. Pomocí měř plodnosti specifikovaných podle věku můžeme důkladněji vysledovat strukturu. Před rokem 1989 byla největší plodnost ve věku 20 až 24 let. Druhá nejvyšší plodnost byla ve věkové skupině 25 až 29 let. Po roce 1989 v první zmíněné věkové skupině začala plodnost klesat, zatímco v druhé zůstala relativně stabilní. Největší změna nastala ve skupině 30 až 34letých žen, kdy během 20. století byla plodnost tradičně nízká a začala narůstat až od konce 90. let. (Smrčka, Artlová, 2012) Jak můžeme vidět na Obr. 7, v roce 2017 byla úhrnná plodnost v ČR cca 1,70 dítěte na jednu ženu v reprodukčním období, což je stále pod hranicí prosté reprodukce 2,14 dítěte. Lze vidět, že tato hodnota nebyla ani na počátku 90. let. Vývojový trend úhrnné plodnosti v ČR a MSK je téměř totožný. V průběhu první poloviny 90. let byl výrazný pokles hodnot a od roku 2000 můžeme vidět opětovný nárůst. Lze to připsat k typickému životnímu stylu společnosti během druhého demografického přechodu, kdy dochází k rozvoji racionality a změnám hodnotových preferencí u základních otázek života. (Hulík, Tesárková, 2009) Rabušic (2002) ve své práci napsal: „*Lidé omezují počty plozených dětí, neboť chtějí vychovávat především kvalitní potomky. Proto jejich početí odkládají na dobu, až ukončí přípravu na svá povolání, až vstoupí do světa práce a budou mít pravidelný příjem, který jim umožní vytvořit takové prostředí, v němž by se výchova kvalitních dětí mohla odehrávat. A nízké počty dětí vedou k nárůstu podílu staré populace.*“

Obr. 7: Úhrnná plodnost v ČR a MSK v letech 1991–2017

Zdroj: ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019ch), vlastní zpracování

Obr. 8 ukazuje srovnání hrubé míry porodnosti v ČR, MSK a v Havířově. Průběh ukazatele má podobnou tendenci. V Havířově byla minimální hodnota v roce 1999, kdy bylo 7,7 živě narozených dětí na 1 000 obyvatel středního stavu. Ve stejném roce v ČR byl ukazatel na minimu (8,7 ‰). V MSK nejnižší hodnota byla o rok později s hodnotou 8,8 ‰. V letech 2003–2009 hodnoty postupně začaly narůstat, ale už se nevyrovnaly pozici na začátku 90. let. Od roku 2011 se hrubá míra porodnosti relativně drží na stejné pozici, v ČR okolo hodnoty 10,5 ‰, v MSK 10,0 ‰ a v Havířově 9,0 ‰.

Obr. 8: Hrubá míra porodnosti v ČR, MSK a městě Havířově v letech 1991–2017

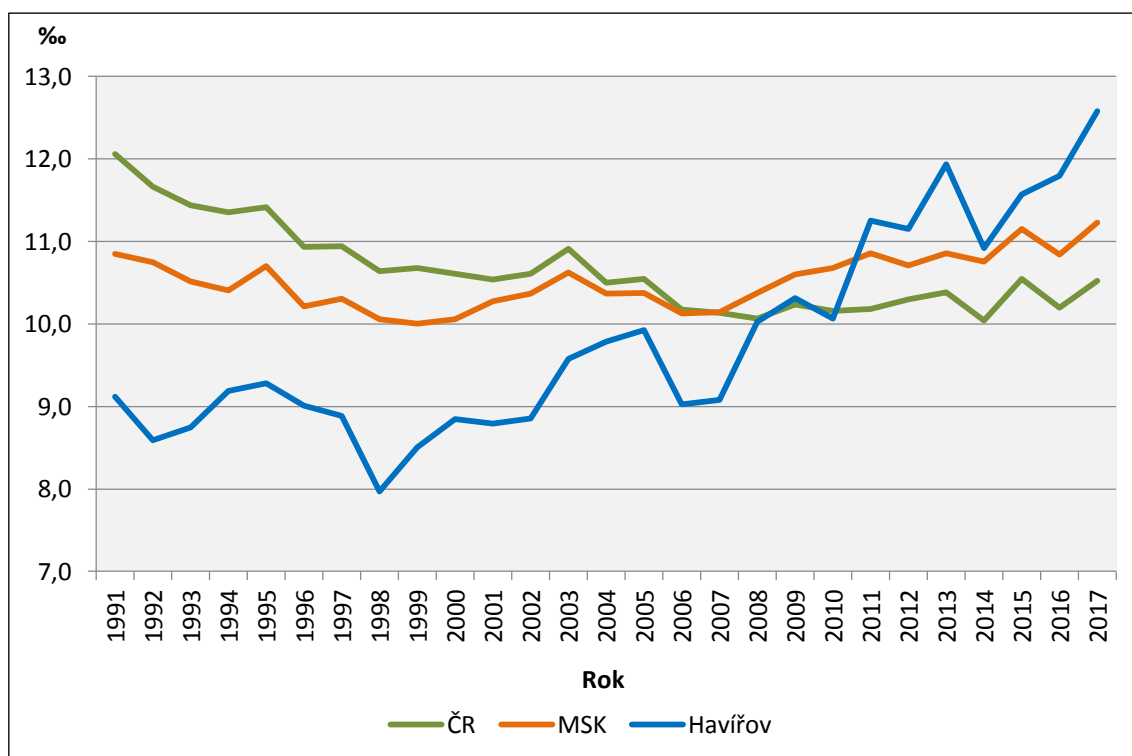
Zdroj: ČSÚ (2019a), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019ch), vlastní zpracování

5.2 VLIV ÚMRTNOSTI NA STÁRNUTÍ POPULACE

Úmrtnost je vedle porodnosti jedna ze dvou základních složek demografické reprodukce. Demografie se zajímá o úmrtí jako o hromadný jev, a tedy zkoumá proces vymírání určité populace. (Kalibová, 2003) Teorie epidemiologického přechodu poskytuje detailnější popis a vysvětlení demografického přechodu spojeného s úmrtností. V této teorii je charakterizován vývoj úmrtnosti třemi fázemi. První fáze je definována jako „období moru a hladomoru“ (*The age of Pestilence and Famine*), kdy byla charakteristická vysoká úmrtnost, z důvodů častých epidemií. Druhá fáze se nazývá jako „období ústupu pandemií“ (*The Age of Receding Pandemics*), během kterého úmrtnost postupně klesala a průměrná naděje dožití se pohybovala okolo 30 až 50 let. Poslední fáze je tzv. „období degenerativních a civilizačních nemocí“ (*The Age of Degenerative and Man-Made Diseases*), ve které úmrtnost dále klesala, až nakonec dosáhla stability v relativně nízké úrovni. Průměrná naděje dožití při narození postupně rostla, až překročila 50 let. Během této fáze se plodnost stala zásadním faktorem v růstu populace. (Omran, 2005) Do 50. let 20. století člověk umíral předčasně a nenaplňoval tak případnou délku života. V současné době se délka života přibližuje k biologickým hranicím. Děje se tak hromadně, a proto je jevem normálním. Životní úroveň a vývoj lékařských znalostí a technologií přispěli k výraznému snížení úmrtnosti, a to i novorozenecké, kojenecké a dětské.

Obzvláště kojenecká úmrtnost je v současné době v evropských státech na velmi nízkých hodnotách. (Rabušic, 2002) Mortalita v nižších věkových skupinách je téměř nulová, proto se v současnosti snižování úmrtnosti odehrává ve vyšších věkových kohortách. Zvyšující se střední délka života, nebo též naděje dožití, je jednou z příčin populačního stárnutí. Tento ukazatel udává „průměrný věk v době úmrtí pro hypotetickou skupinu osob narozenou v určitém roce a vystavenou úmrtnostním poměrům v daném roce.“ (Rabušic, 1995) Počátkem 20. století se společnost potýkala s jinými nemocemi, především infekčními. V druhé polovině téhož století se jednalo zejména o onemocnění kardiovaskulární a onkologická. Ve 21. století se bude do velké míry řešit neurodegenerativní onemocnění (např. Alzheimerova choroba), která v předešlých stoletích byla považována za vzácnou, poněvadž přicházela až ve vyšším věku. (Holmerová, Válková, Vaňková, Jurašová, 2011)

Také v České republice dochází k zlepšování úmrtnostních poměrů, což je samo o sobě pozitivní fakt. Především kojenecká úmrtnost se zde pohybuje na samotné biologické hranici, a tím se řadíme ke světové špičce. (Rabušic, 2001) V minulosti se střední délka života prodlužovala z důvodu snižování kojenecké a dětské úmrtnosti. Dnes je tomu tak hlavně kvůli snižování úmrtnosti ve vyšším věku. (Fiala, Langhamrová, 2013) Pro porovnání vidíme nárůst střední délky života při narození v ČR mezi roky 2006 a 2016 u mužů ze 73,4 na 76,2 let a u žen ze 79,7 na 82,1 let. (ČSÚ, 2019t) Očekávané změny ve věkové struktuře obyvatelstva budou mít výrazný vliv na ekonomickou a sociální oblast. Zejména potřeba péče o přibývajících nejstarší věkové skupiny, přinášející růst nákladů na sociální a zdravotní péči. (Fiala, Langhamrová, 2013) Na Obr. 9 můžeme vidět vývoj hrubé míry úmrtnosti. V ČR a v MSK téměř v celém sledovaném období byly hodnoty vyšší než v Havířově, tedy počet úmrtí byl o něco výraznější. Zlom nastal v roce 2007, kdy Havířov začal přesahovat hodnoty ČR, a v roce 2011 také MSK. V roce 2017 ukazatel v Havířově dosahoval 12,6 ‰, v MSK 11,2 ‰ a v ČR byla zaznamenána hodnota 10,5 ‰. Příčinou smrti v MSK jsou nemoci oběhové soustavy a zlovolné novotvary tvořící cca 75 % všech úmrtí v kraji (ČSÚ, 2019l).

Obr. 9: Hrubá míra úmrtnosti v ČR, MSK a městě Havířově v letech 1991–2017

Zdroj: ČSÚ (2019a), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019t), vlastní zpracování

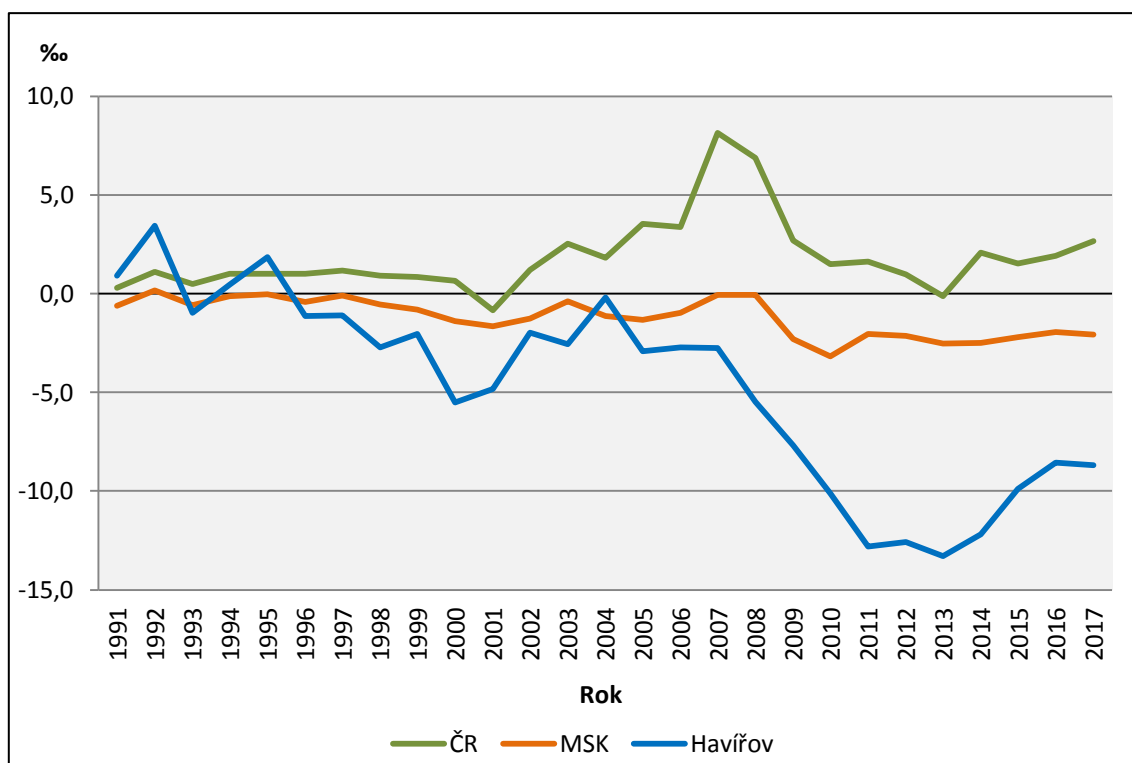
5.3 VLIV MIGRACE NA STÁRNUTÍ POPULACE

Se stárnutím populace je často zmiňována také migrace. Je spojována s otázkou, zda je možné skrze migraci vyřešit nebo alespoň zmírnit následky stárnutí. Hospodářsky vyvinuté země jsou cílem obyvatel z méně rozvinutých států. Tato migrace je z velké části z ekonomických důvodů a zbylá část je způsobena politickými aspekty. (Smrčka, Arltová, 2012) V roce 2000 byl Populační divizí OSN aplikován Koncept náhradové migrace, který měl odpovědět na otázky úplné náhrady demografických ztrát s pomocí mezinárodní migrace. V závěru byla zjištěna nereálně vysoká potřeba migrantů k eliminaci populačního stárnutí. Často je opomíjen fakt, že samotní imigranti také stárnou. Především v politické sféře se uchytila představa o roli imigrace, jako o přílivu mládí do společnosti. Ale mezinárodní odborná společnost upozorňuje, že toto očekávání je iluzorní. (Burcin, Drbohlav, Kučera, 2008) Navíc Sobotka (2008) zmínil, že ačkoliv skupina migrantů je ze země s velmi vysokou celkovou fertilitou, postupně se v hostitelské zemi asimiluje a adaptuje na lokální zvyky, což vede k redukci rozdílů fertility mezi přistěhovalými a lokálními ženami. Samotná imigrace může podnítit mnoho doprovodných jevů. Především výrazné zatížení vzdělávacího systému, kdy kvalifikovaných imigrantů je většinou nedostatek. (Smrčka, Arltová, 2012) Řízená migrace

může nepatrně zmírnit rozdíly ve věkové struktuře, ale je zapotřebí počítat s následky, jako je například sociokulturní heterogenita. (Burcin, Drbohlav, Kučera, 2008)

Na druhé straně stárnoucí populaci významně ovlivňuje vystěhovalectví, jež má téměř vždy selektivní charakter. Odchází mladší, mobilnější a vzdělanější složka populace, vedoucí k zvyšování průměrného věku obyvatelstva. K mezinárodní emigraci dochází z mnoha starých průmyslových regionů. Tyto změny vedou rovněž ke změně struktury obyvatelstva, a tedy ke stárnutí populace. (Rumpel, Slach, 2012)

Pro Českou republiku a migraci byl zásadní rovněž rok 1989, kdy součástí změn bylo otevření hranic a povolení mezinárodní migrace. Z počátku se republika stala tranzitní zemí, až po určité době i země cílovou. Hlavním důvodem pro migraci byla ekonomická pokročilost země. Pracovní dlouhodobá migrace přicházela zejména z Ukrajiny a Slovenska, což přetrvává dodnes. Migrace ze Slovenska má u nás specifické postavení, a to kvůli blízkosti Čechů a Slováků. Mnoho slovenských studentů studuje na českých vysokých školách a značná část z nich zde zůstává a hledá si práci po dokončení studia. Téměř 40 % Slováků žijících v Česku jsou ve věkové skupině 15–29 let. I když migrace měla pozitivní vliv na celkový růst populace ČR, tak počet dětí narozeným cizincům byl zanedbatelný. (Arltová, Langhamrová, 2010) Na Obr. 10 si lze všimnout, že migrační saldo v ČR vykazovalo téměř vždy kladné hodnoty. V MSK a v Havířově je situace opačná. Ukazatel se, až na výjimky, držel v záporných číslech, tedy více obyvatelstvo odcházelo, než přicházelo. V Havířově navíc vidíme strmý pokles od roku 2007, jenž trval do roku 2013 a dosáhl hodnoty -13,3 ‰. Poté do roku 2017 hrubá míra migračního salda mírně vzrostla na -8,7 ‰. V tomtéž roce v MSK byla hodnota -2,1 ‰ a v ČR 2,7 ‰.

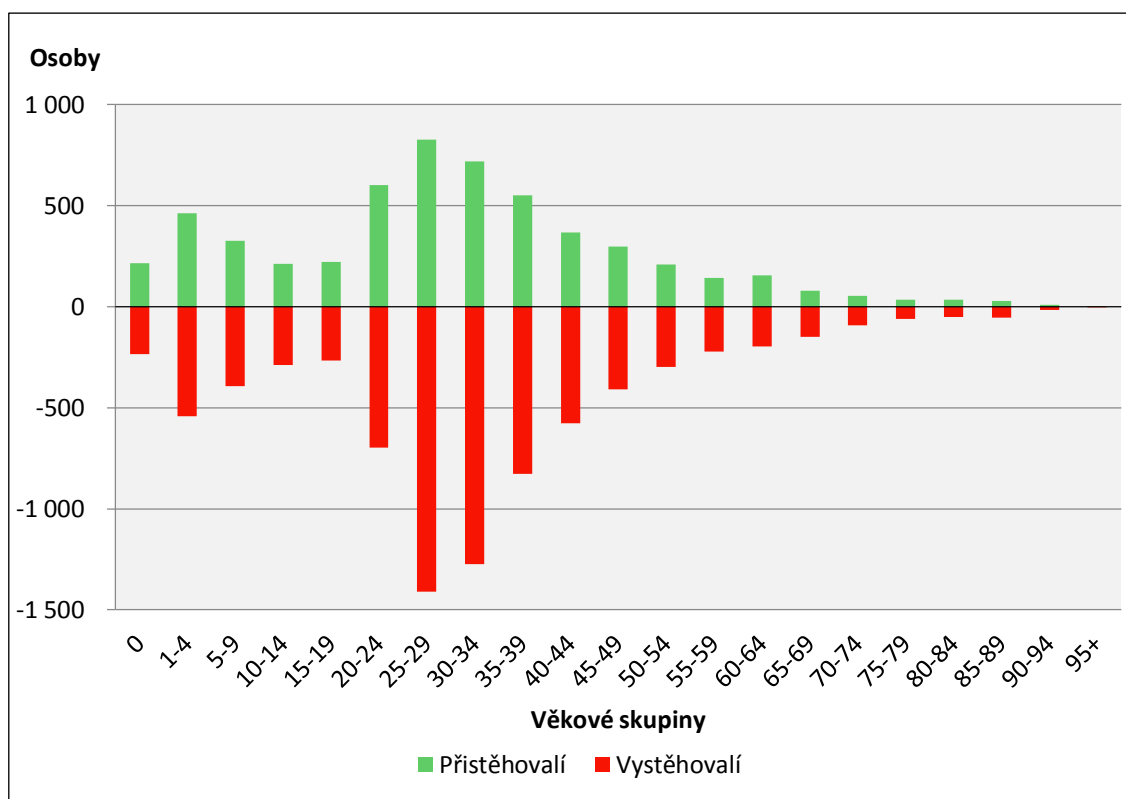

Obr. 10: Hrubá míra migračního salda v ČR, MSK a městě Havířově v letech 1991–2017

Zdroj ČSÚ (2019a), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019n), vlastní zpracování

Obr. 11 vykresluje migraci v MSK v roce 2017. Můžeme si zde povšimnout výrazné emigrace ve věkové skupině 25–29 let, kde se vystěhovalo 1 409 osob. Lze to vysvětlit chováním dokončených vysokoškolských studentů, kteří se stěhují za prací do perspektivnějších oblastí. Vystěhovalectví přesahuje přistěhovalectví ve všech věkových skupinách, vedoucího k úbytku obyvatelstva ve městech. Migrace osob nad 65 let je zpravidla nižší, než v mladším věku, což změně věkové struktury nepomáhá.

Obr. 11: Přistěhovalé a vystěhovalé osoby ve věkových skupinách v MSK v roce 2017

Zdroj: ČSÚ (2019d), vlastní zpracování

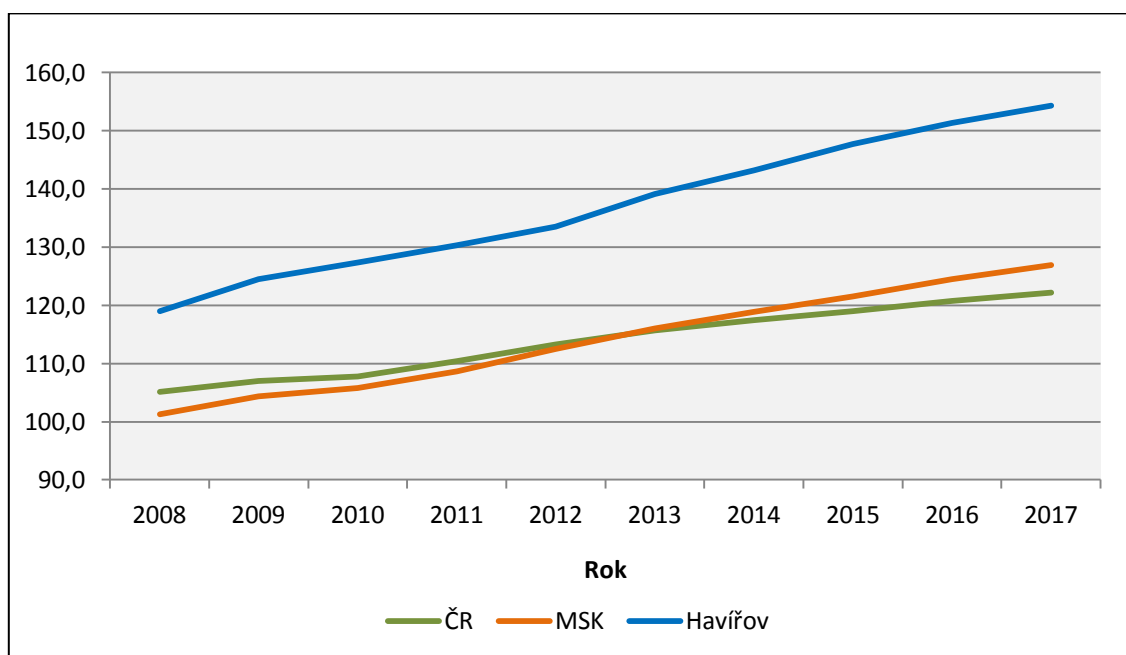
5.4 UKAZATELE VYJADŘUJÍCÍ PROCES STÁRNUTÍ POPULACE

Demografické stárnutí populace lze měřit více způsoby. Nejčastěji se používají dvě skupiny ukazatelů – míry polohy, a podíly a indexy. Přičemž zásadní je celá věková struktura sledované populace, jež je výsledkem procesů porodnosti, úmrtnosti a migrace. (Rychtaříková, 2011) Prostřednictvím vývojových trendů indexů, podílů a hodnot, kterých dosahují, se nejčastěji hodnotí proces demografického stárnutí a jeho tempo. Pro potřeby kvantitativního hodnocení se běžně používá index stárání, index závislosti nebo taktéž index ekonomického zatížení. (Hulíková Tesárková, 2018) Senioři a děti mají jiné finanční náklady a nároky na zdravotní péči či služby, a proto je nezbytné sledovat jejich vzájemný poměr v čase, jenž se mění. (Rychtaříková, 2011)

5.4.1 INDEX STÁŘÍ

Změny v přesunu obyvatel mezi hlavními věkovými složkami může vyjádřit index stárání. Vývoj poměrného zastoupení poproduktivní a předproduktivní skupiny obyvatelstva vyjadřuje Obr. 12. Porovnávány jsou stavy tohoto indexu v celé ČR, v MSK a v Havířově v období od roku 2008 do roku 2017. Lze si všimnout téměř stejného nárůstu hodnot v ČR a MSK, ale od roku

2013 je index v MSK vyšší než v ČR. Obdobný nárůst je také v Havířově, zde však jsou hodnoty v celém sledovaném období vyšší. V roce 2008 bylo 119 seniorů na 100 dětí (ve věku 0–14 let) v Havířově, podobných hodnot dosáhl MSK po roce 2014 a ČR o rok později. V Havířově byl celkový nárůst přes 35 obyvatel ve věku 65 a více let na 100 dětí, tedy v roce 2017 bylo okolo 154 seniorů na 100 dětí. V MSK se počet seniorů zvýšil o více než 25 (na 100 dětí), tedy v roce 2017 činil index stáří téměř 127. V ČR byl růst mírnější, a to o 17 seniorů, přičemž v posledním sledovaném roce bylo zjištěno kolem 122 seniorů na 100 dětí. Lze tedy konstatovat, že město Havířov se potýká s rychlejším a větším nárůstem obyvatel ve věku 65 a výše let, kterému nenapomáhá pokles dětí do 14 let.

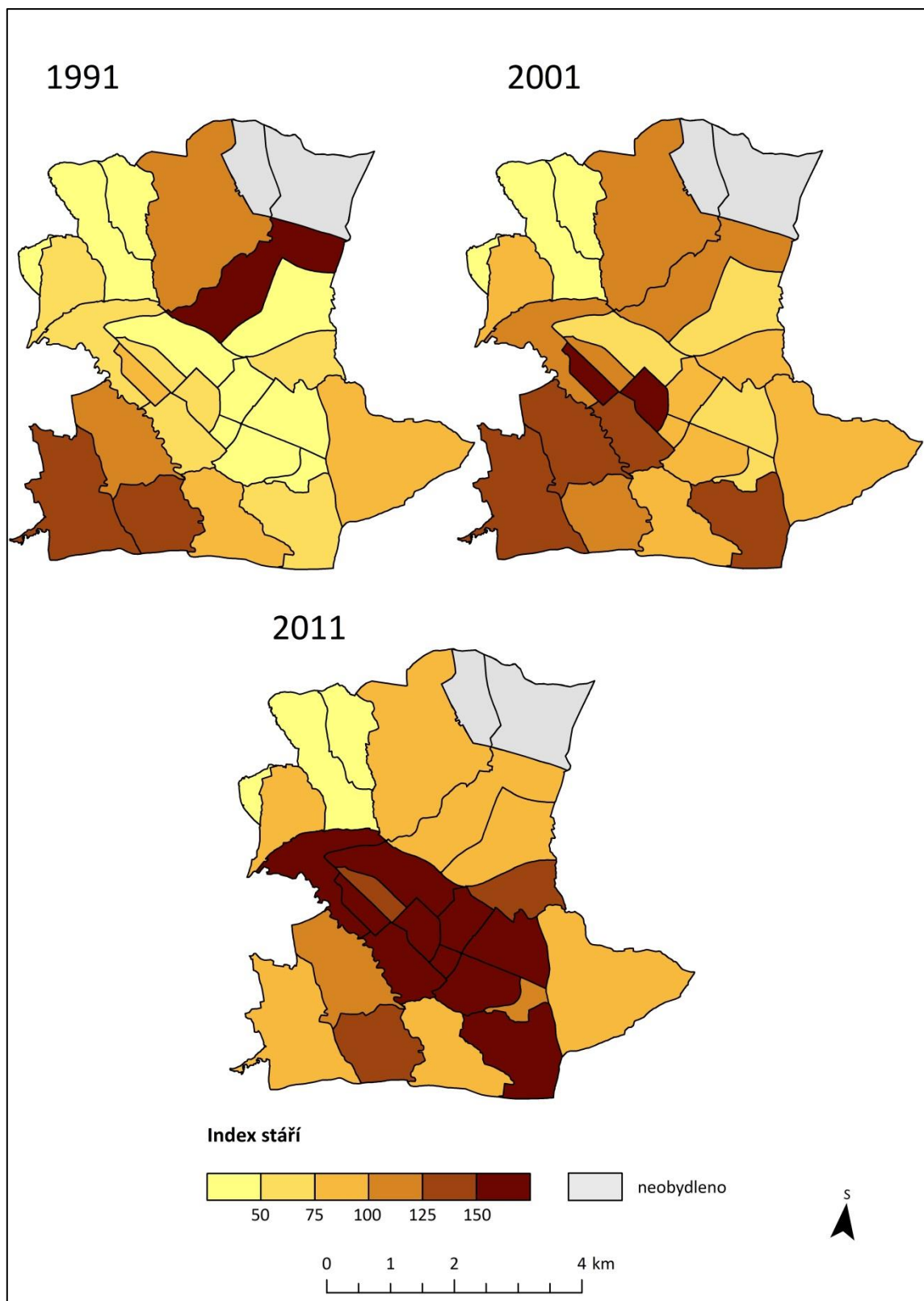

Obr. 12: Index stáří v ČR, MSK a městě Havířově v období 2008–2017

Zdroj: ČSÚ (2019c), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019u), vlastní zpracování

Pomocí vnitřní diferenciac je lépe zachycen obraz rychlého stárnutí města Havířova. Obr. 13 znázorňuje vývoj indexu stáří v letech 1991, 2001 a 2011 za jednotlivé ZSJ⁵. V roce 1991 byl téměř ve všech částech města index stáří nižší, než 100. Vyšší hodnoty byly dosaženy v ZSJ Dolní Datyně, Dolní Suchá, Důlnák, Na lánech a v Suché, jež se dají označit za vnější část města. Nejnižší podíl počtu seniorů k počtu dětí byl pozorován ve středu města a v severozápadní části Havířova. Jednalo se například o ZSJ Merkur, Podlesí, U stadiónu a ZSJ Za Teslou, Šumbark a U Pežgovského lesa. O 10 let později vidíme nárůst hodnot takřka ve všech ZSJ. Zvýšení indexu stáří byl zaznamenán především v oblasti jádra města.

⁵ Index stáří vyjádřen v jednotlivých ZSJ za roky 1991, 2001 a 2011 je detailně popsán v bakalářské práci *Proces stárnutí populace statutárního města Havířov s ohledem na vnitřní diferenciaci v transformačním období*

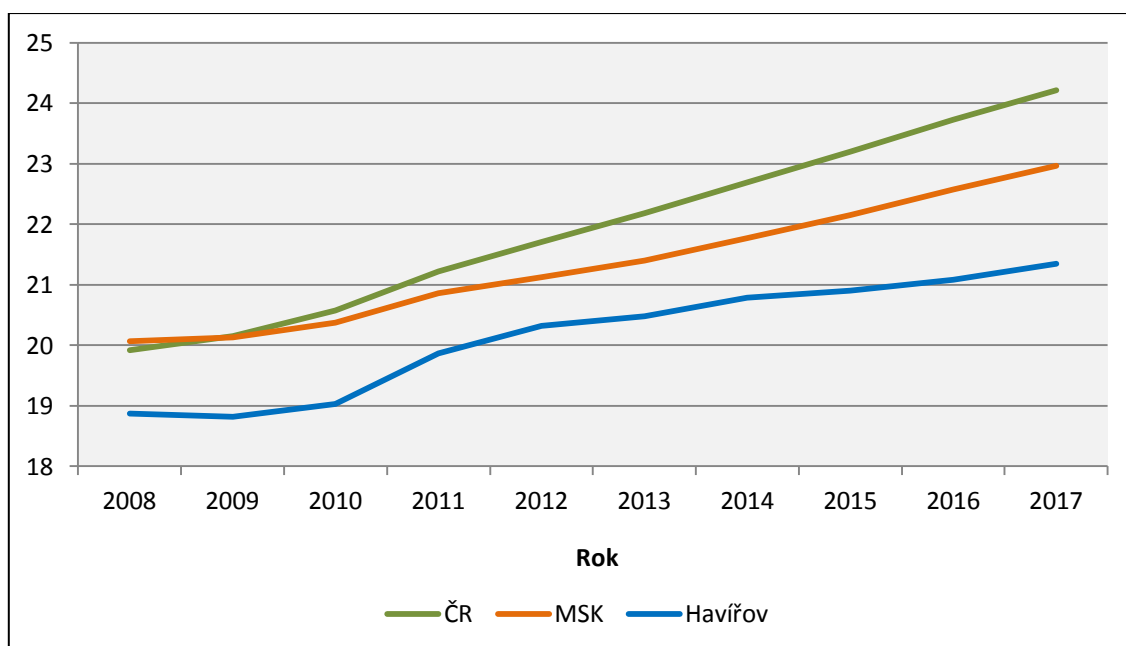
Obr. 13: Poměrné zastoupení obyvatel v poproductivním a předproductivním věku a jeho vnitřní prostorová diferenciacie Havířova (na základě ZSJ) v roce 1991, 2001 a 2011

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování v programu ArcMap 10.1

Pokles je zaznamenán pouze v ZSJ Suchá, Na lánech a U Pežgovského lesa. V ZSJ Suchá klesl podíl poproduktivní věkové kategorie téměř na polovinu, přičemž narostl podíl produktivního obyvatelstva. V roce 2011 jádro města vykazovalo ještě vyšší index stáří, než tomu bylo doposud. Rapidní nárůst vidíme v ZSJ U nemocnice, kde v roce 1991 bylo zhruba 38 seniorů na 100 dětí, v roce 2001 téměř 72 seniorů a v roce 2011 počet stoupl na 230 poproduktivního obyvatelstva na 100 předproduktivních. V této ZSJ během 20 let ubylo necelých tisíc obyvatel. Od roku 1991 do roku 2011 se souhrnně snížil počet téměř 9 tisíc obyvatel v Havířově, přičemž ubývalo produktivních a předproduktivních, a narůstalo poproduktivních obyvatel.

5.4.2 INDEX EKONOMICKÉ ZÁVISLOSTI I

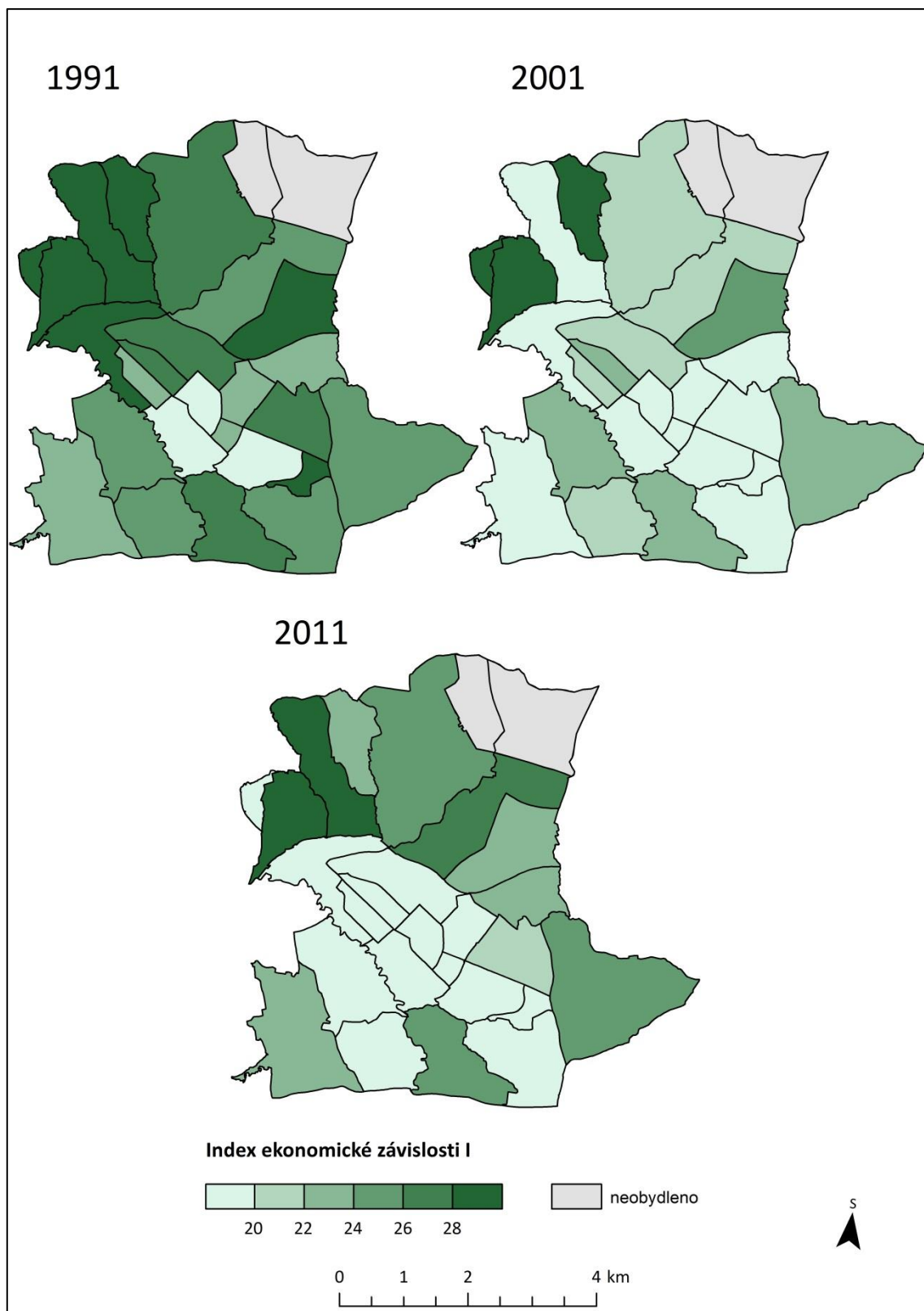
Do práce byl rovněž zařazen index ekonomické závislosti I, z důvodu zaměření tématu také na část dětské populace, která v budoucnu bude hrát důležitou roli. Vývoj tohoto indexu lze vidět na Obr. 14. Na počátku sledovaného období byla populace ČR a MSK na téměř stejné hodnotě. Postupem času se tyto hodnoty od sebe začaly odlišovat. V roce 2017 vidíme, že v ČR připadalo okolo 24 dětí (0–14 let) na 100 produktivních obyvatel. V MSK bylo zaznamenáno necelých 23 dětí na 100 produktivního obyvatelstva. Situace v Havířově se nepatrně lišila. Mezi léty 2008–2010 index stagnoval a až posléze začal stoupat. Lze to přisuzovat skutečnosti velkého poklesu počtu obyvatel v produktivním věku mezi léty 2010 a 2011, kdy meziročně ubylo více než 3 tisíce obyvatel této věkové kategorie. Rok 2017 v Havířově vykazoval více než 21 dětí na 100 obyvatel ve věku 15–64 let.

Obr. 14: Index ekonomické závislosti I v ČR, MSK a městě Havířově v období 2008–2017

Zdroj: ČSÚ (2019c), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019u), vlastní zpracování

Index ekonomické závislosti I je rovněž vytvořen pro vnitřní strukturu města. Vývoj indexu je zaznamenán na Obr. 15. Souhrnně lze říct, že ve většině případů hodnoty od roku 1991 do roku 2001 poklesly a poté znova do roku 2011 vzrostly, avšak už v omezené míře. Výjimku tvořila ZSJ Za Teslou, která v roce 1991 projevila nejvyšší závislost, a to okolo 72 dětí na 100 obyvatel v produktivním věku. Tato hodnota do roku 2001 klesla na téměř 31 dětí a v roce 2011 na 18 dětí na 100 produktivních osob. Během sledovaného období klesl v této ZSJ počet dětí do 14 let a byl vykázán nárůst obyvatelstva ve věku 15–64 let. V roce 2011 byly vyšší hodnoty indexu zaznamenány především v okrajových částech města. V jádru města počty dětí nejvíce klesají, tudíž index zde vykazuje mírnější hodnoty závislosti.

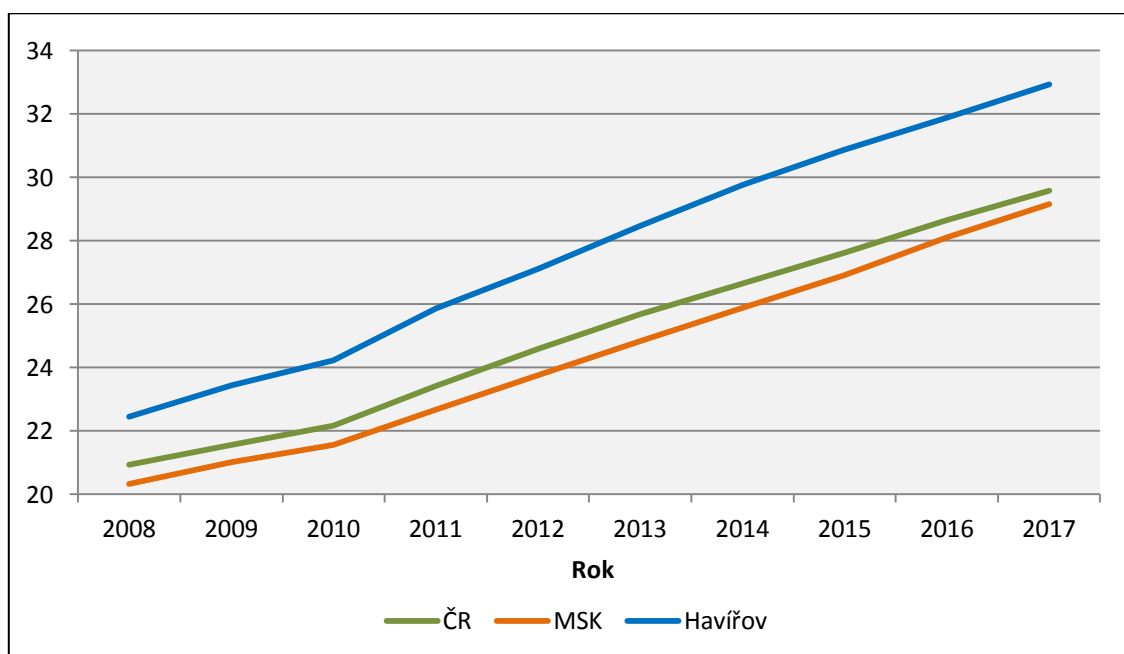

Obr. 15: Poměrné zastoupení obyvatel v předproduktivním a produktivním věku a jeho vnitřní prostorová diferenciacce Havířova (na základě ZSJ) v roce 1991, 2001 a 2011

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování v programu ArcMap 10.1

5.4.3 INDEX EKONOMICKÉ ZÁVISLOSTI II

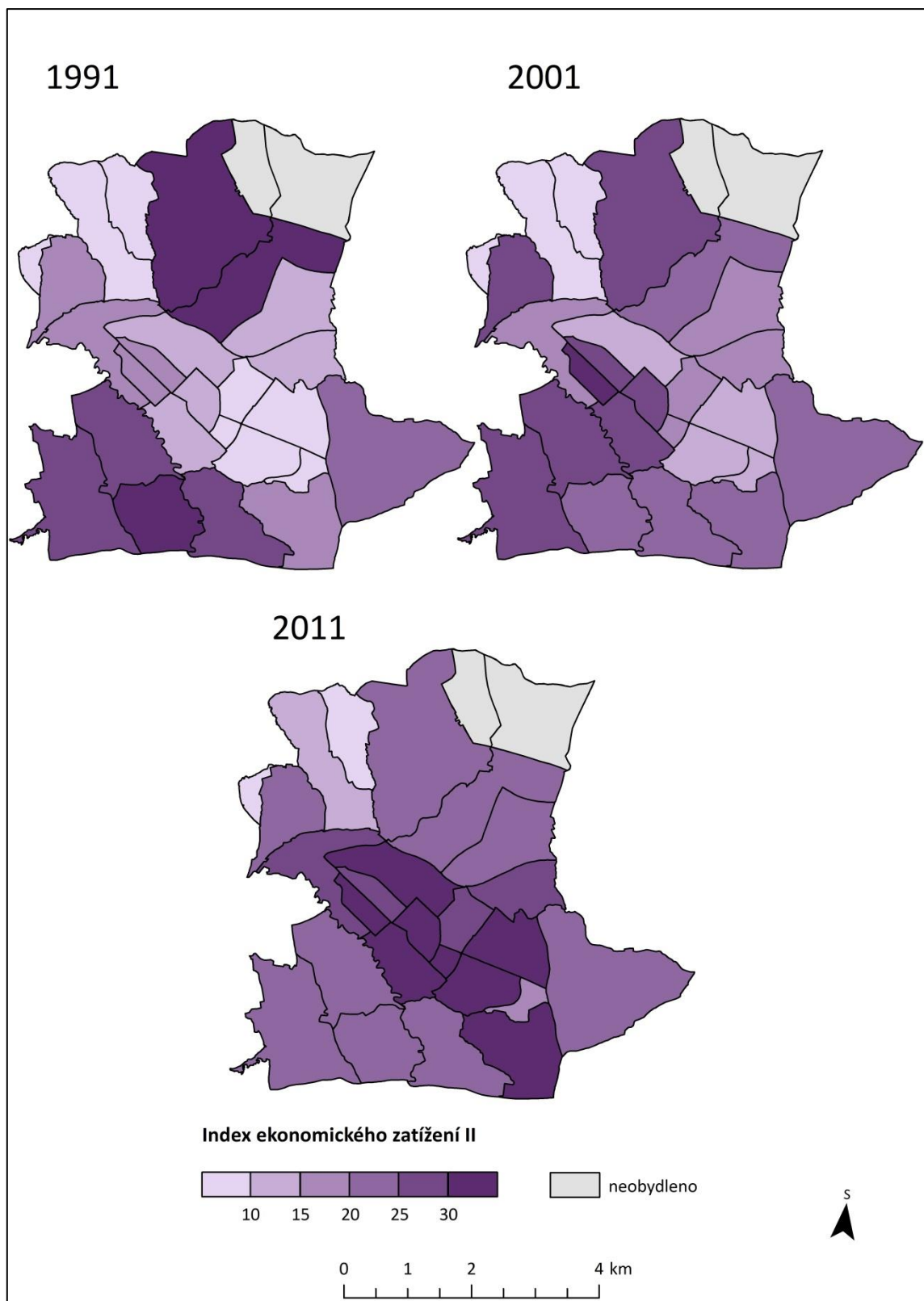
Obdoba indexu stáří je index ekonomické závislosti II, který se nevyjadřuje na děti, nýbrž na produktivní složku populace. Čím jsou hodnoty indexu vyšší, tím závislost poproduktivní složky na produktivní roste. Vývoj v čase lze vidět na Obr. 16. Růst indexu má téměř identickou tendenci, přičemž MSK je těsně pod hodnotami českého průměru a město Havířov dosahuje nadprůměrných hodnot. Na počátku sledovaného období v ČR bylo téměř 21 seniorů na 100 obyvatel v produktivním věku, MSK dosahoval 20 seniorů a ve městě Havířově bylo 22,5 seniorů. Do roku 2017 se index zvýšil v ČR na téměř 30 obyvatel v poproduktivním věku, v MSK bylo zjištěno 29 seniorů a v Havířově takřka 33 obyvatel starších 65 let připadalo na 100 osob ve věku 15–64 let.

Obr. 16: Index ekonomické závislosti II v ČR, MSK a městě Havířově v období 2008–2017

Zdroj: ČSÚ (2019c), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019u), vlastní zpracování

Vzrůstající tendence indexu lze sledovat rovněž ve vnitřním uspořádání města Havířova (viz Obr. 17). Nejvyšší růst je zaznamenán v jádru města, kde v roce 1991 hodnoty byly pod 20 a do roku 2011 se zvýšily nad 30 seniorů na 100 produktivních osob. Například v ZSJ Podlesí byla v roce 1991 hodnota 9, v roce 2001 mírně narostla na téměř 12 a v roce 2011 již bylo vykázáno více než 31 seniorů na 100 produktivních osob. Bylo to způsobeno vyšším přechodem produktivního obyvatelstva do seniorského věku. Nejnížší závislost zůstala pouze v ZSJ U Pežgovského lesa a Za Teslou, kde se drží nízký podíl seniorů.

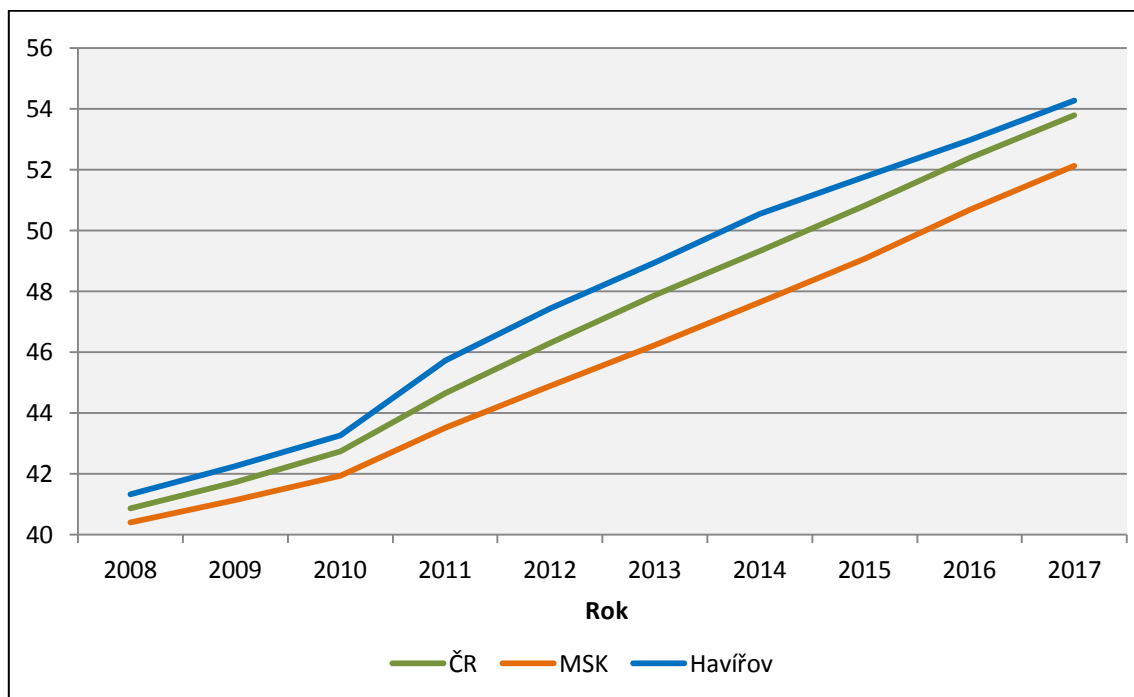
Obr. 17: Poměrné zastoupení obyvatel v poproduktivním a produktivním věku a jeho vnitřní prostorová diference Havířova (na základě ZSJ) v roce 1991, 2001 a 2011

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování v programu ArcMap 10.1

5.4.4 INDEX EKONOMICKÉHO ZATÍŽENÍ

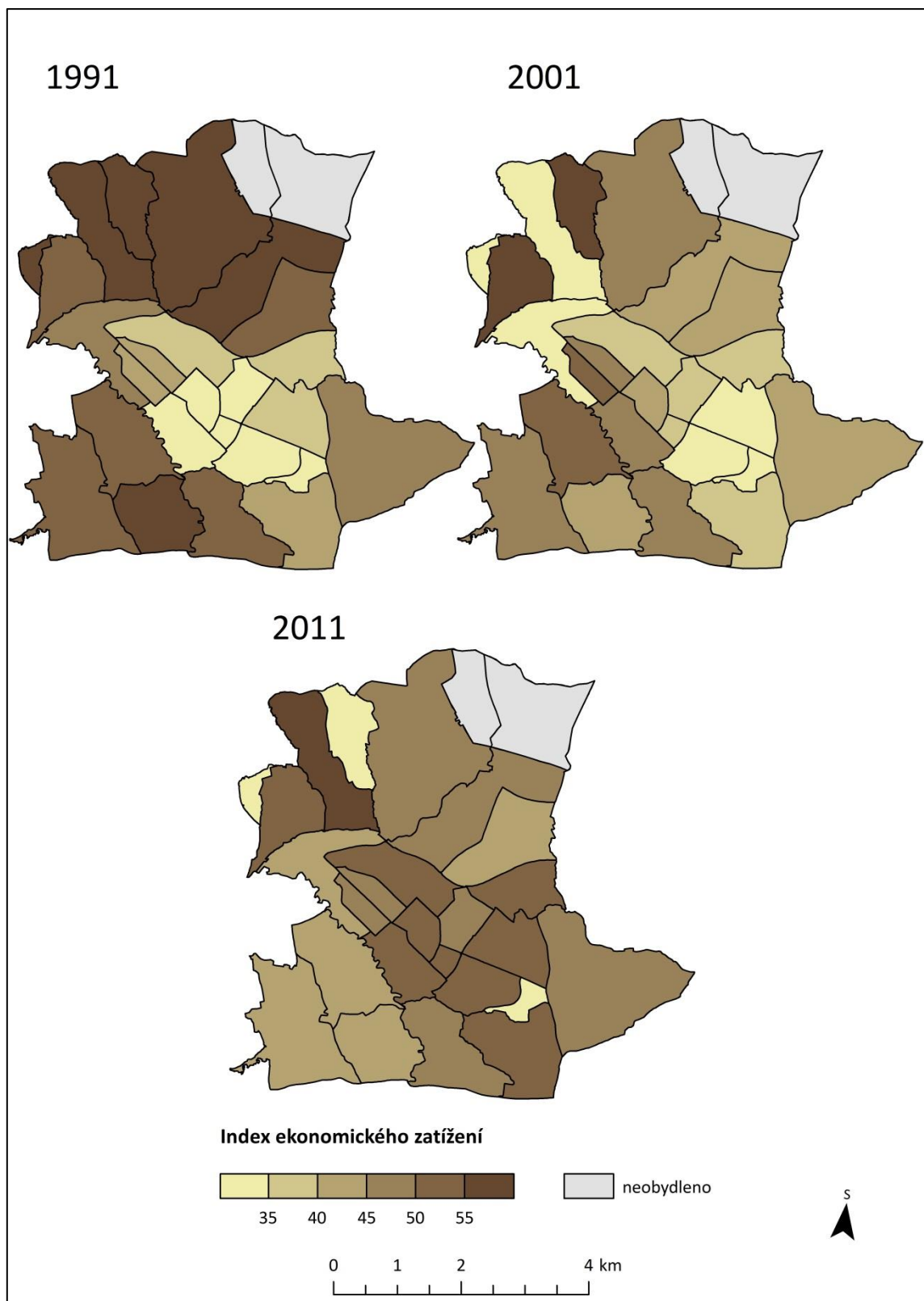
Vzájemný vztah mezi věkovými kategoriemi měří rovněž index ekonomického zatížení. Čím vyšší je hodnota indexu, tím méně příznivý je poměr mezi poproduktivním, předproduktivním a produktivním obyvatelstvem. Je potřeba si uvědomit, že část osob v produktivním věku je ekonomicky neaktivní, ale také opačně, část poproduktivního obyvatelstva stále pracuje. Proto tento ukazatel je spíše ilustrativní. (Toušek, Kunc, Vystoupil, 2008) Vývoj indexu na Obr. 18 nám ukazuje rostoucí trend zatížení během celého sledovaného období. Hodnoty pro všechny územní celky se pohybovaly od počátku nad 40 osob (0–14 let a 65 a více let) na 100 obyvatel v produktivním věku. Počet 50 obyvatel (0–14 let a 65 a více let) na 100 produktivních osob nejdříve dosáhlo město Havířov po roce 2013, v ČR o rok později a v MSK po roce 2015. Skutečnost vypovídá o nepříznivém věkovém složení obyvatelstva ve městě Havířově.

Obr. 18: Index ekonomického zatížení v ČR, MSK a městě Havířově v období 2008–2017

Zdroj: ČSÚ (2019c), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019u), vlastní zpracování

Potvrzuje to také vnitřní struktura města. Z Obr. 19 je sice patrné jisté snížení indexu mezi roky 1991 a 2001, avšak v roce 2011 se většina hodnot v ZSJ pohybovala nad 40. Největší nárůst lze vidět v ZSJ U stadiónu, kde v roce 1991 bylo téměř 29 osob (0–14 let a 65 a více let) na 100 obyvatel v produktivním věku, o 10 let později bylo vykázáno přes 31 těchto osob a v roce 2011 již bylo těsně pod 55 osob (0–14 let a 65 a více let) na 100 obyvatel

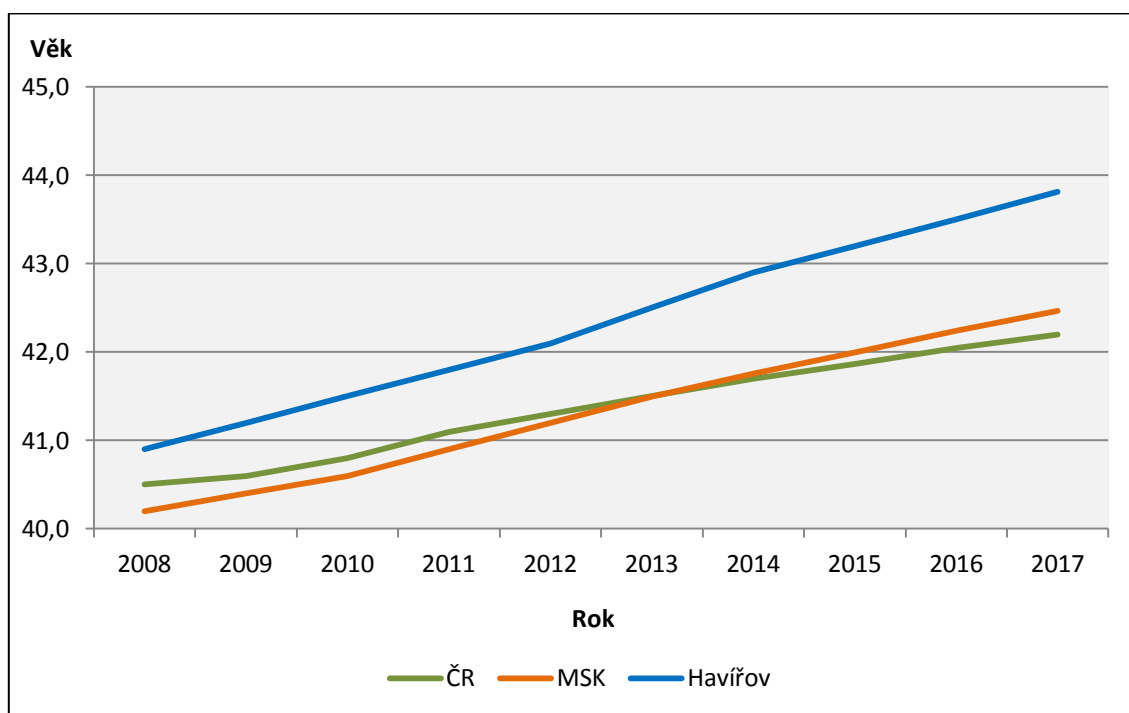
Obr. 19: Poměrné zastoupení obyvatel v poproductivním a předproductivním věku a v productivním věku a jeho vnitřní prostorová diference Havířova (na základě ZSJ) v roce 1991, 2001 a 2011

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování v programu ArcMap 10.1

v produktivním věku. Podobná změna nastala taktéž v ZSJ Lučina, Smrky-jih a U nemocnice. Nejvyšší pokles byl zaznamenán v ZSJ Za Teslou, kde se věková struktura vymyká většinovému trendu. Podobnou situaci najdeme také v ZSJ U Pežgovského lesa. Jsou zde situovaná nejnovější panelová sídliště v Havířově, jež byly dostavěny po roce 1991.

5.4.5 PRŮMĚRNÝ VĚK

Měření stárnutí populace je dotvářeno ukazatelem vyjadřující průměrný věk sledované populace. Vývoj ukazatele v čase je vyjádřen na Obr. 20. V roce 2008 byl průměrný věk v MSK těsně pod hodnotou ČR, od roku 2011 v MSK obyvatelstvo stárlo rychleji a hodnota již byla nad průměrem ČR. Průměrný věk populace v Havířově byl v celém sledovaném období vyšší než v ČR a MSK. Hodnota v ČR vystoupala z věku 40,5 v roce 2008 na 42,2 v roce 2017. V MSK byl posun průměrného věku ze 40,2 na 42,5 let. V Havířově byl růst rychlejší, kde během devíti let stoupl věk ze 40,9 na 43,8 let.

Obr. 20: Průměrný věk v ČR, MSK a Havířově v období 2008–2017 (k 31. 12.)

Zdroj: ČSÚ (2019c), ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019u), vlastní zpracování

6 SOCIÁLNÍ SLUŽBY SE ZAMĚŘENÍM NA SENIORY

Stárnutí populace a nárůst počtu seniorů má vliv na zvyšování potřeb v oblasti sociálních služeb. V této kapitole jsou představeny sociální služby a jejich aktéři. Důležitou součástí je také jejich plánování především na úrovni ČR a krajů.

Sociální služby jsou charakterizovány jako soubor činností poskytující pomoc a podporu lidem společensky znevýhodněným za účelem zlepšit jejich kvalitu života. (Matoušek a kol., 2007) S ohledem na seniory, nepříznivou sociální situací se myslí oslabení nebo ztráta schopností z důvodu věku a nepříznivého zdravotního stavu. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

6.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY V LEGISLATIVĚ ČR

S nedostačující právní úpravou sociálních služeb se Česko potýkalo od počátku 90. let. Od roku 1956 byla kompetence poskytování sociálních služeb v rukou státu a byl vytvořen jednotný systém sociálního zabezpečení, upravující také sociální péči společně se sociálními službami. Během druhé poloviny 20. století byly postupně zaváděny zákony o sociálním zabezpečení⁶. Tento koncept zůstal stejný až do roku 1989. I po té setrval primárním poskytovatelem stát (MPSV) a také okresní úřady. (Matoušek a kol., 2007) Po roce 1989 začaly vznikat nestátní subjekty, které brzdilo zaostávání legislativy za skutečnými potřebami v oblasti poskytování sociálních služeb. Nestátní organizace začaly zavádět moderní trendy a poskytovat alternativní sociální služby. (Pilát, 2015) Ze strany státu neexistovaly žádné zvláštní podmínky, které by tyto nestátní organizace musely splnit pro správné fungování. Na druhou stranu byly potíže s nedostatkem finančních prostředků, vedoucí k určité nestabilitě fungování. Během rušení kompetencí okresních úřadů⁷ přešly pravomoci v oblasti sociálních služeb na kraje a obce s rozšířenou působností. (Matoušek a kol., 2007)

Po dlouhou dobu se nepodařilo přijmout novou moderní úpravu zákona. Teprve v roce 2005 byla předložena k vnějšímu připomínkovému řízení nová základní právní norma, která měla konečně moderním způsobem upravovat poskytování a financování sociálních služeb. Po četných diskuzích a změnách byl 1. 1. 2007 nabyt účinnosti zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (Pilát, 2015) Zákon má za cíl primárně poskytnout relevantní informace

---

⁶ Zákon č.55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení; Zákon č.121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení; Zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

⁷ Okresní úřady ukončily svou činnost k 31. prosinci 2002 (Zákon č. 147/2000 Sb. o okresních úřadech)

osobě, jež se nachází v nepříznivé sociální situaci, aby ji mohla řešit sama a vlastními silami. Až poté co samotné informace nestačí, ujmou se řešení sociální služby. (Matoušek a kol., 2007)

Nejdůležitější systémová změna nové právní úpravy sociálních služeb představuje tzv. příspěvek na péči, který ve svém důsledku výrazně posiluje kompetence osob, jež jsou závislé na pomoci jiné osoby, a pomáhá rozvíjet trh sociálních služeb. (Pilát, 2015) Představuje nový nástroj pro financování sociálních služeb a je hrazen ze státního rozpočtu. (Matoušek a kol., 2007) Příspěvek na péči je poskytován ve čtyřech stupních závislosti osobám, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby při péči o sebe a při zajištění vlastní soběstačnosti. Reálný počet příjemců této dávky, i náklady s tím spojené, po celou dobu její výplaty přesahují původní očekávání. (Průša, 2015)

Zákonem byl nově zaveden Registr poskytovatelů sociálních služeb, bez něhož nelze sociální služby provozovat. Je veden krajskými úřady, jež mají na starost listinnou podobu, kterou zpracovávají do elektronické podoby. (Matoušek a kol., 2007) Významným prostředkem pro ochranu klientů je institut inspekce poskytování sociálních služeb. Jeho cílem je zajištění ochrany uživatelů sociálních služeb proti neodborným či nevyhovujícím postupům poskytovatele. V zásadě inspekce přispívá k rozvoji kvality sociálních služeb. Inspekci provádějí krajské pobočky Úřadu práce ČR. (Hrozenská, Dvořáčková, 2013)

Mezi další systémové změny, jež výrazně ovlivnily poskytování sociálních služeb, patří nová typologie služeb. Sociální služby se podle ní skládají ze sociálního poradenství, služeb sociální péče a služeb sociální prevence, které mohou být poskytovány ve třech formách. (Pilát, 2015) *Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách* tyto formy definuje:

- „1) Pobytovými službami se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb.*
- 2) Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování.*
- 3) Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném prostředí.“*

Dále jsou služby sociální péče rozděleny, jak lze vidět v Tab. 2, do 14 odlišných zařízení, která mohou sloužit také kombinovaně pro různé kategorie sociálně potřebných osob, čímž vznikají mezigenerační a integrovaná centra. Taktéž forma poskytování může být kombinovaná. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) Pokud dojde ke zhoršení zdravotního stavu a ke ztrátě soběstačnosti seniora, je potřeba zajistit dlouhodobou péči.

V některých případech lze situaci řešit pomocí terénních sociálních služeb, jindy je nutná institucionální forma péče. Výběr konkrétní služby či formy péče je daný mírou závislosti, resp. mírou soběstačnosti seniora a jeho aktuálním zdravotním stavem. (Hrozenská, Dvořáčková, 2013) Diplomová práce se především zabývá domovy pro seniory, které jsou pobytovou službou s celoročním provozem určenou pro seniory se sníženou soběstačností a s potřebou pravidelné pomoci v komplexní péči. Služba je určena především pro osoby, které vzhledem ke své neschopnosti postarat se o sebe nemohou dále setrvávat ve svém přirozeném sociálním prostředí. (Malíková, 2011)

Tab. 2: Typologie služeb sociální péče a jejich forma poskytování

Služba sociální péče	Forma poskytování
Osobní asistence	terénní
Pečovatelská služba	terénní, ambulantní
Tísňová péče	terénní služba
Průvodcovské a předčitatelské služby	terénní, ambulantní
Podpora samostatného bydlení	terénní služba
Odlehčovací služby	terénní, ambulantní, pobytová
Centra denních služeb	ambulantní
Denní stacionáře	ambulantní
Týdenní stacionáře	pobytová
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	pobytová
Domovy pro seniory	pobytová
Domovy se zvláštním režimem	pobytová
Chráněné bydlení	pobytová
Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče	pobytová

Zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, vlastní zpracování

6.2 AKTÉŘI SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Sociální služby jsou tvořeny 3 subjekty, a to zřizovateli, poskytovateli a uživateli. *Zřizovatelé* zajišťující sociální služby, mohou být obce, kraje a MPSV. Obce mohou stanovit ve své samostatném poli působnosti sociální služby ve dvou variantách. Zařízení s vlastní organizační složkou bez právní subjektivity, především, jedná-li se o službu nenáročnou na zaměstnance, rozlohu a techniku. Jde-li o náročnou službu v těchto směrech, zřizuje se druhá varianta jako příspěvková organizace s vlastní samostatnou právní subjektivitou. Rovněž kraje zřizují sociální služby ve své samostatné působnosti ve dvou variantách identicky jako obce. (Matoušek a kol., 2007) MPSV je v současné době zřizovatelem pěti specializovaných ústavů sociální péče. (MPSV, 2019) Zřizovatelem také mohou být nestátní neziskové organizace. Vznikají jako právnické osoby ve formách občanského sdružení, obecně prospěšné společnosti a církevní právnické osoby. Specifická forma neziskového nestátního subjektu jsou nadace, jež pouze financují činnost poskytovatelů. Zřizovatel je odpovědný za zajištění

sociálních služeb v příslušné spádové oblasti. (Matoušek a kol., 2007) *Poskytovatelé* sociálních služeb jsou subjekty poskytující a nabízející služby. Mohou to být například nestátní neziskové organizace, organizace řízené obcí, krajem či státem. Poskytovatelé službu provozují, prodávají a uskutečňují. Do této skupiny lze zařadit také osoby pečující o své blízké a příbuzné, ačkoli zčásti jsou taktéž uživateli služeb. (MSK, 2019) *Uživatelé* sociálních služeb jsou koneční příjemci pomoci, tedy osoby v nepříznivé nebo tíživé sociální situaci, jež sociální služby využívají. (Pilát, 2015)

6.3 PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

V této části je představena problematika komunitního plánování sociálních služeb v obecné rovině, přičemž v následujících podkapitolách jsou uvedeny konkrétní situace v MSK a ve městě Havířově.

Komunitní plánování je postup, který má monitorovat místní potřeby sociálních služeb a porovnávat je s místními zdroji, což jsou v první řadě existující organizace, jež služby poskytují. Tohoto postupu by se měli účastnit jak uživatelé, tak i poskytovatelé a zřizovatelé sociálních služeb (tzv. triáda). Existuje 6 fází komunitního plánování: příprava, vytvoření řídicí struktury, definování problémů a potřeb, návrh rozvoje sociálních služeb, formulace strategie rozvoje sociálních služeb a provádění plánu. Během realizace lze zapojit široký okruh zainteresovaných subjektů. Jestliže se dosáhne dostatečně dobré spolupráce, výsledkem bude plán reagující na aktuální sociální problémy společnosti s návrhem reálných kroků pro jejich řešení. (Matoušek a kol., 2007)

Kraj má ze zákona povinnost zpracovávat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby. Taktéž může tento strategický plán zpracovávat obec. (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách)

6.3.1 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Krajským strategickým dokumentem v oblasti komunitního plánování sociálních služeb je *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2015–2020* (dále jen SPRSS), navazující na předchozí střednědobý plán pro období 2010–2014. Poslední aktualizace proběhla v roce 2016. (MSK, 2019) Význam dokumentu dokládá také to, že je povinnou přílohou k souhrnné žádosti kraje o dotaci MPSV na podporu poskytování sociálních služeb. Obsahem plánu je popis a analýza existujících zdrojů a potřeb, včetně ekonomického

vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb. Víze dokumentu charakterizuje jeho motto: „*Zajímají nás potřeby občanů v nepříznivé sociální situaci, na které reagujeme.*“ Sociální služby v MSK by měly být poskytovány na základě čtyř zásad: dostupnost, sociální začleňování, zaměřenost na člověka a efektivita. (SPRSS v MSK na léta 2015-2020, 2015) V praxi celý proces komunitního plánování nejprve probíhá v jednotlivých obcích, kde mapují potřeby obyvatel v sociální oblasti, jelikož jednotlivé obce nejlépe znají potřeby svých obyvatel. Tímto procesem se identifikují nejen problémy na území kraje, ale také se dotváří síť sociálních služeb, pro co nejefektivnější poskytování. (Prudká, 2015)

6.3.2 KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ V HAVÍŘOVĚ

I když podle zákona o sociálních službách obce nemusí sestavovat vlastní komunitní plán, Havířov si uvědomoval důležitost potřeby plánování sociálních služeb a stal se jedním z prvních měst v ČR, který začal s metodou komunitního plánování za účasti triády. Prvním strategickým dokumentem se stal v roce 2005 *Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ve městě Havířově* (Statutární město Havířov, 2005). Po přijetí nového zákona o sociálních službách byla v roce 2008 vydána aktualizovaná verze. Tento dokument se stal podkladem pro sestavování *Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji*. Komunitní plán reagoval na sociodemografickou analýzu a projekci do budoucna o stárnutí obyvatel a z ní vyplývající potřeba zřídit komplexnější sociální infrastrukturu v Havířově. Nedostatek byl zjištěn zejména v oblasti služeb pro seniory. V roce 2011 byl vydán následný dokument *Zpráva o plnění cílů a opatření Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb ve městě Havířově za období let 2005 až 2010* (Statutární město Havířov, 2011). Tento dokument vyslovoval jaké cíle a opatření byly splněny a stanovil nová opatření. (Prudká, 2015) V roce 2012 Zastupitelstvo města Havířova schválilo zpracování nového *Komunitního plánu sociálních služeb a souvisejících aktivit statutárního města Havířova na období 2014–2017* (Statutární město Havířov, 2014). Bylo zapotřebí provést aktuální analýzu situace v oblasti sociálních služeb a určit nové cíle a opatření. Návrh komunitního plánu (dále jen KP) stanovuje organizační strukturu (Obr. 21), schválenou Zastupitelstvem města Havířova. Bylo vyčleněno 5 pracovních skupin:

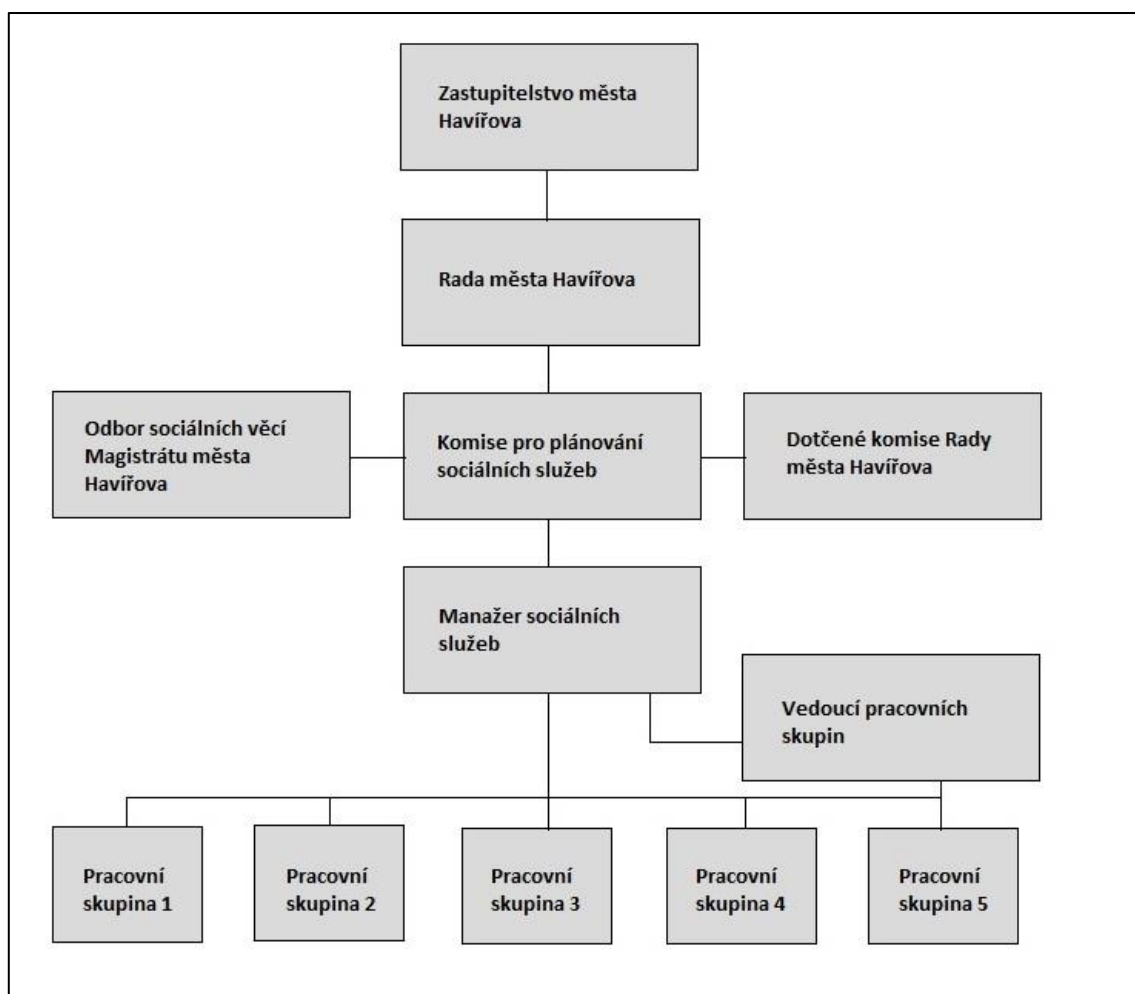
- 1) Děti, mládež a rodina
- 2) Občané se zdravotním postižením
- 3) Senioři

- 4) Občané ohrožení drogou
- 5) Občané v přechodné krizi a etnické menšiny

Jednotlivé skupiny jsou složeny ze zástupců triády a na základě detailní znalosti potřeb své cílové skupiny na trhu sestavily příslušnou část Návrhu komunitního plánu. Po projednání s ostatními pracovními skupinami byl vytvořen celistvý Návrh KP, který byl předložen k připomínkám široké veřejnosti a poté byl schválen Radou a Zastupitelstvem města. (Prudká, 2015)

Pracovní skupina Senioři měla celkem 10 členů. Za zřizovatele byl angažován jeden pracovník, a to v pozici vedoucího pracovní skupiny. Za poskytovatele zde bylo 7 členů. Triádu uzavíralo zastoupení dvou uživatelů. Byly formulovány 3 cíle a 13 opatření, především na podporu a rozšíření stávajících sociálních služeb a jejich kapacit. Návrh KP v oblasti pro seniory kladl za cíl podporu co nejdelšího setrvání seniora v domácím prostředí, vyžadující dobře rozvinutou terénní službu typu osobní asistence a pečovatelské služby. (Prudká, 2015)

Obr. 21: Organizační struktura komunitního plánování sociálních služeb ve městě Havířově

Zdroj: Statutární město Havířov (2019)

7 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Demografické změny, především nízká porodnost, se projevují také do oblasti vzdělávání. V této kapitole je představena koncepce vzdělávání se zaměřením na předškolní vzdělávání, kde se změna počtu narozených dětí prokáže jako první. Prvně je věnována pozornost legislativnímu vymezení mateřských škol a jejich financování. Dále jsou rozebrány dlouhodobé záměry, především v MSK a ve městě Havířově.

Pro vzdělávací systém má rozhodující vliv počet narozených dětí a jeho vývoj. (Vývoj porodnosti je popsán v kapitole 5.1 Vliv porodnosti na stárnutí populace) Probíhající změny ve společnosti se promítají do vývoje počtu studentů i struktury absolventů jednotlivých úrovní vzdělávání. (Hulík, Tesárková, 2009) V České republice je používána mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání, nazývána International Standard Classification of Education (ISCED). Slouží pro zařazování vzdělávacích aktivit definovaných v programech a následných klasifikacích do mezinárodně uznávaných skupin. Jsou zde definovány úrovně vzdělávání, které se člení do 9 skupin: vzdělávání v raném dětství, primární vzdělávání, nižší sekundární vzdělávání, vyšší sekundární vzdělávání, postsekundární neterciární vzdělávání, krátký cyklus terciárního vzdělávání, bakalářská nebo jí odpovídající úroveň, magisterská nebo jí odpovídající úroveň a doktorská nebo jí odpovídající úroveň. Pro tuto práci je stěžejní první skupina, tedy vzdělávání v raném dětství, do které se řadí rozvoj vzdělávání v raném dětství a preprimární vzdělávání. Prvně jmenovaná má obsah vzdělávání určen pro nejmenší děti (0–3 let), zatímco druhá pro děti od 3 let do věku stanoveného pro zahájení primárního vzdělávání. Patří zde například mateřská škola, školka, předškolní nebo počáteční vzdělávání. (ČSÚ, 2019v)

7.1 MATEŘSKÉ ŠKOLY V LEGISLATIVĚ ČR

Podle *Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* předškolní vzdělávání: „*podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání.*“ Předškolní vzdělávání je organizováno pro děti od 3 do 6 let, přičemž je povinné pro dítě, které do začátku školního roku dovrší pěti let. Tato povinnost je zavedena od školního roku 2017/2018. (MŠMT, 2019) Vzdělávání v posledním ročníku u mateřských škol zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí je poskytováno bezúplatně. Zařízení mohou navštěvovat děti mladší než 3 roky

a zároveň děti s odkladem povinné školní docházky i po dovršení věku šesti let. (Hulík, Šídlo, Tesárková, 2008)

Školský zákon neobsahuje pojem soukromá škola, ale hovoří o zřizovateli škol, které jsou zřizovány jinou právnickou nebo fyzickou osobou než státem, krajem, obcí nebo registrovanou církví. Jestliže jsou jednotlivé soukromé školy zařazeny do školského rejstříku, je vzdělání v nich získané rovnocenné se školou veřejnou. (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

7.2 FINANCOVÁNÍ ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Jedná-li se o školská zařízení zřizovaná krajem a obcemi, rozhodující část prostředků na činnost jde ze státního rozpočtu. Výše finančního příspěvku závisí na Parlamentu ČR, dále pak na stanovených finančních normativech, prostřednictvím kterých MŠMT přerozděluje prostředky krajským úřadům, a na počtech dětí, žáků a studentů v daných letech. Rozpočty krajů zajišťují výdaje školských zařízení, jež zřizují. Z rozpočtů obcí jsou hrazeny výdaje těchto školských zařízení, které zřizuje obec – zejména mateřské školy, základní školy a školní jídelny. (MSK, 2019)

Soukromé školy se vedle školského zákona rovněž řídí *Zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením*. Podle něj dostávají dotace ze státního rozpočtu prostřednictvím krajů podle rozsahu žáků a podle normativů, které určuje MŠMT.

7.3 DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVÁNÍ A ROZVOJE VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY ČR 2015–2020

Dlouhodobý záměr (dále jen DZ) vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2015–2020 je jedním z implementačních dokumentů *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020*, který je základním kamenem vzdělávací politiky v ČR. Vláda ukládá ministrovi školství, mládeže a tělovýchovy tuto Strategii realizovat a zpracovávat. (MŠMT, 2019) DZ je zpracován v souladu se školským zákonem. Má za cíl určit záměry, cíle a kritéria vzdělávací politiky. Sjednocuje přístup státu a jednotlivých krajů. Globálním cílem je zvýšení kvality a efektivity ve vzdělávání v ČR. Mezi hlavní cíle v oblasti předškolního vzdělávání pro následující období je zavedení povinného posledního ročníku (začátek účinku od školního roku 2017/2018) a podpora mateřských škol při začleňování dětí ze znevýhodněných skupin, v místech zvýšeného zájmu o předškolní vzdělávání navýšení nedostatečných kapacit mateřských škol

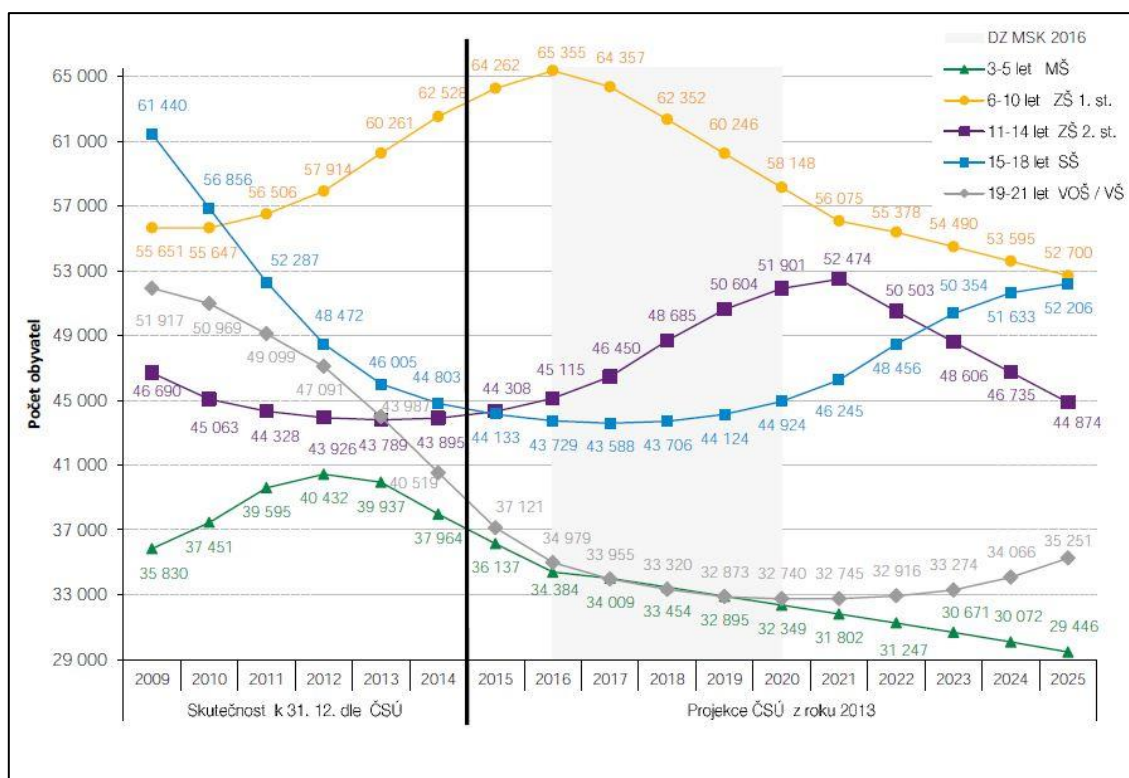
a zvyšování kvality předškolního vzdělávání. Jednotlivá opatření jsou dále rozpracována a doplněna o termín, zdroj financování a o pověření k výkonu činnosti. (MŠMT, 2019)

7.4 DLOUHODOBÝ ZÁMĚR VZDĚLÁVÁNÍ A ROZVOJE VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE 2016

DZ MSK je hlavním střednědobým strategickým dokumentem v oblasti vzdělávání pro následující období do roku 2020. Základem pro tvorbu se stal DZ ČR 2015–2020. Základním rámcem byl učiněn také předchozí dlouhodobý záměr kraje 2012, zvláště při vyhodnocování cílů a efektivity dosažených v předchozím období. V DZ MSK najdeme hospodářskou a sociodemografickou charakteristiku kraje doplněnou o hlavní výzvy k řešení. Mezi výstupy byly zařazené rovněž projekce ČSÚ, které jsou potřebné pro strategické plánování. Pro odhad budoucího vývoje počtu dětí, žáků a studentů v jednotlivých kategoriích školního vzdělávání je důležitým faktorem znalost demografického vývoje. Jak můžete vidět na Obr. 22, v oblasti předškolního vzdělávání (věková skupina 3–5 let) byl nárůst do roku 2012 následován mírným poklesem. Podle projekce by měl být úbytek setrvalý i v budoucnu. Dále je v tomto dokumentu věnována část analýze předškolního vzdělávání. Z ní vyplývá, že kulminace počtu dětí docházejících do mateřských škol byla již v předešlých letech. Naplněnost zařízení je postupem času více ovlivňována mírou účasti dětí mladších 3 let a starších 5 let. Tento podíl dětí bude zesilovat z důvodu zvyšujícího trendu umístování mladších dětí do mateřských škol. (MSK, 2019) Síť mateřských škol v MSK tvořilo 481 organizací, z toho 426 zřizovaných obcí, 16 krajem, 6 církví a 33 soukromým zřizovatelem (k 1. 9. 2015). V DZ MSK bylo vytvořeno 5 kritérií pro rozvoj sítě škol, vtahující se ke všem zřizovatelům:

- 1) vznik nových mateřských škol nebo zvyšování kapacit mateřských škol pouze za předpokladu nedostatečných volných kapacit stávajících mateřských škol v dané lokalitě,
- 2) snižování kapacit mateřských škol v závislosti na konkrétních podmínkách v dané lokalitě,
- 3) úprava kapacit mateřských škol při zdravotnických zařízeních v závislosti na počtu dlouhodobě hospitalizovaných dětí,
- 4) podpora vzniku přípravných tříd v souladu s platnou legislativou a v závislosti na aktuálních potřebách v dané lokalitě,
- 5) zřizování nových míst poskytovaného vzdělávání na území MSK u mateřských škol se sídlem mimo území MSK nebude podporováno.

(MSK, 2019)

Obr. 22: Demografický vývoj a jeho projekce v MSK dle věkových skupin

Zdroj: převzato z DZ MSK 2016 (MSK, 2019)

7.5 KONCEPCE ROZVOJE ŠKOLSTVÍ V HAVÍŘOVĚ NA LÉTA 2014–2021

Cílem koncepce je zachycení výchozího stavu v mateřských a základních školách v Havířově a stanovení patřičných cílů pro následný rozvoj. Základní a mateřské školy v Havířově mají finanční prostředky ze státního rozpočtu na přímé výdaje na vzdělávání a školské služby stanovené ve školském zákoně. Podstatnými finančními prostředky jsou také vlastní zdroje těchto organizací, nabytých z grantů, dotací a darů. Dalším finančním zdrojem mateřských škol je příjem vybíraný od rodičů za předškolní vzdělávání tzv. školné. Dokument popisuje průběh vývoje mateřských škol v období let 2003 až 2013. Prognózou byl vytvořen vývoj počtu obyvatel do roku 2025 v Havířově, který má napomoci odhadnout optimální potřeby kapacit ve školách. Pro stanovení reálných cílů a záměrů byla vytvořena SWOT analýza pro oblast školství. Stanoveny byly cíle v oblasti vzdělávání, financování, technického stavu budov a školních hřišť, optimalizace a kapacity škol, mimoškolních aktivit dětí a mládeže, prevence sociálně patologických jevů a v oblasti středního, vyššího odborného, vysokého a základního uměleckého školství v Havířově. V podkapitole optimalizace a kapacity škol bylo konstatováno, že se nemusí očekávat zásadní vliv poklesu dětí na počty mateřských škol, ale bylo by vhodné školy přizpůsobit v jednotlivých městských částech s ohledem na budoucí vývoj, demografické změny a potřeby. (Statutární město Havířov, 2019)

8 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ

Následující kapitola je věnována kapacitám v sociálních službách pro seniory, resp. v domovech pro seniory, a v mateřských školách (dále jen MŠ). Nejprve je provedena analýza domovů pro seniory v mezikrajské úrovni, dále v Moravskoslezském kraji. Sociálním službám pro seniory ve městě Havířově je podrobněji věnována podkapitola. U MŠ jsou zkoumány počty dětí v MŠ za kraje a celková vybavenost dle zřizovatele, která je detailněji popsána pro MSK. Následně je text zaměřen na důkladný rozbor stavu v MŠ ve městě Havířově.

8.1 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY

Vybavenost jednotlivých územních celků se od sebe liší. Nelze to přisuzovat jen nedostatečné kapacitě. Situace může být rozdílná z důvodu odlišného vývoje území, bytového, ekonomického a především zdravotního stavu seniorů. Značný rozdíl může být rovněž ve vzájemné soudržnosti a podpoře v rodině, která je více či méně ochotná pečovat o staršího člena.

8.1.1 VYBAVENOST KRAJŮ ČR DOMOVY PRO SENIORY

Pro zhodnocení vybavenosti krajů, hlavního města Prahy a ČR jsou analyzovány kapacity domovů pro seniory. V Tab. 3 jsou zaznamenány kapacity a jejich reálná a doporučená místa. V ČR můžeme najít 520 těchto zařízení a v nich více než 37 tisíc míst. Přitom doporučená kapacita by podle normativů (35 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let) měla být až 71 tisíc. Pro dostačující kapacitu chybí více než 34 tisíc míst. V současnosti připadá 18 míst na tisíc obyvatel ve věku 65 a výše let. Při důkladnějším pohledu si lze povšimnout nedostatečných kapacit u všech krajů. Nejmenší vybavenost 11 míst (na 1 000 obyvatel starších 65 let) je v hlavním městě, dále 12 míst nalezneme v Libereckém a Jihomoravském kraji. Naopak nejvíce míst na počet seniorů je poskytováno v Jihočeském kraji, kde i přesto není dosahováno normativů o 11 míst. Z hlediska reálných počtů míst připadá maximální množství na Středočeský kraj s 5 268 místy, následováno MSK s 4 751 místy.

Tab. 3: Počty míst v domovech pro seniory v územních celcích ČR k 31. 12. 2017

Územní jednotka	Počet zařízení	Počet míst			Počet míst na 1000 obyvatel starších 65 let
		reálný	doporučený	rozdíl	
Hlavní město Praha	30	2 650	8 513	-5 863	11
Středočeský kraj	77	5 268	8 489	-3 221	22
Jihočeský kraj	37	2 963	4 381	-1 418	24
Plzeňský kraj	24	1 727	3 994	-2 267	15
Karlovarský kraj	16	847	2 011	-1 164	15
Ústecký kraj	39	3 372	5 410	-2 038	22
Liberecký kraj	19	1 014	3 006	-1 992	12
Královéhradecký kraj	38	2 329	3 998	-1 669	20
Pardubický kraj	26	2 103	3 546	-1 443	21
Kraj Vysočina	24	2 085	3 512	-1 427	21
Jihomoravský kraj	47	2 740	8 023	-5 283	12
Olomoucký kraj	35	2 698	4 380	-1 682	22
Zlínský kraj	37	2 490	4 055	-1 565	21
Moravskoslezský kraj	71	4 751	8 088	-3 337	21
<i>Česká republika</i>	<i>520</i>	<i>37 037</i>	<i>71 406</i>	<i>-34 369</i>	<i>18</i>

Zdroj: ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019o), vlastní zpracování

MPSV zaznamenává počty neuspokojených žádostí v jednotlivých sociálních službách, jež poté souhrnně vydává ČSÚ. V Tab. 4 jsou uvedeny tyto žádosti v domovech pro seniory. Pro představu je uveden procentní podíl odmítnutých žádostí na počet obyvatel ve věku 65 let a více. Je podstatné si uvědomit, že celkový počet žádostí se liší od skutečného počtu uchazečů, neboť je možné žádat o umístění ve více zařízeních najednou. Mnohdy jsou žádosti podávány s velkým předstihem vzhledem k dlouhým čekacím lhůtám. Nejvyšší podíl je zaznamenán v Plzeňském kraji, kde z celkového počtu seniorů připadá 4,1 % na odmítnutí žádosti do domova pro seniory. Podobně je na tom Zlínský kraj, s podílem 4,0 %. Naopak nejlépe se jeví Karlovarský kraj (0,8 %) a Liberecký kraj (1,1 %).

Tab. 4: Evidovaný počet neuspokojených žádostí v domovech pro seniory a jejich podíl na obyvatelstvu ve věku 65 let a více v územních celcích ČR k 31. 12. 2017

Územní jednotka	Počet neuspokojených žádostí	Podíl na obyvatelstvu ve věku 65 let a více (%)
Hlavní město Praha	7 955	3,3
Středočeský kraj	8 748	3,6
Jihočeský kraj	4 192	3,4
Plzeňský kraj	4 647	4,1
Karlovarský kraj	455	0,8
Ústecký kraj	4 537	2,9
Liberecký kraj	900	1,1
Královéhradecký kraj	2 821	2,5
Pardubický kraj	1 657	1,6
Kraj Vysočina	3 197	3,2
Jihomoravský kraj	7 228	3,2
Olomoucký kraj	4 349	3,5
Zlínský kraj	4 613	4,0
Moravskoslezský kraj	5 714	2,5
Česká republika	61 013	3,0

Zdroj: ČSÚ (2019d), ČSÚ (2019s), vlastní zpracování

8.1.2 VYBAVENOST MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY

Senioři v MSK tvoří přes 230 tisíc obyvatel, což připadá na 19 % z celkové populace kraje. Domovy pro seniory disponují kapacitou 4 751 míst. Při doporučeném počtu míst by znamenalo vybudovat více než 3 tisíce dalších míst. Při současném stavu 21 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let se jeví tato situace jako nedostatečná. Potvrzuje to také evidence neuspokojených žádostí, kterých v domovech pro seniory bylo přes 5 tisíc.

MSK je dále rozčleněn na jednotlivé SO ORP. V jednotlivých SO ORP MSK je zkoumán počet míst v domovech pro seniory (viz Tab. 5). Nejlepší stav můžeme vidět v SO ORP Orlová, kde je 51 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let. Reálně je zde poskytováno 327 míst, přičemž doporučený počet je 225. Obdobná situace je v SO ORP Český Těšín, který nabízí 208 míst a rozdíl mezi doporučenou kapacitou činí navíc 45 míst. V současné době zde náleží 45 míst na 1 000 obyvatel v seniorském věku. SO ORP Třinec se rovněž blíží k doporučeným normativům, kde je zřízeno 32 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let. Nyní je poskytováno 344 míst v domovech pro seniory a podle normativů by kapacita měla být 372 míst. S opačnou situací se potýká SO ORP Rýmařov. Zde je poskytováno pouze 7 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let. Doporučená kapacita pro současný počet seniorů by měla být 117 míst, přičemž reálná je 23 míst provozováno v jediném zařízení. Podobný stav je v SO ORP Karviná, kde je 8 míst na 1 000 seniorů. Rozdíl mezi reálnou kapacitou a doporučenou tvoří 361 míst, jež chybí

na nynější počet seniorů. V SO ORP Havířov tvoří reálný počet 288 míst. Při přepočítání na počet seniorů se situace jeví jako nedostatečná s chybějícími 346 místy. Nyní je nabízeno 16 míst pro 1 000 osob starších 65 let.

Tab. 5: Počty míst v domovech pro seniory jednotlivých SO ORP v MSK k 31. 12. 2017

Správní obvod obce s rozšířenou působností (SO ORP)	Počet zařízení	Počet míst			Počet míst na 1 000 obyvatel starších 65 let
		reálný	doporučený	rozdíl	
Bílovec	2	48	168	-120	10
Bohumín	3	92	224	-132	14
Bruntál	2	162	240	-78	24
Český Těšín	5	208	163	45	45
Frenštát pod Radhoštěm	1	89	129	-40	24
Frýdek-Místek	5	360	727	-367	17
Frýdlant nad Ostravicí	2	86	171	-85	18
Havířov	4	288	634	-346	16
Hlučín	2	120	265	-145	16
Jablunkov	2	87	131	-44	23
Karviná	2	102	463	-361	8
Kopřivnice	2	88	262	-174	12
Kravaře	1	46	120	-74	13
Krnov	3	185	290	-105	22
Nový Jičín	1	175	318	-143	19
Odry	1	66	110	-44	21
Opava	7	332	681	-349	17
Orlová	4	327	225	102	51
Ostrava	14	1 513	2188	-675	24
Rýmařov	1	23	117	-94	7
Třinec	6	344	372	-28	32
Vítkov	1	39	87	-48	16

Zdroj: ČSÚ (2019g), ČSÚ (2019p), vlastní výpočet a zpracování

8.1.3 VYBAVENOST MĚSTA HAVÍŘOVA SOCIÁLNÍMI SLUŽBAMI PRO SENIORY

Ve městě Havířově se celkem nachází 16 sociálních služeb pro seniory. Tab. 6 přehledně znázorňuje tyto služby, jejich poskytovatele, cílovou skupinu klientů a právní formu poskytující organizace. Největšími poskytovateli jsou příspěvkové organizace zřizované městem. Jedná se o Sociální služby města Havířova (dále jen SSMH) a Domov seniorů Havířov (dále jen DSH). Dohromady tvoří 7 služeb cílených na seniory. Významnými organizacemi jsou rovněž církevní a náboženské společnosti. Mezi ně se řadí Armáda spásy v České republice, Charita Český Těšín a Slezská diakonie, vytvářející 4 služby pro seniory na území města.

Tab. 6a: Sociální služby pro seniory poskytované v Havířově v roce 2018

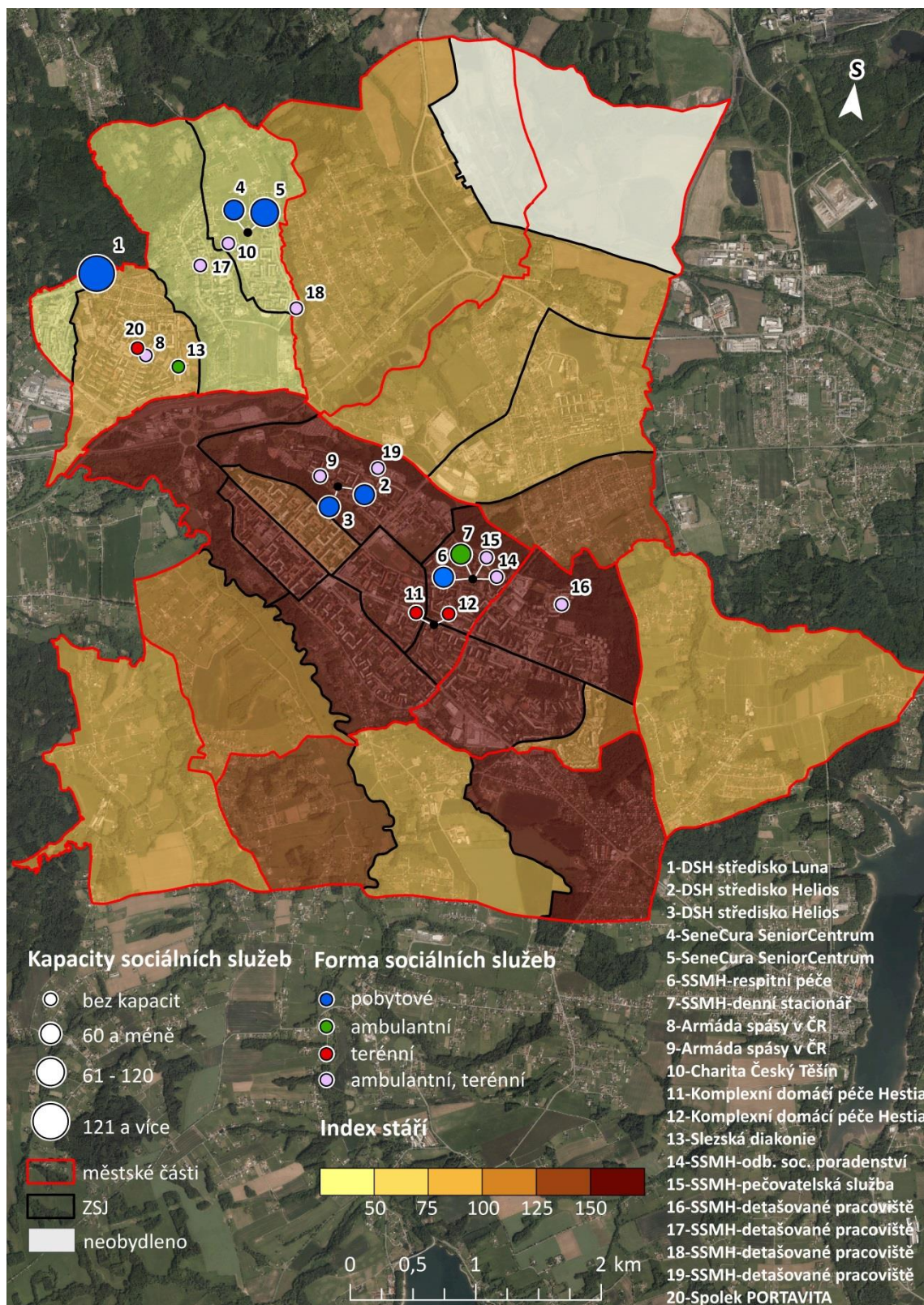
Poskytovatel [číslo označení na Obr. 23]	Forma služby	Cílová skupina klientů	Počet služeb	Právní forma organizace
Sociální služby města Havířova, p.o.				
[6]Denní a pobytové služby pro seniory - Respitní péče (<i>odlehčovací služby</i>)	pobytová	osoby s chronickým duševním onemocněním, s chronickým onemocněním, s jiným zdravotním postižením, se zdravotním postižením, senioři	4	Příspěvková organizace zřízená územním samosprávným celkem
[7]Denní a pobytové služby pro seniory - Denní stacionář (<i>denní stacionáře</i>)	ambulantní,	osoby s chronickým duševním onemocněním, s chronickým onemocněním, s jiným zdravotním postižením, se zdravotním postižením, senioři		
[14]Odborné sociální poradenství pro seniory (<i>Odborné sociální poradenství</i>)	ambulantní, terénní	senioři		
[15]Pečovatelská služba (<i>pečovatelská služba</i>)	ambulantní, terénní	osoby s chronickým duševním onemocněním, s chronickým onemocněním, s jiným zdravotním postižením, se zdravotním postižením, rodiny s dětmi, senioři		
Domov seniorů Havířov, p.o.				
[1]Domov seniorů Havířov (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	senioři	3	Příspěvková organizace zřízená územním samosprávným celkem
[2]Domov seniorů Havířov (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	senioři		
[3]Domov seniorů Havířov (<i>domovy se zvláštním režimem</i>)	pobytová	osoby s chronickým duševním onemocněním, senioři		
Armáda spásy v České republice z.s.				
[8]Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	ambulantní, terénní	osoby se zdravotním postižením, senioři	2	Církev a náboženské společnosti, Spolek
[9]Sbor a komunitní centrum (<i>Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením</i>)	ambulantní, terénní	osoby se zdravotním postižením, senioři		

Tab. 6b: Sociální služby pro seniory poskytované v Havířově v roce 2018

Poskytovatel [číslo označení na Obr. 23]	Forma služby	Cílová skupina klientů	Počet služeb	Právní forma organizace
Charita Český Těšín				
[10]Charitní centrum pro seniory (<i>Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením</i>)	ambulantní, terénní	osoby se zdravotním postižením, senioři	1	Církev a náboženské společnosti
Komplexní domácí péče Hestia s.r.o.				
[11]Komplexní domácí péče Hestia s.r.o. (<i>pečovatelská služba</i>)	terénní	osoby s chronickým duševním onemocněním, senioři	2	Společnost s ručením omezeným
[12]Komplexní domácí péče Hestia s.r.o. (<i>odlehčovací služby</i>)	terénní	osoby s chronickým duševním onemocněním, senioři		
SeneCura SeniorCentrum HŠH a.s.				
[4]SENECURA SENIORCENTRUM HAVÍŘOV (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	osoby se zdravotním postižením, senioři	2	Akčiová společnost
[5]SENECURA SENIORCENTRUM HAVÍŘOV (<i>domovy se zvláštním režimem</i>)	pobytová	osoby s chronickým duševním onemocněním, senioři		
Slezská diakonie				
[13]Občanská poradna Havířov (<i>odborné sociální poradenství</i>)	ambulantní	oběti trestné činnosti, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, rodiny s dětmi, senioři	1	Církev a náboženské společnosti
Spolek PORTAVITA				
[20]Cesta k domovu (<i>terénní programy</i>)	terénní	osoby bez přístřeší, žijící v sociálně vyloučených komunitách, které vedou rizikový způsob života, rodiny s dětmi, etnické menšiny, senioři	1	Spolek
Celkem			16	

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování

Distribuce všech sociálních služeb pro seniory ve městě Havířově je vyobrazena na Obr. 23. Z něj také vyplývá forma poskytování a kapacity. Poskytováno je 6 pobytových služeb, z nichž 3 jsou situovány v městské části (dále jen MČ) Město, zbylé 3 v MČ Šumbark. Nejdůležitější z pohledu kapacit jsou domovy pro seniory. DSH a SeneCura SeniorCentrum HŠH (dále jen SeneCura) jsou jedinými poskytovateli těchto zařízení. Dohromady jsou zřízeny tři domovy pro seniory (dva od DSH a jeden od SeneCura) s úhrnnou kapacitou 256 lůžek. Pro přehled jednotlivých kapacit a rok vzniku zařízení slouží Tab. 7. Středisko Luna pod záštitou DSH vzniklo v roce 2010, ale bylo poskytováno i před tímto rokem, přičemž spadalo pod jinou

Obr. 23: Vnitřní prostorová distribuce sociálních služeb pro seniory strukturovaných podle kapacit a formy poskytování v roce 2018 a indexu stáří v ZSJ v roce 2011 v Havířově

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování v ArcMap 10.1

organizaci (Domov Havířov, p.o.), která v současné době již neexistuje. V roce 2015 vznikl poslední domov pro seniory. Tyto tři zařízení najdeme v ZSJ Výsluní [1], U nemocnice [2] a U Pežgovského lesa [4]. Mezi další pobytová zařízení náleží dva domovy se zvláštním režimem poskytované taktéž DSH a SeneCura, kde celková kapacita je 163 lůžek. První z nich se nachází v ZSJ U nemocnice [3] a byl založen v roce 2012. Druhý domov se zvláštním režimem vznikl v roce 2015 a je umístěn v ZSJ U Pežgovského lesa [5]. Poslední pobytovou službou pro seniory je odlehčovací služba poskytovaná SSMH s kapacitou 22 lůžek a je situována v ZSJ Smrky-sever [6]. Služba vznikla v roce 2006 se stejným počtem míst pro klienty, jako je nyní. Největší zájem o umístění do zařízení je během letních měsíců, hlavně z důvodu vyjíždky pečujících rodin na dovolenou. Souhrnně pobytové služby vykazují 441 lůžek. (Zdroje uvedené v sekci Zdroje primárních dat)

Tab. 7: Rok vzniku a kapacita pobytových zařízení v Havířově

Sociální služba	Poskytovatel	Kapacita	Vznik
Domov pro seniory Luna	Domov seniorů Havířov, p.o.	184	2010
Domov pro seniory Helios	Domov seniorů Havířov, p.o.	34	2009
Domov se zvláštním režimem Helios	Domov seniorů Havířov, p.o.	52	2012
Domov pro seniory	SeneCura SeniorCentrum HŠH a.s.	38	2015
Domov se zvláštním režimem	SeneCura SeniorCentrum HŠH a.s.	111	2015
Odlehčovací služby	Sociální služby města Havířova, p.o.	22	2006
Celkem		441	

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat

Ve zkoumaném území najdeme dvě výhradně ambulantní služby. Pod záštitou SSMH v roce 1994 vznikl denní stacionář, ve kterém je neměnná kapacita 30 míst. Můžeme jej najít stejně jako odlehčovací služby v ZSJ Smrky-sever [7]. Průměrně za rok 2008 docházelo do zařízení 27 klientů, z čehož průměrně bylo 5 mužů a 22 žen. O 10 let později v roce 2018 průměrná hodnota vzrostla na 54 klientů za rok, tvořeno 7 muži a 47 ženami. Genderovou segmentaci lze připsat faktu, že se ženy dožívají vyššího věku než muži. Vyplyvá to také ze struktury obyvatelstva v Havířově. Druhé zařízení s ambulantní formou je občanská poradna poskytovaná Slezskou diakonií. Služba je lokalizována v MČ Šumbark v ZSJ Výsluní [13]. Okamžitá kapacita poskytování je jeden klient s dobou trvání 30 minut. Tato forma pomoci je poskytována zdarma. (Zdroje uvedené v sekci Zdroje primárních dat)

Komplexní domácí péče Hestia kombinuje zdravotní a sociální péči. Provozuje terénní služby pro seniory od roku 1993 (do roku 2006 šlo o NZZ DP HESTIA) a poskytuje pečovatelské a odlehčovací služby. (Hestia, 2019) Služby jsou umístěny v ZSJ Smrky-jih [11, 12] Další terénní

služby provozuje Spolek PORTAVITA v ZSJ Výsluní [20]. Jako občanské sdružení Šumbarák vznikl v roce 2012. Z důvodu rozšíření služeb mimo oblast MČ Šumbark, se přejmenoval na nynější název. Spolek poskytuje sociální službu Cesta k domovu, určenou mimo jiné také seniorům (PORTAVITA, 2019).

Kombinovanou formu ambulantní a terénní služby poskytují celkem tři organizace. První z nich je už zmíněné SSMH. Zajišťuje odborné a sociální poradenství [14] od roku 2004 a pečovatelskou službu [15] vytvořenou v roce 1994. Pečovatelská služba má na území města čtyři detašovaná pracoviště, jež jsou také znázorněna na Obr. 23. Pracoviště jsou provozována v ZSJ Podlesí [16], ZSJ Šumbark [17] a v ZSJ U nemocnice [19] a jedná se o domy s pečovatelskou službou. V ZSJ U Pežgovského lesa [18] se nachází dům zvláštního určení - bezbariérové byty. Armáda spásy v ČR zavedla v roce 1993 sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Jejich sídlo je v MČ Šumbark v ZSJ Výsluní [8]. V roce 2017 byla rozšířena o pracoviště v MČ Město v ZSJ U nemocnice [9]. Poslední organizací je Charita Český Těšín, jež má Charitní centrum pro seniory v ZSJ U Pežgovského lesa [10]. Služba vznikla v roce 2014. (Zdroje uvedené v sekci Zdroje primárních dat)

Na Obr. 23 je kromě lokalit a kapacit sociálních služeb také vyobrazeno poměrné zastoupení obyvatel v poproduktivním a předproduktivním věku ve vnitřní prostorové diferenciaci města Havířova v roce 2011. Předpoklad, že se sociální služby pro seniory budou koncentrovat do míst se zvýšeným podílem seniorů, byl naplněn jen z části. Většinu sociálních služeb můžeme nalézt v MČ Město a Šumbark. Avšak nejvyšší index stáří je v ZSJ Havířov-střed, Lučina, Nábřeží a Stromovka, ve kterých není lokalizována ani jedna sociální služba určená pro seniory. Sociální služby umístěné v MČ Město jsou situovány v ZSJ s vyšším indexem stáří než je 150. Naopak zařízení umístěné v MČ Šumbark se index stáří pohybuje pod hodnotou 100. Index stáří za celé město v roce 2011 byl 129 seniorů starších 65 let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

8.1.4 ZHODNOCENÍ SOUČASNÉHO STAVU POSKYTOVATELI

Jednotlivým poskytovatelům sociálních služeb v Havířově byl rozeslán krátký dotazník ohledně zhodnocení současné situace. Návratnost byla velmi nízká. Pouze jediná organizace byla ochotna spolupracovat a poskytnout odpovědi. Touto organizací bylo zhodnoceno, že současný stav kapacit sociálních služeb pro seniory není vyhovující. Poptávka převyšuje nabídku, a to nejen v pobytových formách služeb, ale rovněž v ambulantních a terénních. Problém s možností rozšíření kapacit je viděn v nedostatku financí a taktéž v chybějících prostorech, kde by mohly být případné služby poskytovány. Zásadní otázka je rovněž

v adekvátně kvalifikované pracovní síle, které je nedostatek. Především je nouze u pracovníků v pečovatelských službách s akreditovaným kurzem. Personální deficit je v některých případech řešen s pomocí úřadu práce, jenž nabízí rekvalifikační kurzy. Práce v sociálních službách je psychicky i fyzicky náročná. Pracovníci často přecházejí z terénních do pobytových služeb, které se jeví méně obtížné z pohledu výkonu práce na jednom místě. Město má zájem se podílet na řešení situace a průběžně spolupracuje s danou organizací. (Zdroj v sekci Zdroje primárních dat)

8.2 VYBAVENOST ÚZEMNÍCH CELKŮ MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI

MŠMT vydává každý rok výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy. Je zde pracováno s věkovou kohortou 3–5 let, avšak v této práci je brána v úvahu věková skupina 0–5 let. (MŠMT, 2019) Zájem rodičů o umístění dětí do MŠ se různí. Ovlivnit jej můžou socioekonomické faktory, dostupnost MŠ nebo také kvalita poskytovaného vzdělávání. Podle *Vyhlášky č. 14/2005 Sb. o předškolním vzdělávání* se třídy mateřských škol naplňují maximálně do počtu 24 dětí. Jedná-li se o MŠ s 1 třídou má nejméně 15 dětí, v MŠ se 2 třídami je průměrně ve třídě 12,5 dětí, se 3 třídami 16,33 dětí a má-li 4 a více tříd je v průměru 18 dětí ve třídě.

V ČR jsou MŠ poskytovány třemi zřizovateli: veřejným sektorem, soukromým sektorem a církví. Ve veřejném sektoru jsou zřizovateli MŠMT, kraj nebo obec. V Tab. 8 si lze všimnout nejpočetnějšího zastoupení MŠ zřizované obcemi v celém sledovaném období. Od roku 2008/2009 můžeme vidět velký nárůst soukromých MŠ, kdy se počet zvýšil z 82 na 386 MŠ v roce 2017/2018. Soukromé školy se mohou více přizpůsobovat představám rodičů a dětí. Mnohdy jsou tyto MŠ voleny pro svůj individuální přístup k dětem. Rovněž církevních MŠ přibývá, ale nikoliv tak rapidně, jak je tomu u soukromých. Na druhou stranu veřejný sektor je poměrně stálý. Za sledované období celkový počet vzrostl o 460 MŠ.

Tab. 8: Počty MŠ podle zřizovatele od školního roku 2008/2009 do 2017/2018

Zřizovatel	2008 /09	2009 /10	2010 /11	2011 /12	2012 /13	2013 /14	2014 /15	2015 /16	2016 /17	2017 /18	
Celkem	4809	4826	4880	4931	5011	5085	5158	5209	5209	5269	
v tom	veřejný	4702	4702	4723	4745	4778	4794	4812	4828	4820	4833
	v tom										
	MŠMT	8	8	8	8	8	7	7	7	7	7
	obec	4613	4614	4638	4662	4693	4707	4723	4737	4730	4743
	kraj	81	80	77	75	77	80	82	84	83	82
soukromý sektor	82	96	126	150	194	249	300	333	340	386	
církev	25	28	31	36	39	42	46	48	49	50	

Zdroj: MŠMT (2019), vlastní zpracování

8.2.1 VYBAVENOST KRAJŮ ČR MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI

V jednotlivých územních celcích se podíl dětí ve věku 0–5 let k celkovému počtu populace liší. Počty MŠ by se měly tomuto přizpůsobovat. Podle Tab. 9 je v ČR 6,3 % dětí ve věku 0–5 let. Z těchto dětí je 54,1 % vzděláváno v MŠ, kterých se na území ČR nachází přes 5 000. Nejvyšší podíl dětí v rozmezí 0–5 let můžeme pozorovat ve Středočeském kraji, kde je rovněž největší počet MŠ. Dohromady zde MŠ navštěvuje přes 50 tisíc dětí. Na počet dětí ve vymezeném věku tak připadá 53,0 % dětí, jež dochází do MŠ. Tento podíl je nejvyšší v Královéhradeckém kraji, v němž 58,0 % dětí se účastní předškolního vzdělávání. Nejnižší podíl dětí v MŠ k počtu dětí do 5 let je v hlavním městě Praze a tvoří jej 48,7 %. Nejmenší podíl (5,6 %) dětí do 5 let na populaci je v Karlovarském kraji. Z těchto dětí však navštěvuje 54,0 % MŠ.

Tab. 9: Počty dětí v územních jednotkách, v MŠ a jejich podíl k roku 2017

Územní jednotka	Počet dětí ve věku 0-5 let	Podíl k celkové populaci (%)	Počet dětí v MŠ	Podíl dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0-5 let (%)
Hlavní město Praha	88 546	6,8	43 147	48,7
Středočeský kraj	94 882	7,0	50 315	53,0
Jihočeský kraj	39 926	6,2	23 045	57,7
Plzeňský kraj	35 292	6,1	18 704	53,0
Karlovarský kraj	16 548	5,6	8 927	54,0
Ústecký kraj	49 867	6,1	25 424	51,0
Liberecký kraj	28 042	6,4	14 992	53,5
Královéhradecký kraj	33 168	6,0	19 222	58,0
Pardubický kraj	32 220	6,2	18 387	57,1
Kraj Vysočina	31 111	6,1	17 866	57,4
Jihomoravský kraj	77 395	6,5	41 301	53,4
Olomoucký kraj	38 683	6,1	22 350	57,8
Zlínský kraj	34 385	5,9	19 890	57,8
Moravskoslezský kraj	70 867	5,9	39 186	55,3
Česká republika	670 932	6,3	362 756	54,1

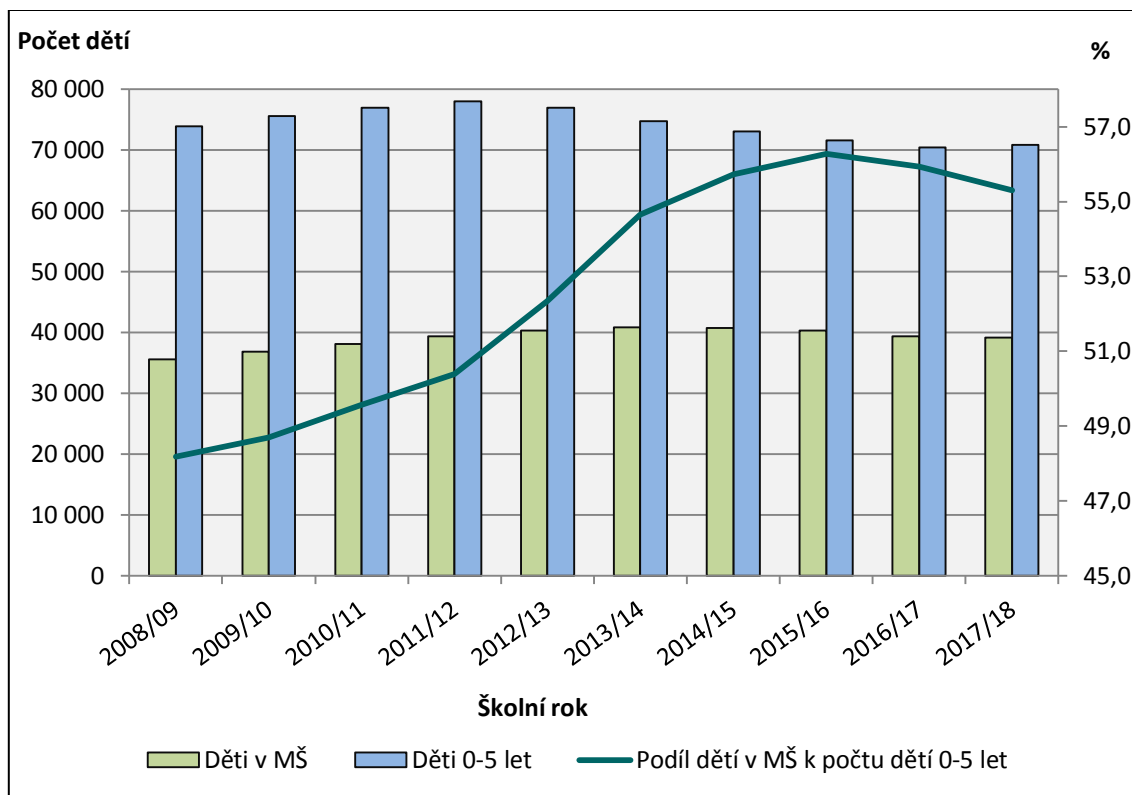
Zdroj: ČSÚ (2019q), MŠMT (2019), vlastní zpracování

8.2.2 VYBAVENOST MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI

Populace MSK je tvořena 5,9 % dětí do 5 let (k 31. 12. 2017). Vývoj této věkové skupiny je uveden na Obr. 24 od roku 2008. Nejvíce těchto dětí bylo v roce 2011 s počtem přes 78 tisíc. Druhá skupina na Obr. 24 vyobrazuje vývoj počtu dětí v MŠ, jichž bylo nejvíce ve školním roce 2013/2014. Od té doby můžeme pozorovat postupný úbytek. Při vyjádření počtu dětí v MŠ na celkový počet dětí ve věku 0–5 let byl zjištěn jistý nárůst. V roce 2008/2009

byl tento podíl 48,2 % a narůstal do hodnoty 56,3 % v roce 2015/2016. Po tomto školním roce ukazatel začal mírně klesat na hodnotu 55,3 % v roce 2017/2018. Za celé sledované období byl nárůst o více než 7 procentních bodů.

Obr. 24 Vývoj počtu dětí v předškolním vzdělávání v MSK za období 2008/2009–2017/2018

Zdroj: MŠMT (2019), vlastní zpracování

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v MSK za školní rok 2017/2018 byla vydána v březnu 2019. Lze v ní nalézt analýzu stavu a vývoje vzdělávací soustavy v MSK, naplňování Dlouhodobého záměru vzdělání a rozvoje vzdělávací soustavy. Poslední část je věnována ekonomickým informacím a zhodnocení. (MSK, 2019) Pomocí výročních zpráv byla vytvořena Tab. 10 a Tab. 11, které vyobrazují počet škol, tříd a dětí podle zřizovatele v období 2015/2016–2017/2018. Tab. 10 prezentuje pouze běžné MŠ, jež nezahrnují MŠ se speciálními vzdělávacími potřebami (viz Tab. 11). Běžné MŠ potvrzují celorepublikový trend nejvyššího zastoupení obce jako zřizovatele MŠ. Ve školním roce 2017/2018 bylo celkem 453 MŠ, z kterých 420 MŠ bylo zřizováno veřejným sektorem. Soukromých MŠ se na území MSK nacházelo 29 a církevních 4. Od roku 2015/2016 se množství MŠ výrazně neměnilo. Ve veřejné sféře ubylo 7 MŠ, v privátní 1 MŠ a církevní MŠ zůstaly nezměněny. Počet tříd se nejvíce měnil u privátního sektoru, kde poklesl i počet dětí o 419. Méně dětí bylo zaznamenáno také u veřejného sektoru, přesněji v zařízeních zřizovaných obcemi. Zde byl úbytek o více než

600 dětí. V roce 2016/2017 byla vytvořena krajská MŠ, resp. již vzniklá MŠ nově vykazala běžné třídy, do které docházelo 70 dětí a o rok později 84 dětí.

Tab. 10: Běžné MŠ a jejich členění dle zřizovatele v MSK v období 2015/2016–2017/2018

Zřizovatel		Počet									
		škol			tříd			dětí			
		2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18	2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18	2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18	
Celkem		461	452	453	1 711	1 703	1 707	39 768	39 019	38 822	
v tom	veřejný	427	419	420	1 629	1 629	1 643	38 197	37 597	37 675	
	v tom kraj	obec	427	418	419	1 629	1 623	1 637	38 197	37 527	37 591
			0	1	1	0	6	6	0	70	84
	privátní sektor	30	29	29	73	65	55	1 387	1 245	968	
	církev	4	4	4	9	9	9	184	177	179	

Zdroj: MSK (2019), vlastní zpracování

Zatímco u běžných MŠ je nejčastěji zřizovatelem obec, u MŠ se speciálními vzdělávacími potřebami se jedná o kraj. V Tab. 11 můžete vidět jejich vývoj během tří let. Počet krajských MŠ se snížil pouze o jednu, která byla v roce 2016/2017 přeřazena do běžných MŠ. Množství tříd se snížilo dohromady o 8 z důvodu snižování počtu dětí. Souhrnně ubylo 135 dětí, z toho 129 dětí v krajských MŠ. Při součtu hodnot z Tab. 10 a z Tab. 11 vychází ve školním roce 2017/2018 na MSK 467 MŠ, jež byly rozděleny na 1 750 tříd a navštěvovány 39 186 dětmi.

Tab. 11: MŠ pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich členění dle zřizovatele v MSK v období 2015/2016–2017/2018

Zřizovatel		Počet								
		škol			tříd			dětí		
		2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18	2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18	2015/ 16	2016/ 17	2017/ 18
Celkem		15	15	14	51	44	43	499	400	364
v tom	veřejný sektor: kraj	11	10	10	44	37	35	452	360	323
	privátní sektor	2	3	2	3	3	4	24	20	24
	církev	2	2	2	4	4	4	23	20	17

Zdroj: MSK (2019), vlastní zpracování

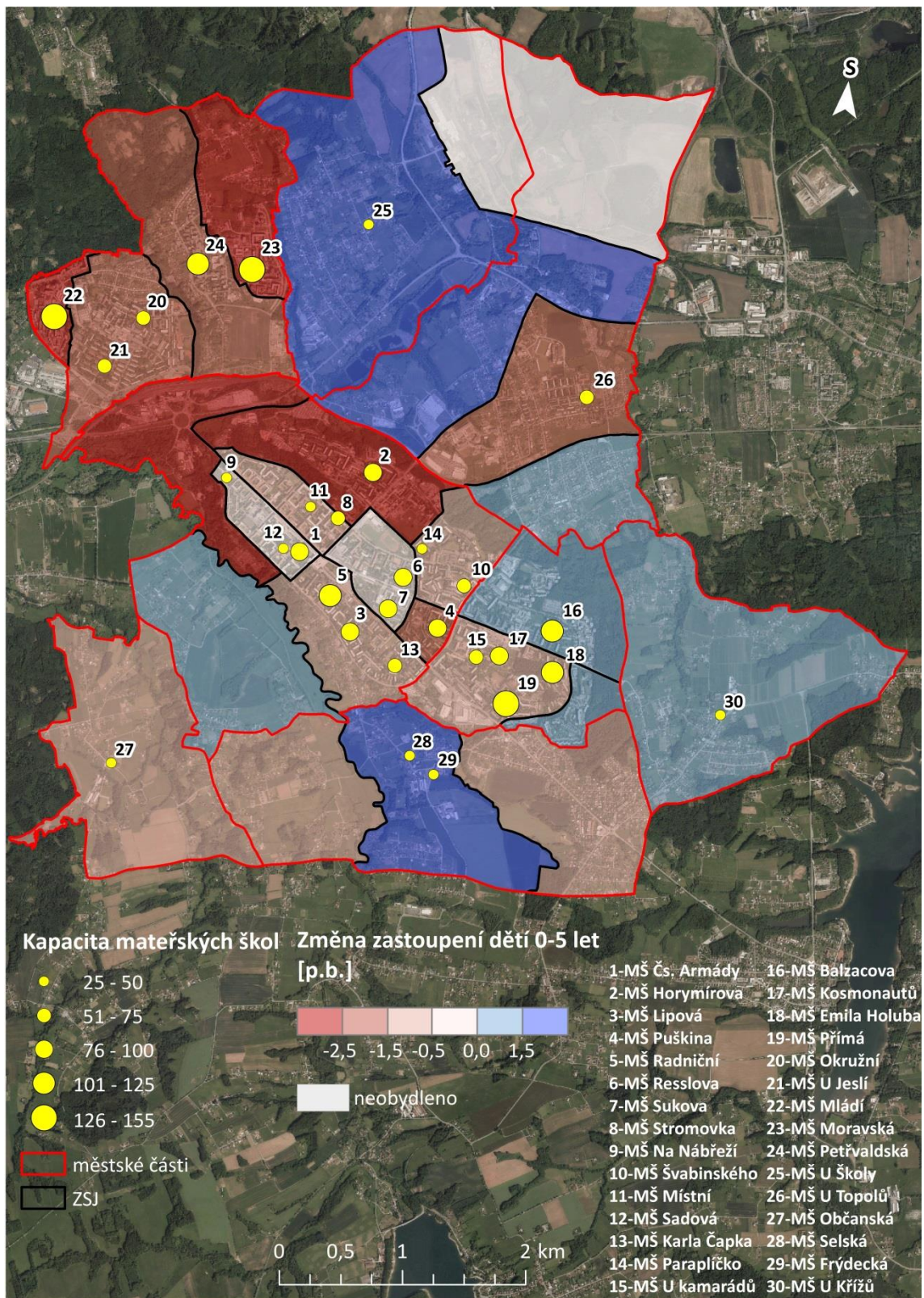
8.2.3 VYBAVENOST MĚSTA HAVÍŘOVA MATEŘSKÝMI ŠKOLAMI

Na území města Havířova je celkem poskytováno 32 MŠ. Z nich MŠ Mateřinka s.r.o. a MŠ Profa z.s. jsou soukromé a dále s nimi není pracováno. MŠ Paraplíčko je zřizována MSK a zabývá se dětmi se zrakovým, sluchovým, pohybovým a mentálním postižením, dětmi s diagnózou autismus a s kombinovanými vadami. (MŠ PARAPLÍČKO, 2019) Při analýze jednotlivých let taktéž tato MŠ není zahrnuta. Vyřazení těchto MŠ je z důvodu nepostačujících

či chybějících dat. Rozbor je proveden pro MŠ zřizované městem Havířov, jichž je 29. Pět z nich jsou poskytovány při základní škole, a to v MČ Životice, Město, Dolní Datyně a dvě v MČ Bludovice, z níž jedna je s polským jazykem vyučovacím. V každé MČ je lokalizována minimálně jedna MŠ. Největší koncentrace předškolních zařízení je v MČ Město, jež tvoří jádro celého města. Dále MČ Podlesí a Šumbark, kde jsou soustředěna panelová sídliště.

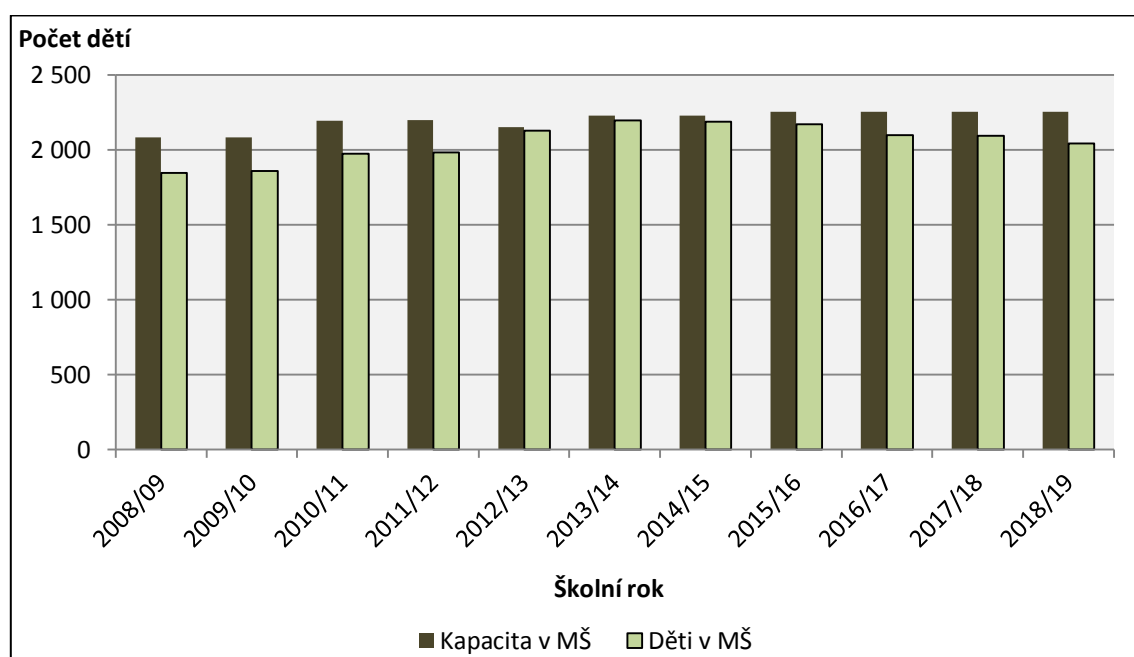
Na Obr. 25 je znázorněna vnitřní prostorová diferenciací pomocí ZSJ. Prostřednictvím průměrné změny procentního zastoupení dětí ve věku 0–5 let v období 1991–2011 jsou tyto ZSJ rozlišeny. Odstíny červené barvy značí pokles hodnot a odstíny modré jejich nárůst. Vzestup počtu těchto dětí můžeme sledovat v 8 ZSJ. Nejvyšší růst byl zaznamenán v ZSJ Suchá o 3,2 procentních bodů a ZSJ Dolní Suchá o 2,2 procentních bodů. Zvýšené zastoupení této věkové skupiny může být připsáno koncentraci romské komunity v této oblasti, jež se řadí mezi sociálně vyloučené lokality. Úbytek dětí do 5 let lze vidět ve většině ZSJ. Rapidní pokles nastal v ZSJ U Pežgovského lesa o 17,3 procentních bodů. Během 20 let zde přibýlo výrazně obyvatel, ale počty dětí zůstaly téměř na počáteční hodnotě. Podobná změna nastala v ZSJ Za Teslou, a to o 12,9 procentních bodů. V této ZSJ je zvláštností vysoký podíl produktivního obyvatelstva, jenž činil v roce 2011 více než 80,0 % a na poproduktivní složku zde připadaly pouze 4,0 %. V této části Havířova byla v 90. letech 20. století dokončena panelová výstavba, lze tedy předpokládat přistěhování produktivního obyvatelstva, shodující se s životním stylem druhého demografického přechodu. U ZSJ Nádraží musí být brán v potaz snížený počet obyvatel, který může mírně zkreslovat situaci.

Při pohledu na detailní strukturu města a zohlednění dynamiky změn zastoupení dětí ve věku do 5 let, lze vidět dobře saturované oblasti v místech, kde dochází k trvalému úbytku těchto dětí. Jedná se o celou MČ Šumbark a většinu MČ Město, přičemž sousední oblast v MČ Dolní Suchá dosahuje vyššího přírůstku dětí a je zde lokalizována pouze jediná MŠ s kapacitou 28 dětí. Dále můžeme pozorovat území s kompaktní zástavbou v ZSJ Bludovice, kde není poskytována žádná MŠ. Podobná situace přísluší rovněž ZSJ Hornosušská a ZSJ Důlnák.

Obr. 25: Vnitřní prostorová distribuce veřejných MŠ a jejich kapacit ve školním roce 2018/2019 a procentní změna zastoupení dětské složky ve věku 0–5 let v období 1991–2011 v Havířově
 Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování v ArcMap 10.1

Následující rozbor je proveden za období 2008/2009–2018/2019 pro MŠ zřizované městem. Vývoj kapacit a počet dětí navštěvujících MŠ můžeme vidět na Obr. 26. Ve školním roce 2008/2009 bylo v provozu 26 MŠ s celkovou kapacitou 2 085, které navštěvovalo 1 845 dětí. V roce 2010/2011 kapacita byla navýšena na 2 195. Vznikla dvě odloučená pracoviště z MŠ Petřvaldská – MŠ Sadová a MŠ Místní. Ve školním roce 2011/2012 přibyla dvě místa v MŠ v Bludovicích s polským jazykem vyučovacím. V roce 2012/2013 se kapacita měnila téměř u všech MŠ. Největší změna proběhla v MŠ Moravská, kde se snižovalo o 64 míst z důvodu dlouhodobé nenaplněnosti kapacit dětmi. Naopak v MŠ Přímá byla kapacita přidána o 24 míst. Souhrnně na území města byla kapacita snížena na 2 151, tedy o 24 míst. MŠ navštěvovalo ve stejném roce 2 129 dětí. Od školního roku 2013/2014 začala fungovat MŠ Karla Čapka, jež je odloučeným pracovištěm MŠ Lipová. Reagovalo se na zvýšenou poptávku po umístění dětí do MŠ. Tehdy bylo zapsáno 2 195 dětí, jež bylo maximum ve sledovaném období. Od té doby počty dětí v MŠ klesají. Kapacita MŠ je od školního roku 2015/2016 neměnná až do současnosti. V roce 2018/2019 je poskytováno celkem 2 255 míst, z čehož naplněno je 2 041. Největší rozdíl mezi kapacitou a reálným počtem dětí má MŠ Přímá s 62 volnými místy. MŠ Paraplíčko aktuálně nabízí 42 míst, z čehož 27 je obsazeno. Obr. 25 znázorňuje aktuální kapacity jednotlivých MŠ (včetně MŠ Paraplíčko). Kromě MŠ Paraplíčko jsou v Havířově poskytovány další dvě MŠ, které provozují speciální třídy. Jedná se o MŠ Čelakovského s jednou speciální třídou a MŠ Emila Holuba se dvěma speciálními třídami. Dohromady tyto dvě MŠ navštěvuje 35 dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Obr. 26: Vývoj kapacit a dětí v MŠ v Havířově v období 2008/2009–2018/2019

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování

Z výše uvedeného je zřejmé, že počet dětí v populaci klesá. Tab. 12 zaznamenala úbytek o 177 dětí ve věku do 5 let během období 2015/2016–2017/2018. V přepočtu na populaci v Havířově je tento pokles zanedbatelný. Ve školním roce 2015/2016 bylo celkem 4 043 dětí, z nichž 53,7 % docházelo do MŠ. O dva roky později se počet dětí snížil na 3 866, přičemž 54,2 % z nich bylo součástí vzdělávání v MŠ. Vidíme tedy, že pokles dětí v MŠ není ekvivalentní k poklesu dětí ve věku 0–5 let.

Tab. 12: Vývoj dětí do 5 let, dětí v MŠ a jejich podílů v Havířově v období 2015/2016–2017/2018

Školní rok	Počet dětí ve věku 0-5 let	Podíl k celkové populaci (%)	Počet dětí v MŠ	Podíl dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0-5 let (%)	Počet školek
2015/16	4 043	5,5	2 172	53,7	29
2016/17	3 905	5,3	2 097	53,7	29
2017/18	3 866	5,3	2 095	54,2	29

Zdroj: ČSÚ (2019r), další zdroj uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování

8.2.4 ZHODNOCENÍ SOUČASNÉHO STAVU POSKYTOVATELI

Obdobně jako u sociálních služeb byl poslán všem MŠ v Havířově krátký dotazník, v kterém měli vyjádřit názor na současnou situaci. Při opakované prosbě nakonec odpovědělo 7 z 32 MŠ. Otázky se týkaly současných kapacit, nabídky a poptávky v MŠ, zda jsou snahy o rozšíření vybavenosti a jaká je spolupráce s městem. Bohužel toto šetření nemůže být bráno jako relevantní z důvodu velmi nízké návratnosti. Mělo by být bráno pouze jako doplňující informace. Šest MŠ tvrdí že kapacita je dostačující, mnohdy některé MŠ mají volná místa, tedy rozšiřování v plánu není. MŠ s polským vyučovacím jazykem hlásí nedostatečnou kapacitu a uvažují o rozšíření. V letošním školním roce tato MŠ nepřijala 4 děti. Jedna z MŠ reagovala, že poptávka je v souvislosti se zaváděním inkluzního vzdělávání⁸ nižší. Role města ve spolupráci s MŠ je hodnocena odlišně. Většina MŠ posoudila spolupráci jako kladnou a klíčovou. Na druhou stranu byla i taková reakce vedení MŠ, že za celou dobu šestileté působnosti nikdo z Magistrátu školu nenavštívil. (Zdroje uvedené v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat)

⁸ Inkluzivní (společné) vzdělávání je založeno na přesvědčení, že všechny děti mají právo být vzdělávány ve skupinách se svými vrstevníky a mohou mít anebo mají prospěch se vzděláváním ve školách v místě bydliště. Učitelé, rodiče i další zainteresovaní spolupracují a mají k dispozici dostatečné a odpovídající zdroje, které zohledňují potřeby začleněného dítěte. Inkluzivní škola přijímá všechny děti bez ohledu na jejich sociální situaci, vyznání, rodinnou konstelaci, postižení, rasu, příslušnost k menšině a vzdělává je individuálně podle jejich potřeb. (Národní institut pro další vzdělávání, 2019)

9 POPULAČNÍ PROJEKCE A ODHADY

Populační odhady můžeme v širším slova smyslu chápat jako veškeré odhady počtu obyvatelstva a jeho struktur do budoucnosti a minulosti, tzn. všechny ty, co nejsou přímým výsledkem statistického šetření. Populační odhady jsou často doplněny odhady o pohlaví či věkové struktuře, ale také o odhady velikosti různých sociálních a ekonomických skupin, domácností a rodin. Odhady lze provádět do minulosti, nazývané intercensální odhady, pomocí interpolace. Do budoucnosti se počítají demografické projekce, většinou extrapolací současných demografických trendů. Demografické projekce mohou sloužit k předpovědím budoucího populačního vývoje, ale rovněž jako analýza současného stavu populační reprodukce. (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986) Jednodušší typy populačních projekcí analyzují dosaženou úroveň hlavních složek demografické reprodukce, tedy porodnost a úmrtnost, a migrace. Očekává se zachování trendu nebo jen jednoduchá kombinace budoucích změn u těchto hodnot. Složitější formou jsou populační prognózy řešící dva okruhy problémů. První z nich je stanovení hypotéz budoucího populačního vývoje, který patří mezi nejtěžší úkoly demografických analýz. Druhý problém souvisí s vymezením metodologie, tedy technického charakteru výpočtu projekce. (Kalibová, 2003)

Populační projekce lze rozdělit podle velikosti území, na kterém je prováděna. Je možno vytvořit projekce celostátní, republikové, krajské, okresní anebo za jednotlivá města. Populační projekce můžeme rozdělit také podle časového horizontu, za která jsou počítána. Krátkodobé na období do 10 let, střednědobé na období 10–25 let a více než 25 let se označuje za dlouhodobou projekci. Rozlišují se taktéž metody výpočtu závisící na druhu a existenci dat. Existuje metoda založená na formální extrapolaci celkového počtu obyvatelstva případně s odhadem věkové struktury, dále metoda komponentní bez uvažování migrace a poslední metoda komponentní s uvažováním budoucí migrace. (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986)

Pro plánování budoucích potřeb kapacit v sociálních a předškolních zařízeních je nezbytné znát demografický vývoj populace, který lze získat pomocí projekce obyvatelstva. Tato kapitola je zaměřena na výsledky projekce obyvatelstva nejprve ČR a MSK, které byly vytvořeny ČSÚ komponentní metodou s uvažováním budoucí migrace. Poté je zkoumán budoucí vývoj obyvatelstva ve městě Havířově pomocí průměrného koeficientu růstu a následně prostřednictvím projekce obyvatelstva, která rovněž byla vytvořena komponentní metodou, avšak bez uvažování budoucí migrace.

9.1 PROJEKCE OBYVATELSTVA ČESKÉ REPUBLIKY

Nejnovější projekce pro ČR byla vydána ČSÚ v listopadu v roce 2018. Prahem projekce jsou data za počty obyvatel podle pohlaví a věku k 1. 1. 2018, vycházejících z výsledku SLDB v roce 2011 a navazujících bilancí demografických událostí obyvatel ČR. Vývoj populace je projektován na období 2018–2100, resp. k 1. 1. 2101. Projekce byla vytvořena kohortně-komponentní metodou ve třech variantách: nízká, střední a vysoká. Z pohledu autorů je střední varianta nejvíce pravděpodobná, tudíž je s ní dále v textu výhradně pracováno. V projekcích nelze předvídat náhlé vnější vlivy, jež mohou ovlivnit budoucí vývoj úmrtnosti či plodnosti. Z tohoto důvodu je nutné výsledky chápat vždy podmíněně a vykládat je ve vztahu k vstupním parametrům. (ČSÚ, 2019i)

Základní demografické ukazatele o obyvatelstvu ČR můžeme vidět v Tab. 13. I když v roce 2018 přirozený přírůstek byl v kladných hodnotách, do budoucna lze předpokládat výrazný pokles. Naopak migrační saldo by mělo dopomáhat, aby se republika nezačala vylidňovat. Tento předpoklad však v roce 2030 neplatí, a jak si můžeme všimnout, celkový přírůstek v roce 2030 a 2035 by měl být v záporných číslech. Hrubá míra porodnosti by měla v následujících letech klesat. Na druhou stranu hrubá míra úmrtnosti by se měla nepatrně zvednout na hodnotu 11,9 ‰ v roce 2035 z nynějších 10,5 ‰. Úhrnná plodnost by se rovněž měla zanedbatelně zvýšit, a to na hodnotu 1,72 dítěte na jednu ženu v reprodukčním období. Při současných 1,69 dítěte na jednu ženu v reprodukčním období populace nedosahuje hodnot pro prostou reprodukci a ani nadále dosahovat nebude. Naděje dožití u mužů by se měla zvednout ze 76,2 let v roce 2018 na 79,7 let v roce 2035. U žen by se naděje dožití zvýšila o 2,8 roku ze stávajících 82 let v roce 2018. Průměrný věk obyvatel České republiky je nyní na hodnotě 42,2 let. V následujících 17 letech by měl postupně vzrůst na 45,2 let, což značí postupné stárnutí celé populace v ČR.

Tab. 13: Základní demografické ukazatele o věkové struktuře obyvatelstva z Projekce České republiky 2018 (vždy k 1. 1. daného roku)

	Přirozený přírůstek	Migrační saldo	Celkový přírůstek	HMP** (%)	HMÚ** (%)	Úhrnná plodnost	Naděje dožití		Prům. věk
							muži	ženy	
2018*	1 369	38 000	39 369	10,6	10,5	1,69	76,2	82,0	42,2
2020	-3 411	26 000	22 589	10,2	10,5	1,70	76,6	82,4	42,5
2025	-16 616	26 000	9 384	9,2	10,8	1,71	77,7	83,2	43,4
2030	-27 810	26 000	-1 810	8,7	11,3	1,72	78,7	84,0	44,4
2035	-31 368	26 000	-5 368	9,0	11,9	1,72	79,7	84,8	45,2

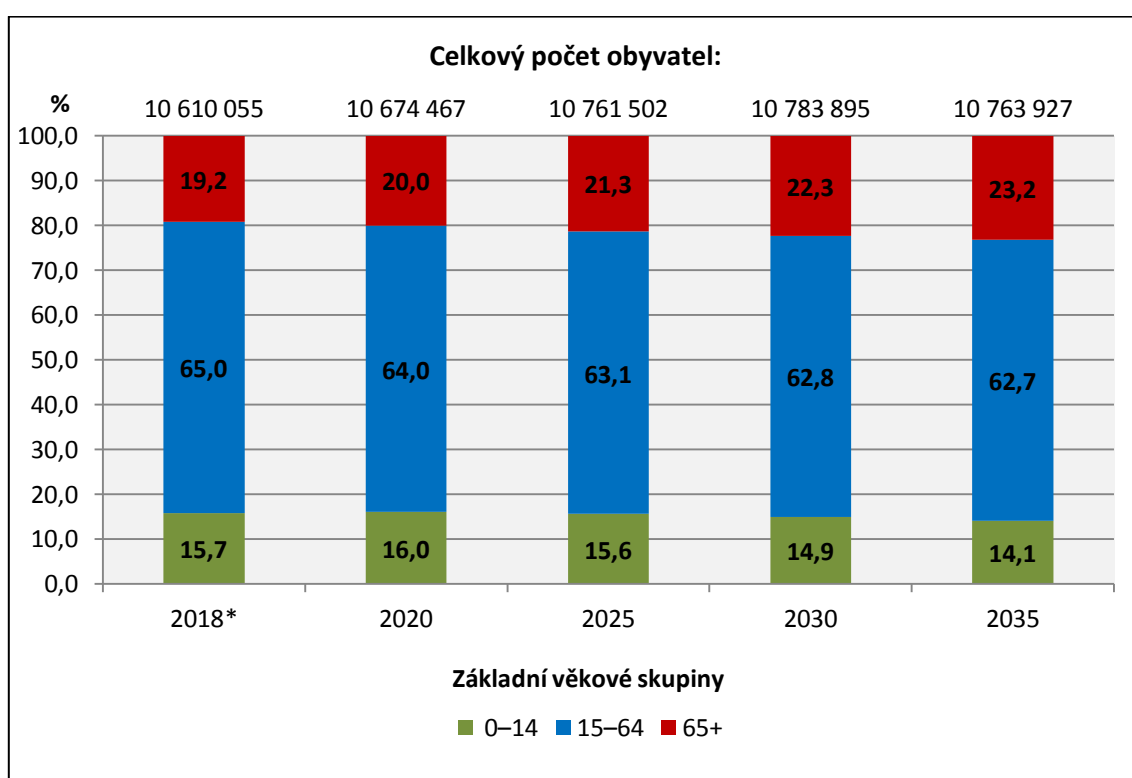
Zdroj: ČSÚ (2019i), vlastní zpracování

* reálná data

** HMP-Hrubá míra porodnosti, HMÚ-Hrubá míra úmrtnosti

Pro dotvoření obrazu o struktuře obyvatelstva ČR je vhodné ji rozdělit do třech základních věkových skupin. Takovéto dělení lze vidět na Obr. 27. Předproduktivní obyvatelstvo klesne z nynějších 15,7 % na 14,1 % v roce 2035 z celkové populace daného roku. Taktéž produktivního obyvatelstva bude ubývat, a to z 65,0 % na 62,7 % v roce 2035 z celkové populace. Naopak poproduktivního obyvatelstva bude přibývat. Během 17 let by to mohlo být o 4 procentní body. Celkový počet populace by měl nepatrně narůstat. Od roku 2018 do roku 2020 je předpokládán růst o více než 60 tisíc obyvatel. Celkově do roku 2035 o více než 150 000 lidí.

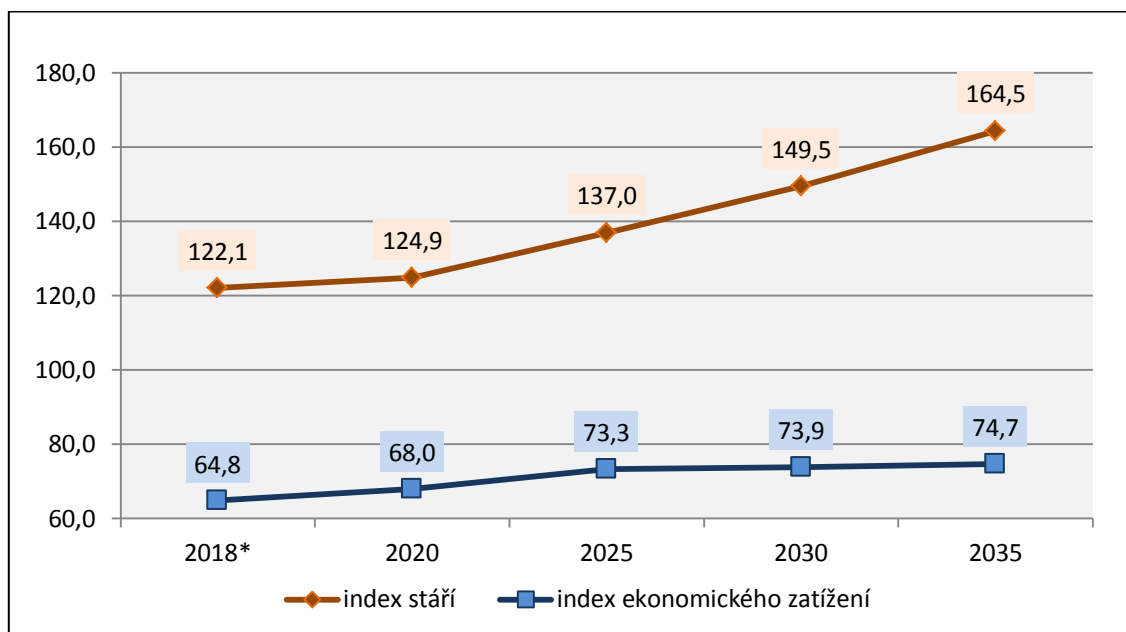
Obr. 27: Vývoj podílu jednotlivých složek obyvatelstva ČR z Projekce České republiky 2018 (vždy k 1. 1. daného roku)

Zdroj: ČSÚ (2019i), vlastní zpracování

* reálná data

Celkovou situaci o struktuře obyvatelstva ČR doplňuje index stáří a index ekonomického zatížení, které jsou vyobrazeny na Obr. 28. Stárnutí populace v ČR je zřejmé. V roce 2018 připadalo na 100 dětí ve věku 0–14 let okolo 122 poproduktivního obyvatelstva. Přičemž počet seniorů bude nadále narůstat. V roce 2035 bylo odhadnuto okolo

164 poproductivních osob na 100 předproduktivních. Index ekonomického zatížení⁹ tak rapidně neroste z důvodu snižujícího se počtu dětí na celkovou populaci, jak je uvedeno výše. V roce 2018 bylo téměř 65 osob (0–19 let a 65 let a výše) na 100 osob ve věku 20–64 let. V roce 2035 se tento počet zvýší takřka na 75 obyvatel. Celkový nárůst by tak byl okolo 10 osob (0–19 let a 65 let a výše) na 100 osob ve věku 20–64 let.

Obr. 28: Vývoj indexu stáří a indexu ekonomického zatížení populace ČR z Projekce České republiky 2018 (vždy k 1. 1. daného roku)

Zdroj: ČSÚ (2019i), vlastní zpracování

* reálná data

9.2 PROJEKCE OBYVATELSTVA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Projekce obyvatelstva v krajích ČR byla vydána ČSÚ na začátku roku 2014. Je v ní zkoumáno kratší časové období, než tomu bylo u projekce obyvatelstva ČR. Projekce pro kraje je vytvořena do roku 2050, resp. k 1. 1. 2051. Výchozím bodem je struktura obyvatelstva daného kraje k 1. 1. 2013 navazujícího na výsledky SLDB z roku 2011. Vychází také z Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100 vydanou v červenci 2013. Projekce krajů byla zpracována kohortně-komponentní metodou v jedné variantě. Oproti předchozím krajským projekcím byla do projektování zahrnuta rovněž migrace mající vliv na vývoj obyvatelstva.

⁹ Projekce obyvatelstva ČR využívá pro výpočet indexu ekonomického zatížení věkové skupiny 0–19, 20–64 a 65 a výše let. (viz Metodika práce a zdroje dat)

I když následný vývoj migrace je velmi těžké předvídat, při nulové migraci by se u některých krajů následný vývoj razantně lišil. (ČSÚ, 2019k)

Projekci vybraných demografických ukazatelů v MSK lze vyčíst z Tab. 14. Přirozený přírůstek je v počátečním roce silně ztrátový, a tato situace by se měla nadále prohlubovat. Podle migračního salda vyplývá další ztráta obyvatelstva z kraje, i v případě nárůstu migračního salda, hodnota bude stále daleko od kladných čísel. Důkazem je také rok 2017, kdy migrační saldo dosahovalo -2 511 osob, přičemž v roce 2018 bylo naprojektováno -2 709 osob (ČSÚ, 2019m). Hodnoty celkového přírůstku vypovídají o pokračujícím rozsáhlém vyliďňování kraje. Naplní-li se předpoklad pro rok 2035, mělo by ubýt přes 7 tisíc obyvatel MSK. Hrubá míra porodnosti by měla klesnout z 9,5 ‰ v roce 2013 na 7,5 ‰ v roce 2035. Hrubá míra úmrtnosti by měla nepatrně stoupat až na hodnotu 12,9 ‰. Úhrnná plodnost by měla zůstat relativně stálá po celém sledovaném období, a to na nízké hodnotě okolo 1,4 dítěte na jednu ženu v reprodukčním období. Naděje na dožití by se měla zvedat jak u mužů, tak i u žen. U mužů lze předpokládat nárůst o téměř 5,5 roku, u žen je odhadováno zvýšení okolo 5 let. S tím souvisí rovněž průměrný věk, jenž by se měl v MSK v roce 2035 pohybovat okolo 47 let. V porovnání s projekcí obyvatelstva ČR z roku 2018 lze konstatovat, že MSK v budoucnu bude pravděpodobně v horší demografické situaci než celorepublikový průměr.

Tab. 14: Základní demografické ukazatele o věkové struktuře obyvatelstva MSK z Projekce krajů ČR 2013

	Přirozený přírůstek	Migrační saldo	Celkový přírůstek	HMP** (%)	HMÚ** (%)	Úhrnná plodnost	Naděje dožití		Prům. věk
							muži	ženy	
2013*	-2 087	-3 488	-5 575	9,5	11,2	1,41	73,5	80,0	41,2
2018	-2 596	-2 709	-5 305	8,8	11,0	1,42	74,8	81,3	42,6
2020	-2 959	-2 371	-5 330	8,6	11,1	1,43	75,3	81,8	43,2
2025	-4 151	-1 783	-5 934	7,8	11,4	1,45	76,6	83,1	44,6
2030	-5 080	-1 422	-6 502	7,4	11,9	1,46	77,9	84,3	46,0
2035	-5 896	-1 234	-7 130	7,5	12,9	1,47	78,8	85,1	47,3

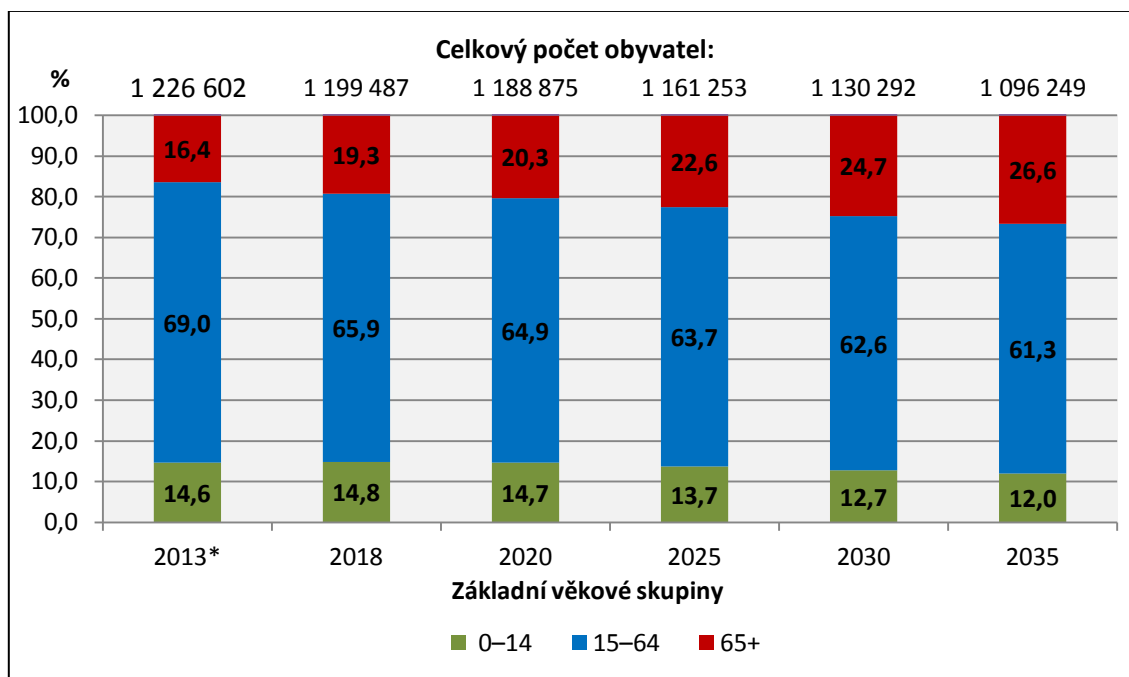
Zdroj: ČSÚ (2019k), vlastní zpracování

* reálná data

** HMP-Hrubá míra porodnosti, HMÚ-Hrubá míra úmrtnosti

Předpokládaný úbytek počtu obyvatel uvádí taktéž Obr. 29. MSK by měl přijít o více, než 130 tisíc obyvatel za období od roku 2013 do roku 2035. Když se podíváme blíže na věkovou strukturu, lze zaznamenat předpoklad úbytku předproduktivního obyvatelstva z 14,6 % v roce 2013 na 12,0 % v roce 2035 k celkové populaci daného roku v MSK. Taktéž

pokles by měl být u produktivního obyvatelstva. Vyplní-li se projekce, lze očekávat snížení o 7,7 procentních bodů. Prudký nárůst vidíme u poproduktivní složky. Zde je předpoklad navýšení o více než 10 procentních bodů. Již v roce 2013 bylo seniorů nad 65 let 16,4 %. Reálná data z roku 2017 potvrzují tento trend, kdy bylo 19,2 % poproduktivního a 65,7 % produktivního obyvatelstva na populaci MSK (ČSÚ, 2019m). Hodnota za předproduktivní věkovou kategorii zaznamenala nepatrný pozitivní nárůst. V roce 2013 bylo zastoupeno 14,6 % dětí do 14 let a 15,1 % v roce 2017.

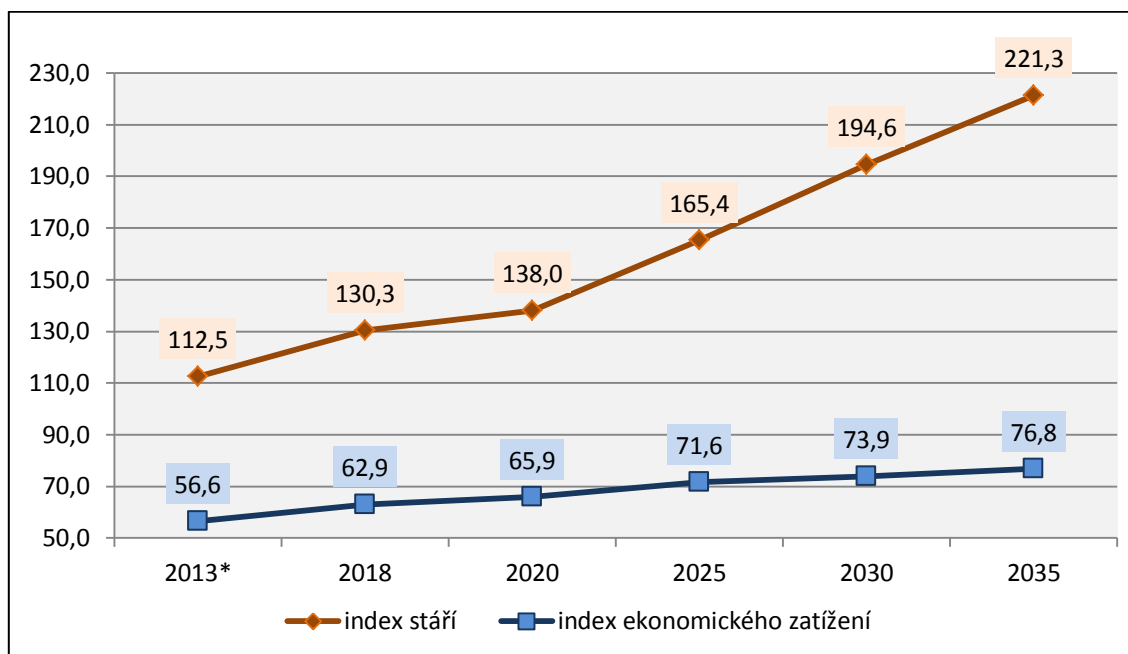
Obr. 29: Vývoj podílu jednotlivých složek obyvatelstva MSK z Projekce krajů ČR 2013 (vždy k 1. 1. daného roku)

Zdroj: ČSÚ (2019k), vlastní zpracování

* reálná data

Nárůst poproduktivní a pokles předproduktivní složky obyvatelstva potvrzuje také index stáří, jehož projekce, společně s indexem ekonomického zatížení, je vyobrazena na Obr. 30. V počátku projekce v roce 2013 bylo okolo 112 seniorů na 100 dětí ve věku 0–14 let. Skutečná data z roku 2017 ukazují nárůst indexu stáří téměř na 127 (ČSÚ, 2019m). Projektovaná hodnota na rok 2018 poté vykazuje přibližně 130 seniorů na 100 osob v předproduktivní složce. Zvyšující se trend bude nadále pokračovat. V roce 2035 je předpokládán vzrůst až na 221 seniorů na 100 dětí (0–14 let). Při porovnání s celorepublikovým průměrem, kde v roce 2035 by počet seniorů dosahoval 164 osob na 100 dětí, lze předpokládat

zhoršenou situaci v MSK. Index ekonomického zatížení¹⁰ bude taktéž narůstat. V roce 2013 bylo přibližně 56 osob ve věku 0–19 let a 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let. Tento počet by měl stoupnout na téměř 76,8. Jestliže se projekce MSK vyplní, lze předpokládat nejen vyliďňování kraje, ale také rapidní stárnutí populace, které již započalo.

Obr. 30: Vývoj indexu stáří a indexu ekonomického zatížení populace MSK z Projekce krajů ČR 2013 (vždy k 1. 1. daného roku)

Zdroj: ČSÚ (2019k), vlastní zpracování

* reálná data

9.3 OČEKÁVANÝ VÝVOJ POPULACE VE MĚSTĚ HAVÍŘOVĚ

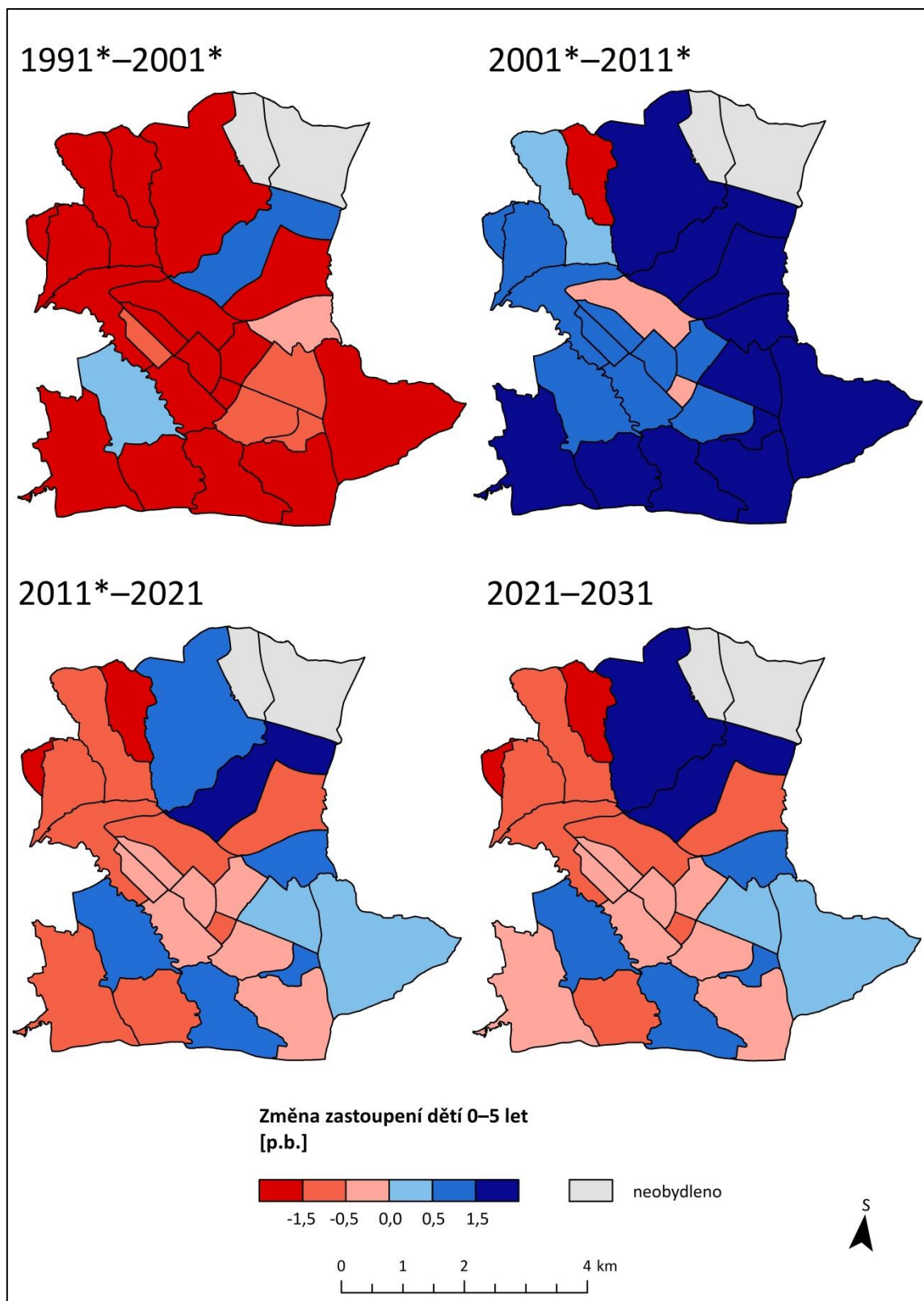
Jedním z dílčích cílů práce je vytvoření odhadu struktury obyvatelstva ve městě Havířově. Jsou zkonstruovány dvě varianty budoucího vývoje. První z nich je založena na hodnocení průměrného koeficientu růstu, jež je provedena pro obyvatelstvo ve vnitřní struktuře města podle ZSJ do roku 2021 a 2031. Odhad je zaměřen na dvě skupiny obyvatelstva, a to ve věku 0–5 let a 65 a výše let. V druhé variantě je zpracována projekce obyvatelstva pro celý Havířov pro roky 2020, 2025, 2030 a 2035. Zde je zkoumána celková struktura populace města po pětiletých věkových skupinách. V poslední podkapitole je provedena komparace zjištěných výsledků.

¹⁰ Projekce obyvatelstva krajů ČR využívá pro výpočet indexu ekonomického zatížení věkové skupiny 0–19, 20–64 a 65 a výše let. (viz Metodika práce a zdroje dat)

9.3.1 HODNOCENÍ PODLE UKAZATELE PRŮMĚRNÉHO KOEFICIENTU RŮSTU

Prezentované výsledky budoucího vývoje musí být chápány v souladu se vstupními daty. Předpokládá se stejný vývoj jako v období let 1991–2011. První věková skupina, se kterou je pracováno, jsou děti ve věku od 0–5 let. Část těchto dětí navštěvuje MŠ, tudíž pro následné plánování kapacit je zapotřebí se touto věkovou kategorií zabývat. Souhrnně lze předpokládat jejich úbytek. Od roku 2011 do roku 2031 o celkem 1 479 dětí, resp. o 1,4 procentních bodů. Pokles by měl být ve většině ZSJ. Výjimku by mohlo tvořit 5 ZSJ, ve kterých by měl proběhnout nárůst. Jedná se o ZSJ Dolní Bludovice, Dolní Suchá, Hornosušská, Suchá a Životice. Nejvíce dětí by se mělo nacházet v ZSJ U Pežgovského lesa, Výsluní a Podlesí, kde se hodnoty v roce 2031 pravděpodobně budou pohybovat nad 300. Naopak nejméně dětí v tomtéž roce je odhadováno v ZSJ Nádraží, Na lánech, Dolní Datyně a Důlnák. (viz Příloha 18)

Pro minulé i nadcházející roky je vytvořena procentuální změna zastoupení dětí do 5 let na počet obyvatel v jednotlivých ZSJ, jež je znázorněna na Obr. 31. Mezi obdobími 1991–2001 byl zaznamenán velký propad počtu téměř ve všech ZSJ. Odlišovaly se pouze ZSJ Suchá a Důlnák. Další období bylo charakteristické opětovným nárůstem, především v okrajových částech Havířova. Pokračující pokles probíhal v ZSJ U Pežgovského lesa, U nemocnice a Smrky-jih. Třetí etapa je vypočítána z již naprojektovaných hodnot z roku 2021. Zde je vidět očekávaný růst v 8 ZSJ, přičemž nejvýše možný je v ZSJ Suchá o více než 2 procentní body. Naopak úbytek by měl být ve zbylých 17 ZSJ. Podobná situace by měla nastat také v období 2021–2031, kdy by se pokles počtu dětí měl nadále prohlubovat. Pozitivní hodnoty by zůstaly ve stejných osmi ZSJ. Při celkovém pohledu lze očekávat nejvyšší úbytek během období 2011–2031 v ZSJ U Pežgovského lesa a Za Teslou.

Obr. 31: Procentní změna zastoupení dětí do 5 let na počet obyvatel a její vnitřní prostorová diferenciacce Havířova (na základě ZSJ) v letech 1991–2001, 2001–2011, 2011–2021 a 2021–2031

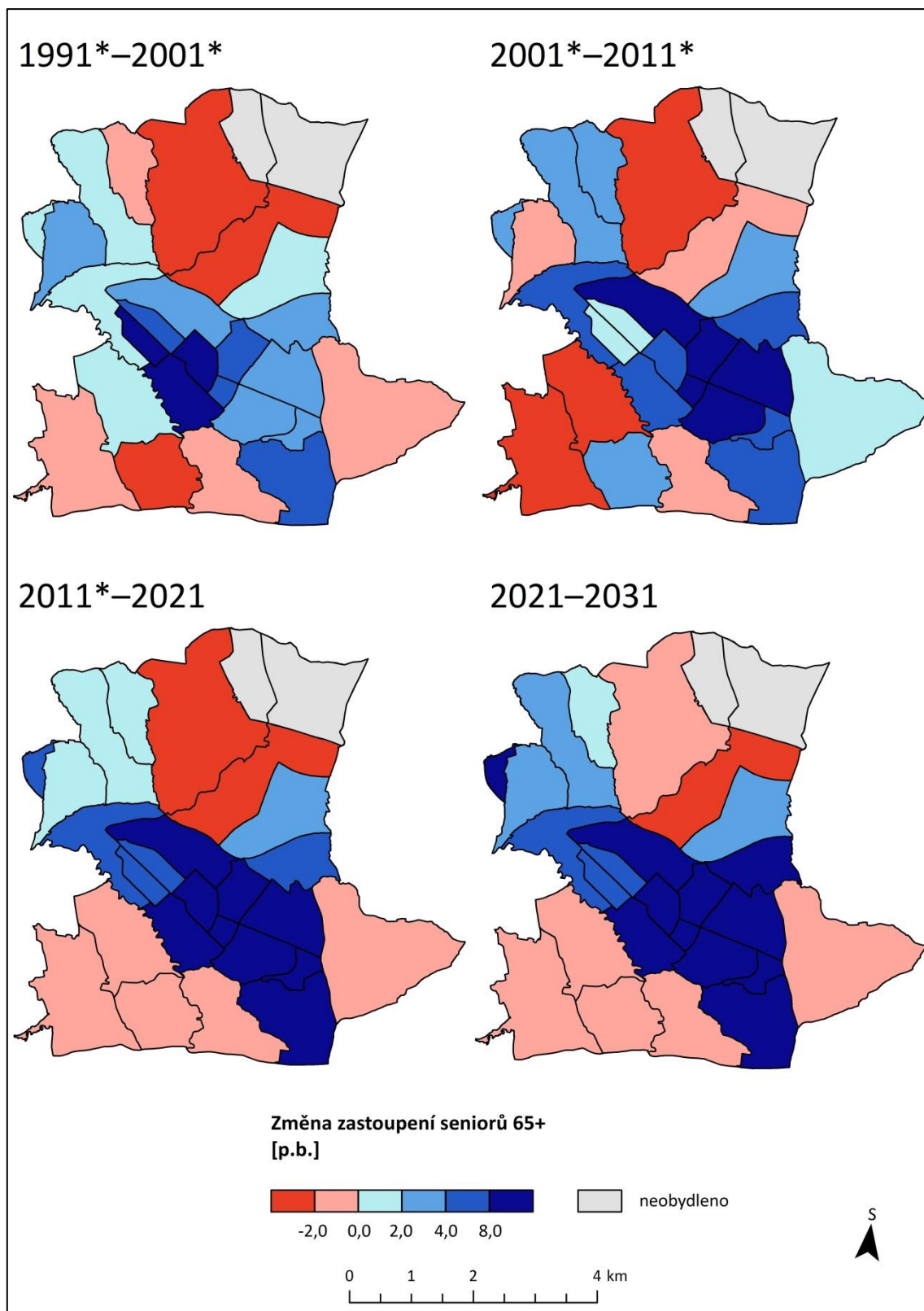
Zdroj: vlastní výpočty a zpracování v ArcMap 10.1

* reálná data

Druhá věková skupina, jež je v práci řešena, se týká seniorů ve věku 65 a výše let. Během 20 let (2011–2031) by nárůst mohl být o více než deset tisíc seniorů, tedy o 17,7 procentních bodů. V ZSJ U stadiónu je předpokládána nejpočetnější koncentrace seniorů, a to přes 2,8 tisíc v roce 2021 a o 10 let později přes 4,5 tisíc. Téměř dva tisíce seniorů by v roce 2021 mohla dosáhnout ZSJ Lučina. V roce 2031 přes dva tisíce dosahují již 5 ZSJ: Lučina, Podlesí, Smrky-sever, U nemocnice a U stadiónu. (viz Příloha 19)

Pro dotvoření obrazu o budoucím vývoji seniorů ve vnitřní struktuře města je uveden Obr. 32 vyjadřující změnu procentního zastoupení poproduktivní složky obyvatel v Havířově. Maximální nárůst této změny vidíme postupně ve více ZSJ. Znamená to očekávané navýšení seniorů v jednotlivých ZSJ. Mezi období 2011–2021 je předpokládán nejvyšší růst v ZSJ U stadiónu a U nemocnice (o více než 20 procentních bodů) a dále v ZSJ Podlesí (o téměř 16 procentních bodů). Dohromady by se mělo zvýšení počtu seniorů odehrát v 18 ZSJ. Snížení počtu seniorů je odhadováno ve vyšší míře v ZSJ Suchá a Dolní Suchá. Ve zbývajících 5 ZSJ, jež lze považovat za vnější část města, by mělo zastoupení poproduktivního obyvatelstva klesnout do dvou procentních bodů. Během let 2021–2031 je předpokládán ještě větší růst počtu seniorů. Lze si všimnout „stárnoucího pásu“ z jihovýchodní části města pokračující přes střed na severozápad. U 6 z těchto ZSJ by měl být nárůst o více než 20 procentních bodů. Jedná se o ZSJ Havířov-střed, Podlesí, Smrky-jih, Smrky-sever, U nemocnice a U stadionu. Naopak v ZSJ, kde je předpoklad úbytek seniorů, by pokles měl být pomalejší.

Obr. 32: Procentní změna zastoupení osob v poproduktivním věku na počet obyvatel a její vnitřní prostorová diferenciacce Havířova (na základě ZSJ) v letech 1991–2001, 2001–2011, 2011–2021 a 2021–2031

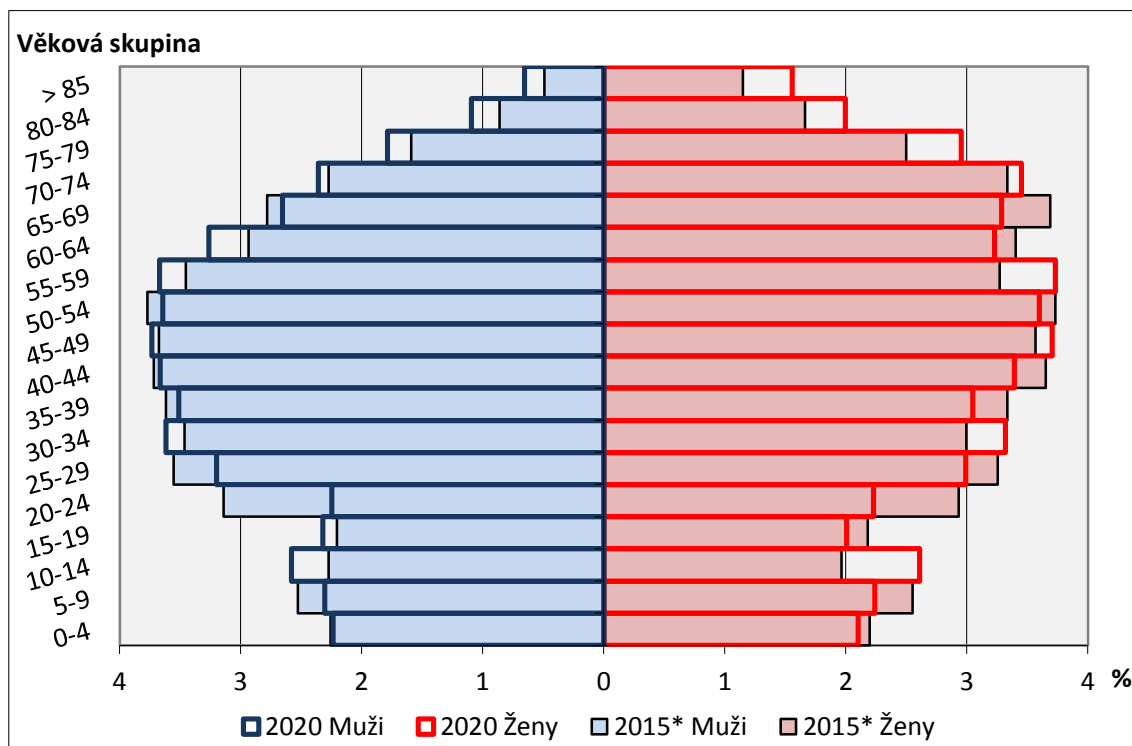
Zdroj: vlastní výpočty a zpracování v ArcMap 10.1

* reálná data

8.3.2 PROJEKCE OBYVATELSTVA VE MĚSTĚ HAVÍŘOVĚ

Projekce je vytvořena ze struktury obyvatelstva podle věku a pohlaví v Havířově k 31. 12. 2015 a horizontem se stal rok 2035, resp. 31. 12. 2035. Vstupním předpokladem se stala neměnná struktura specifických měr plodnosti a podmínka zachování úmrtnostních poměrů z roku 2015. Není zde uvažovaná migrace, lze tedy předpokládat určitou odlišnost od budoucí reality. Cílem je nastínění populačního vývoje ve městě Havířově.

Věková struktura obyvatelstva po pětiletých skupinách se nejlépe vyjadřuje pomocí věkových pyramid. Pro porovnání jednotlivých let mezi sebou jsou zpracovány vždy dva roky do jedné pyramidy. První z nich je znázorněna na Obr. 33, na němž lze vidět reálná data za rok 2015 a z něj vypočítaný rok 2020. Rok 2015 je charakteristický nízkým zastoupením předproduktivní složky, silným počtem produktivního obyvatelstva a začínajícím se zvyšováním počtu osob v poproduktivním věku. Zastoupení mužů v populaci převažuje do věkové skupiny 55–59 let, poté začíná převaha žen. V roce 2020 lze vidět přesun jednotlivých kohort do vyššího věku. Nadále by mělo růst zastoupení seniorů v populaci. Ve věkové skupině 85 let a výše by nárůst mohl být o téměř 0,6 procentních bodů během 5 let.

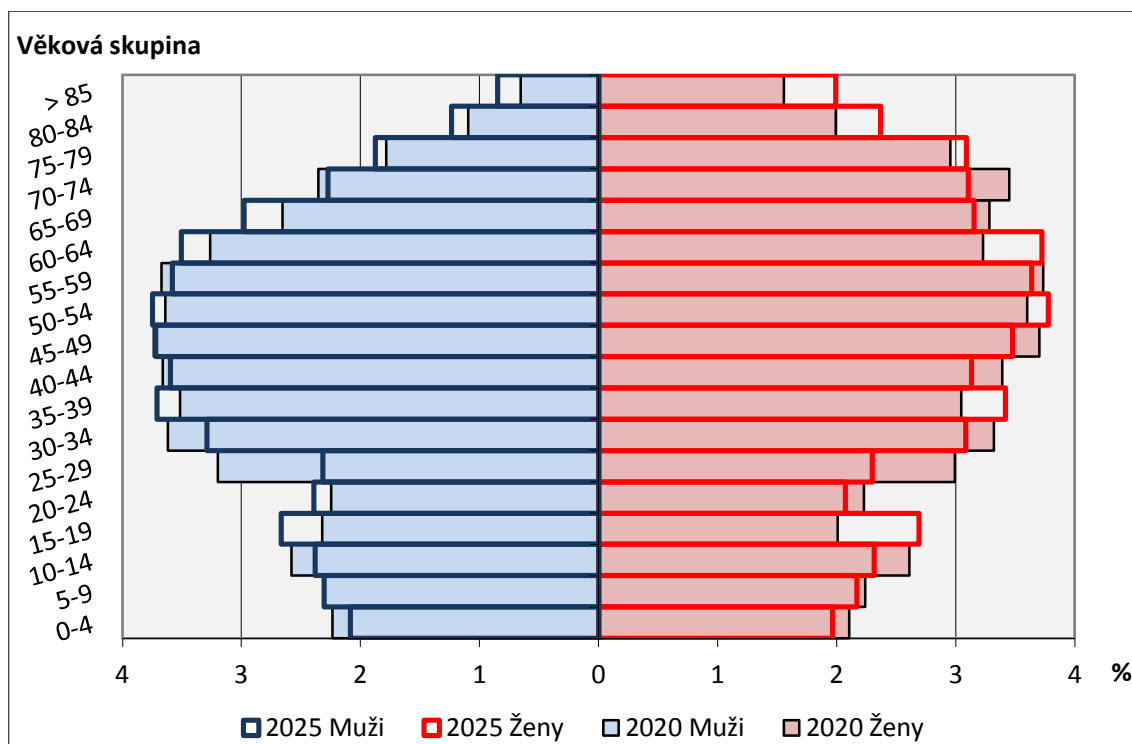

Obr. 33: Věková struktura města Havířova v roce 2015 a 2020

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

*reálná data

Rozdíl procentního zastoupení jednotlivých kohort v populaci v letech 2020 a 2025 znázorňuje Obr. 34. Výhledově lze předpokládat úbytek dětí. Ve věkové skupině 0–4 let by měl být pokles o 1,3 procentních bodů během těchto pěti let. V roce 2025 by více žen než mužů mělo být od věkové skupiny 50–54 let. Nárůst zastoupení seniorů nad 65 let by mělo odpovídat téměř všem těmto kohortám. Ve věku 85 a více let lze u žen odhadovat okolo 2,0 % a u mužů 0,6 % zastoupení na celou populaci.

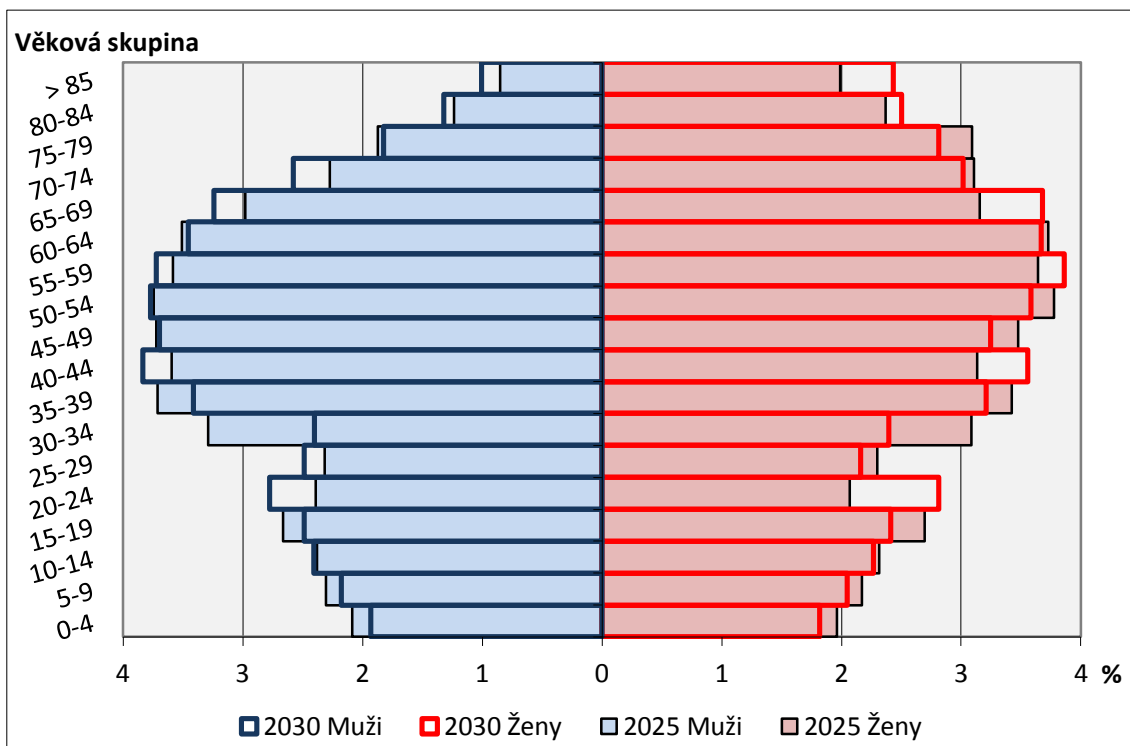

Obr. 34: Věková struktura města Havířova v roce 2020 a 2025

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

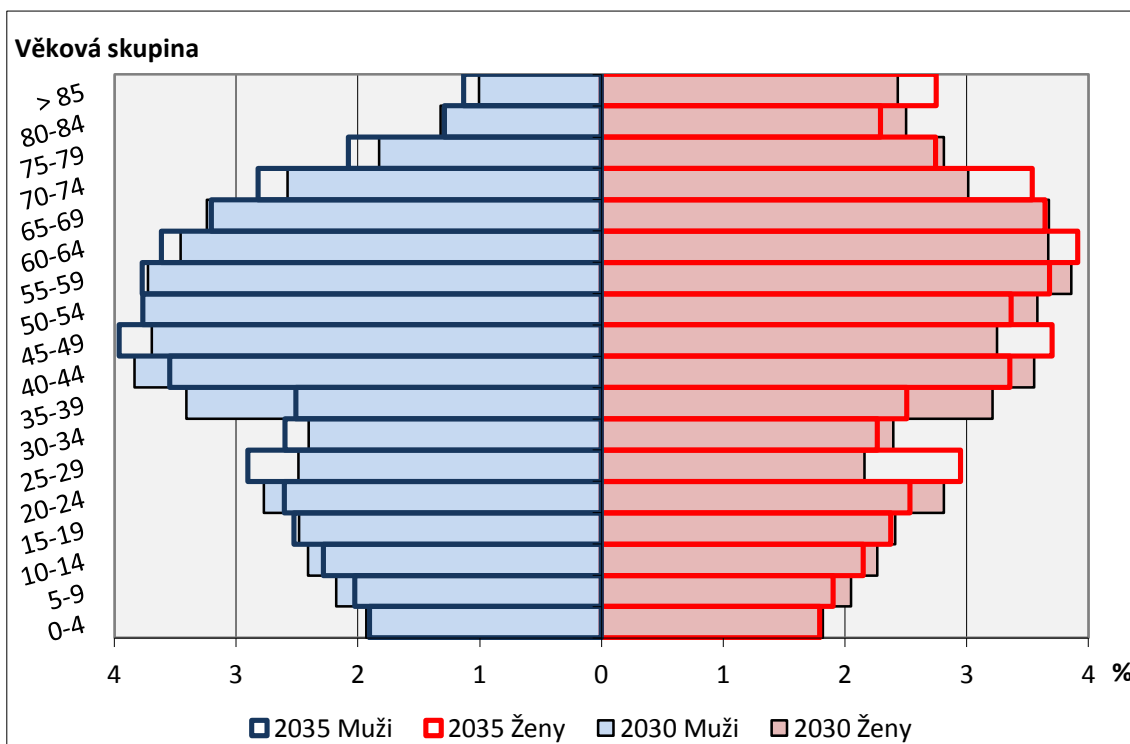
Následující věková pyramida ukazuje očekávaný vývoj v roce 2030 oproti roku 2025 (viz Obr. 35). Do produktivní složky obyvatelstva se dostávají slabé věkové ročníky. Naopak silné ročníky se postupně přesouvají do poproduktivní kategorie. V roce 2030 by nejpočetnější věková skupina měla být ve věku 55–59 let (3,7 % mužů a 3,9 % žen na celkovou populaci).

Během následujících 5 let by přesun slabých věkových ročníků měl postoupit do věkové kategorie 30–34 let. Tento výraznější pokles lze sledovat na Obr. 36. V roce 2035 by nejpočetnější kohorta měla být ve věku 45–49 let (téměř 4,0 % mužů a 3,7 % žen na celkovou populaci). Výrazné zastoupení je taktéž ve věkové skupině 60–64 let, kde by mělo být 3,6 % mužů a 3,9 % žen. Celkově by v populaci mělo být 48,5 % mužů a 51,5 % žen.

Obr. 35: Věková struktura města Havířova v roce 2025 a 2030

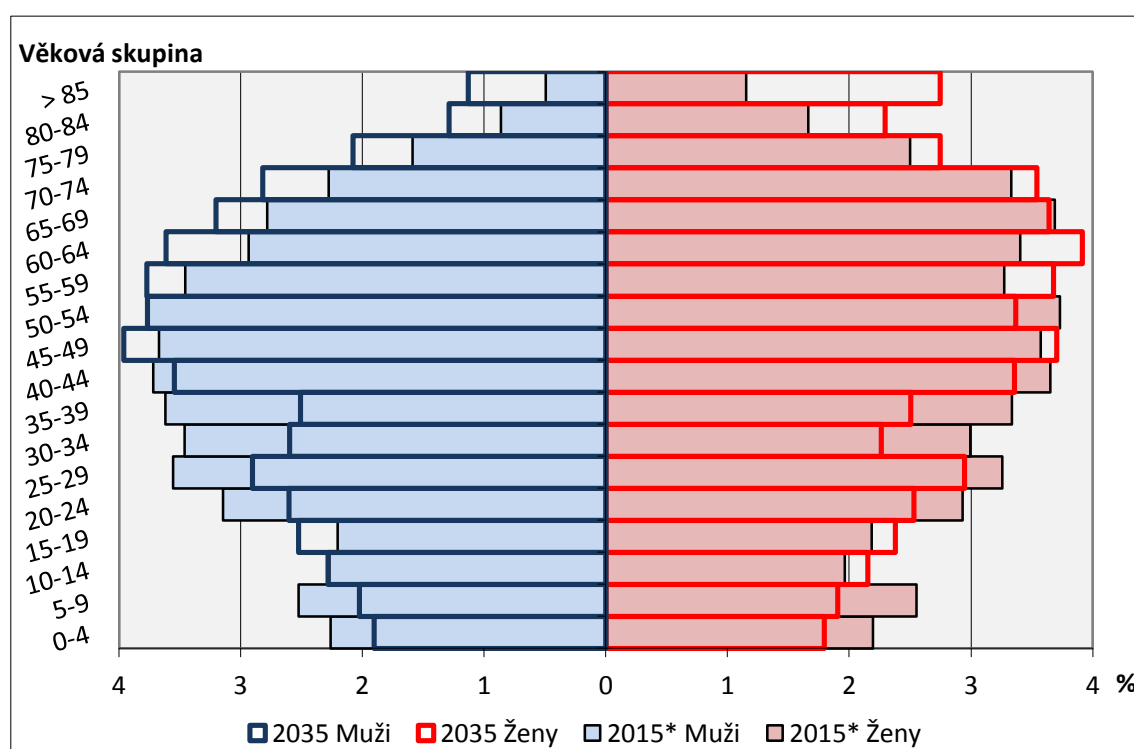
Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Obr. 36: Věková struktura města Havířova v roce 2030 a 2035

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Výsledný pohled na očekávané změny ve věkové struktuře během následujících dvaceti let je zaznamenán na Obr. 37. Zde je znázorněna reálná věková struktura v roce 2015 a vypočtená pro rok 2035. Ve věkové kohortě 0–4 let by měl být pokles o 0,8 procentních bodů a mezi věkovými skupinami 5–9 let dokonce o 1,2 procentní body. Pokles mužské části populace můžeme předpokládat především ve věkových skupinách 20–44 let, poté již téměř vždy vidíme nárůst. V ženské části populace by to mělo být obdobně, přičemž největší růst je očekávaný ve věkové kategorii nad 85 let, a to o 1,6 procentních bodů. V absolutních číslech by se jednal o nárůst o více než 900 žen ve věku 85 let a více během 20 let. Počet mužů ve věku nad 85 let by mohl stoupnout o 0,6 procentních bodů, jenž v absolutních číslech vychází na růst o 360 mužů. Můžeme tedy pozorovat razantní převahu žen v této kohortě.

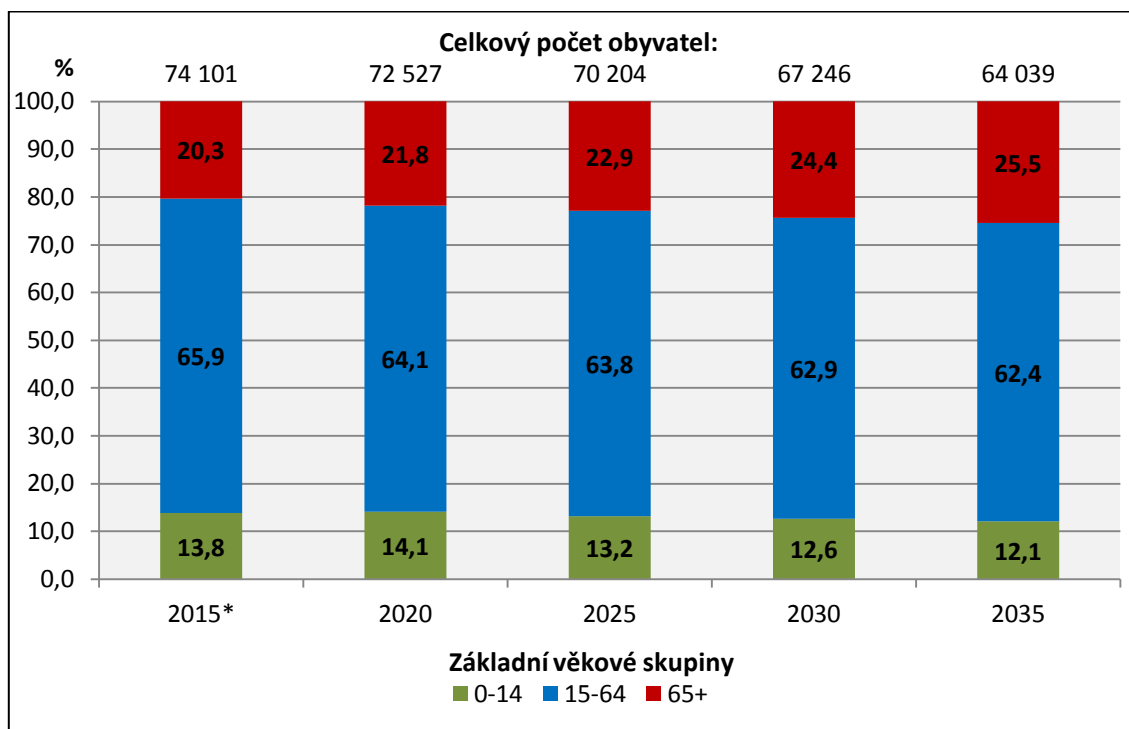
Obr. 37: Věková struktura města Havířova v roce 2015 a 2035

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

Naplní-li se předpoklad těchto změn ve věkové struktuře, můžeme očekávat celkový úbytek počtu obyvatel ve městě Havířově. Pravděpodobný pokles je zaznamenán na Obr. 38, jenž rovněž znázorňuje podíly třech základních věkových skupin. V roce 2015 populace dosahovala přes 74 000, z čehož 13,8 % připadalo na předproduktivní obyvatelstvo, 65,9 % na produktivní a 20,3 % na poproduktivní složku obyvatelstva. Během následujících 20 let je pravděpodobný celkový úbytek obyvatel. Postupný pokles lze zaznamenat ve věku 0–14 let, kde souhrnně do roku 2035 by mělo dojít ke snížení o 1,7 procentních bodů. Úbytek populace

ve věku 15–64 let by do roku 2035 měl být o 3,5 procentních bodů. Jak bylo ukázáno výše, vychází to z posunu slabších věkových ročníků do produktivních let. Naopak zvýšení a také největší změna se týká počtu seniorů ve věku 65 a výše let. Odhadován je růst o 5,2 procentních bodů. Mohlo by se tedy vcelku počítat s více než 16,3 tisíci seniory ve městě Havířově.

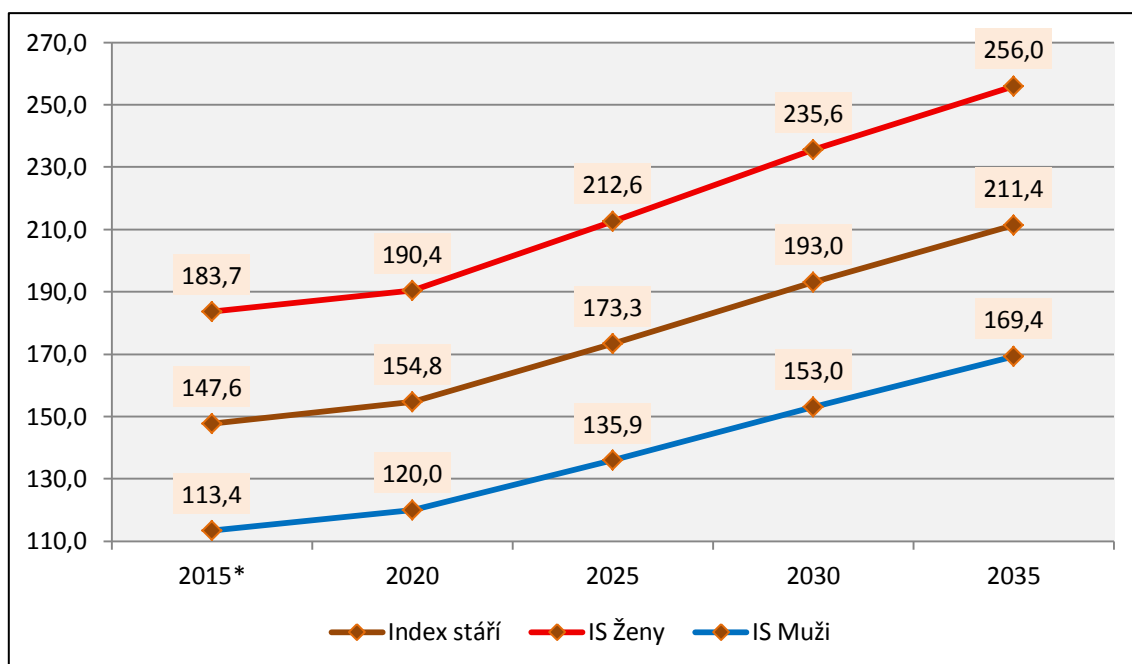

Obr. 38: Vývoj podílu jednotlivých složek obyvatelstva ve městě Havířově v období 2015–2035

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

Poměrné zastoupení poproduktivní a předproduktivní složky populace dotváří představu o stárnutí populace. Jejich předpokládaný vývoj je vyobrazen na Obr. 39. V roce 2015 připadalo téměř 148 seniorů na 100 dětí ve věku 0–14 let. U žen byl index stáří vyšší, pohyboval se okolo 184, zatímco u mužů byl pouze na hodnotě 113. Během následujících 10 let je očekáván celkový nárůst na 173 seniorů na 100 dětí (0–14 let). Do roku 2035 by již mělo být přes 211 seniorů na 100 osob v předproduktivním věku. Lze tedy vidět nárůst o téměř 63 seniorů na 100 dětí během 20 let. Po celé výhledové období by měl být index stáří u žen vyšší, dokonce i jeho nárůst by měl být strmější, než je tomu u mužů.

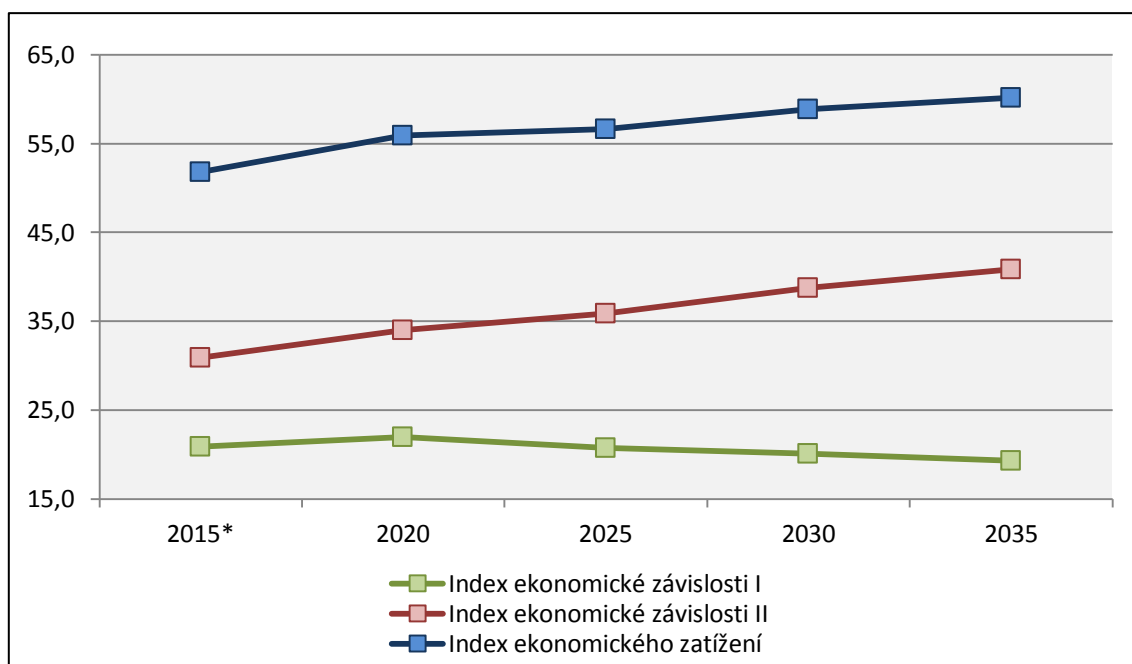

Obr. 39: Vývoj indexu stáří ve městě Havířově v období 2015–2035

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

Podle výpočtů projekce se lze domnívat, že budoucí věková struktura populace nebude příliš příznivá. Potvrzuje to také Obr. 40, ve kterém jsou znázorněny ukazatele hodnotící vzájemné poměry mezi třemi základními věkovými kategoriemi. Index ekonomické závislosti I měl v roce 2015 hodnotu téměř 21 a do roku 2020 je předpokládán nepatrný nárůst. Poté je pravděpodobný už jen pokles, a to na 19 dětí (0–14 let) na 100 osob v produktivním věku. Ostatní dva vyobrazené indexy očekávají výhradně nárůst. Index ekonomické závislosti II by měl vzrůst z 31 seniorů v roce 2015 na 41 seniorů na 100 osob v produktivním věku v roce 2035. Index ekonomického zatížení nenaznačuje takový nárůst z důvodu snižování předproduktivní složky populace. V roce 2015 vykazoval 52 osob (0–14 let a 65 a více let) na 100 produktivního obyvatelstva. O 20 let později je předpokládáno 60 osob (0–14 let a 65 a více let) na 100 osob ve věku 15 až 64 let.

Obr. 40: Vývoj indexů ekonomické závislosti I, II a ekonomického zatížení ve městě Havířově v období 2015–2035

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

8.3.3 KOMPARACE VÝSLEDKŮ

Metody, které jsou použity pro výpočty budoucího vývoje populace v Havířově, mají své slabiny, jež plynou z nedostupnosti veřejných dat. V Tab. 15 lze vidět disparity v jednotlivých skupinách obyvatelstva. Celkově lze vidět vyšší počty obyvatelstva ve všech skupinách u metody průměrného koeficientu růstu. Rozdíl v počtu celkové populace vychází v roce 2021 na 1 097 osob a v roce 2031 na 2 703 osob. Podobně jsou na tom děti do 5 let, kdy v roce 2021 je o 42 dětí více při výpočtu průměrného koeficientu růstu, a o 10 let později o 122 dětí více. U seniorů nad 65 let je odlišnost mezi metodami výpočtu nejvyšší. V roce 2021 vychází o 2 327 více seniorů a v roce 2031 je rozdíl dokonce o 7 012 seniorů.

Tab. 15: Srovnání dvou metod výpočtů budoucího vývoje obyvatelstva ve městě Havířově v roce 2021 a 2031

Metoda	Obyvatelstvo celkem		Děti ve věku 0–5 let		Senioři ve věku 65 a více let	
	2021	2031	2021	2031	2021	2031
Průměrný koeficient růstu	73 219	69 316	3 787	3 119	18 220	24 443
Kohortně-komponentní projekce	72 122	66 613	3 745	2 997	15 893	17 431

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

10 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT

Kapitola vychází ze zjištěných poznatků z projekce obyvatelstva a z vybavenosti územních celků, jež jsou popsány v 8. a 9. kapitole. Odhady potřebných kapacit jsou soustředěny na sociální služby pro seniory, resp. na domovy pro seniory, a mateřské školy.

10.1 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT SOCIÁLNÍCH SLUŽEB PRO SENIORY

V předchozí kapitole bylo zjištěno, že současné kapacity domovů pro seniory jsou nedostačující. V roce 2017 doporučený počet míst pro ČR byl 71 406, přičemž reálný dosahoval pouze 37 037. Při takovém nárůstu seniorů, s jakým počítají projekce obyvatelstva z roku 2013 a 2018, je nutné se zabývat rozšiřováním vybavenosti. V Tab. 16 lze vidět celkový odhad kapacit domovů pro seniory v ČR při zachování normativu 35 míst na 1 000 obyvatel starších 65 let. Pro porovnání jsou znázorněné odhadované počty pro obě projekce. Projekce ČR vydaná v roce 2018 očekává nižší růst seniorů, a tedy počítá s počtem 74 702 míst v roce 2020. Z projekce krajů ČR z roku 2013 vychází, že v roce 2020 by mělo být potřeba 74 963 míst. Do roku 2035 by tato potřeba měla narůst o více než 12 000 (podle projekce ČR) nebo 15 000 (podle projekce krajů ČR).

Tab. 16: Odhad kapacit domovů pro seniory v ČR v letech 2020, 2025, 2030 a 2035

	2020	2025	2030	2035
ČR (Projekce ČR 2018)	74 702	80 256	84 115	87 450
ČR (Projekce krajů ČR 2013)	74 963	81 278	86 077	90 190

Zdroj: ČSÚ (2019i), ČSÚ (2019k), vlastní výpočty a zpracování

Následkem nárůstu počtu seniorů a již aktuálně nedostatečných kapacit může pravděpodobně nastat ještě větší deficit v množství míst v domovech pro seniory. Tab. 17 znázorňuje budoucí potřebu vybavenosti v domovech pro seniory do roku 2035 v jednotlivých krajích a v hlavním městě ČR. Enormní nárůst lze pozorovat ve všech krajích. Proto je zapotřebí podporovat terénní sociální služby a rodiny, které by se o nemohoucího seniora dokázaly postarat, aniž by bylo nutné jej umístění do zařízení. V MSK v roce 2017 byla aktuální kapacita domovů pro seniory 4 751, v roce 2020 by byla potřeba jej navýšit o více než 3 700 míst. V roce 2035 by odhadovaná kapacita měla činit přes deset tisíc míst.

Tab. 17: Kapacity domovů pro seniory v územních jednotkách ČR do roku 2035 podle Projekce krajů ČR 2013

Územní jednotka	2017*	2020	2025	2030	2035
Hl. město Praha	2 650	8 658	8 910	9 156	9 384
Středočeský	5 268	9 013	9 976	10 788	11 613
Jihočeský	2 963	4 653	5 152	5 496	5 768
Plzeňský	1 727	4 232	4 627	4 911	5 149
Karlovarský	847	2 132	2 319	2 450	2 556
Ústecký	3 372	5 737	6 191	6 513	6 809
Liberecký	1 014	3 181	3 429	3 614	3 780
Královéhradecký	2 329	4 209	4 541	4 754	4 950
Pardubický	2 103	3 722	4 044	4 269	4 463
Vysočina	2 085	3 672	4 062	4 368	4 610
Jihomoravský	2 740	8 407	9 154	9 695	10 155
Olomoucký	2 698	4 614	5 025	5 307	5 532
Zlínský	2 490	4 268	4 662	4 979	5 201
Moravskoslezský	4 751	8 465	9 185	9 778	10 220

Zdroj: ČSÚ (2019k), vlastní výpočty a zpracování

* reálná data

Ve městě Havířově v roce 2018 domovy pro seniory čítaly souhrnně 256 lůžek. Při současném počtu seniorů ve věku 65 let a výše, by potřebná kapacita měla být 541 lůžek. Deficit počtu míst tedy čítá 285. V Tab. 18 je zaznamenán předpokládaný počet seniorů do roku 2035, a z něj vypočtena potřeba míst v domovech pro seniory. Již v roce 2020 by množství mělo vzrůst na 553 míst. O dalších 15 let později by se nároky měly zvýšit o dalších 18 míst, tj. 571. Stanovené normativy kapacit se týkají pouze domovů pro seniory, ale je vhodné se zabývat kapacitami pobytových sociálních služeb pro seniory komplexněji. Při přihlédnutí všech pobytových služeb, které senioři ve městě Havířově mohou využívat, by se situace jevila příznivěji. V roce 2018 na území města bylo poskytováno celkem 441 míst v pobytových službách cílené na seniory. Jedná se navíc o 185 míst mimo domovy pro seniory (viz kapitola 8.1.3). V tomto případě by stačilo vytvořit dalších 100 míst pro dostatečnou kapacitu v roce 2018. Do roku 2020 by mělo vzniknout 112 míst. Tento potřebný stav kapacit je při předpokladu, že zařízení budou navštěvovat senioři starší 65 let. Při rozšíření cílových skupin na mladší věkové kategorie by se potřebné kapacity musely rovněž zvýšit.

Tab. 18: Odhad kapacit domovů pro seniory ve městě Havířově v letech 2020, 2025, 2030 a 2035

	2020	2025	2030	2035
Počet seniorů ve věku 65 let a výše	15 803	16 094	16 416	16 326
Odhad kapacit	553	563	575	571

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Pomocí vyhotoveného budoucího vývoje obyvatelstva v jednotlivých ZSJ ve městě Havířově je zkonstruována Tab. 19. Z počtů poproduktivního obyvatelstva v městských částech je vytvořena potencionální kapacita domovů pro seniory, resp. pobytových sociálních služeb pro seniory, jež by ve spádové oblasti měla být poskytována v roce 2021 a 2031. Již dříve bylo zjištěno, že největší a jediná koncentrace pobytových služeb je v městské části Šumbark (333 míst) a Město (108 míst). V ostatních se pobytové služby nenacházejí. Po městské části Město, se Podlesí řadí na druhé místo v počtu osob v seniorském věku a podle odhadů by zde v roce 2021 mělo být zřízeno 179 míst a do roku 2031 celkem 281. Lze tedy říci, že největší nedostatek se jeví v této městské části, v které chybí jakékoliv pobytové zařízení cílené na seniory.

Tab. 19: Odhad kapacit domovů pro seniory v městských částech města Havířova v letech 2021 a 2031

Městské části	2021	2031
Bludovice	25	32
Dolní Datyně	2	2
Dolní Suchá	5	5
Město	330	464
Podlesí	179	281
Prostřední Suchá	33	41
Šumbark	87	135
Životice	8	10

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

10.2 ODHADY POTŘEBNÝCH KAPACIT MATEŘSKÝCH ŠKOL

Kapacity předškolních zařízení lze plánovat dva roky s předstihem při sledování počtu dětí ve věku 0–2 roky. Rozbor a odhady v této práci jsou zaměřeny na věkovou skupinu 0–5 let, která v sobě zahrnuje již děti navštěvující MŠ, ale také děti, jež v nejbližších letech MŠ budou navštěvovat. V předchozí kapitole bylo ukázáno, že podíl dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0–5 let většinou přesahuje 50,0 % ve všech krajích. V ČR v roce 2017 byl tento poměr 54,1 %, s kterým je pracováno v Tab. 20, a při předpokladu jeho zachování jsou vytvořeny potencionální

počty dětí v MŠ do roku 2035. V roce 2017 do MŠ docházelo 362 756 dětí, v roce 2020 by jich mělo přibýt o víc jak 5 tisíc. Následující roky by však dětí mělo ubývat a s tím souvisí také snížení počtu dětí v MŠ. V roce 2035 je odhadnuto 311 937 dětí, jež by měli MŠ navštěvovat. V období mezi léty 2020–2035 je očekáván pokles o téměř 56 tisíc dětí v MŠ.

Tab. 20: Počet dětí ve věku 0–5 let a z něj vytvořený odhad počtu dětí v MŠ v ČR v letech 2020, 2025, 2030 a 2035

	2020	2025	2030	2035
Počet dětí ve věku 0-5 let	680 061	645 813	593 906	576 593
Odhad počtu dětí v MŠ	367 913	349 385	321 303	311 937

Zdroj: ČSÚ (2019i), vlastní výpočty a zpracování

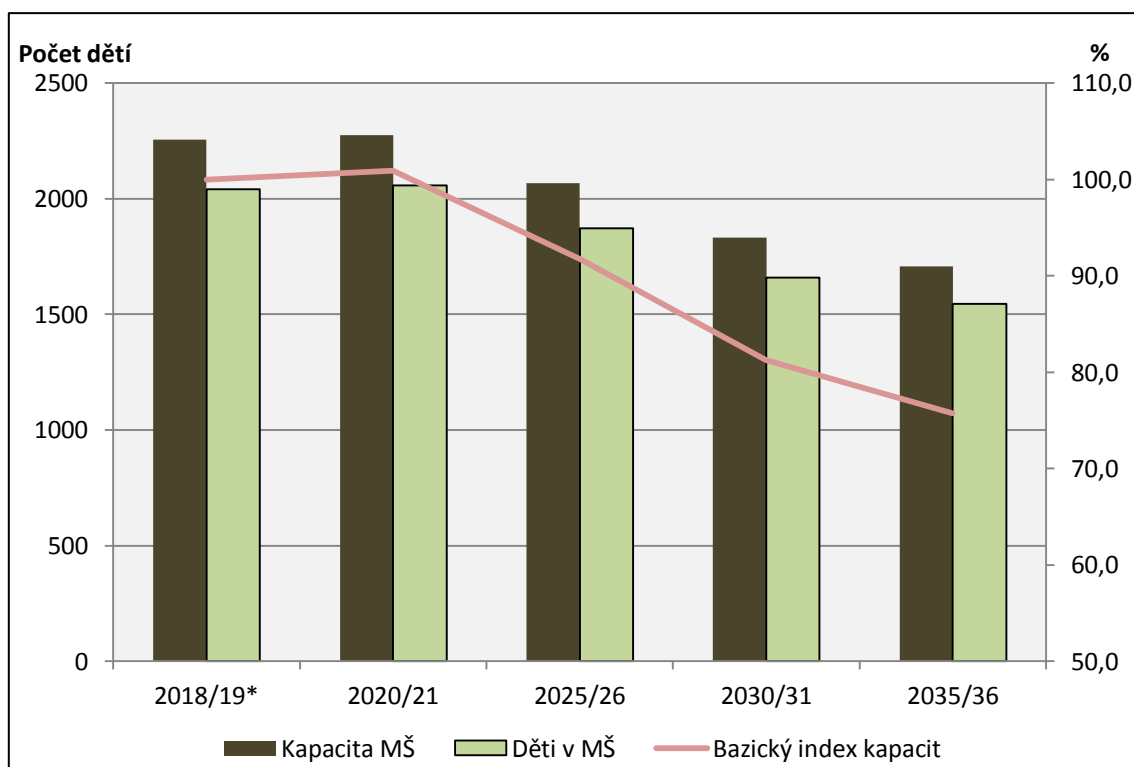
MŠ, zřízených městem Havířov, je celkem poskytováno 29. Pro tyto MŠ je v součtu proveden budoucí odhad kapacit a docházejících dětí pro roky 2020, 2025, 2030 a 2035. Pro výpočet odhadu počtu dětí v MŠ je použit z roku 2017 v Havířově podíl dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0–5 let, jenž činil 54,2 %. Pro odhad kapacit v MŠ je využit procentní naplněnost na začátku školního roku 2018/2019, který tvořil 90,5 %. V Tab. 21 je počítáno s těmito předpoklady pro budoucí vývoj. Lze vidět postupný úbytek dětí. V roce 2020 je očekáváno 3 799 dětí ve věku 0–5 let, z nichž 2 059 by mělo navštěvovat MŠ. Kapacita by potenciálně měla tvořit 2 275 míst. Od roku 2020 do roku 2035 by se počet dětí v MŠ měl snížit o 514. Kapacita by se tomuto trendu měla přizpůsobovat a zmenšit se o 567 míst.

Tab. 21: Počet dětí ve věku 0–5 let a z něj vytvořený odhad počtu dětí v MŠ a jejich kapacita ve městě Havířově v letech 2020, 2025, 2030 a 2035

	2020/21	2025/26	2030/31	2035/36
Počet dětí ve věku 0-5 let	3 799	3 455	3 058	2 852
Odhad počtu dětí v MŠ	2 059	1 872	1 658	1 546
Odhad kapacit MŠ	2 275	2 069	1 832	1 708

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Obr. 41 znázorňuje vývoj kapacit a dětí v MŠ do roku 2035. Podle bazického indexu kapacit lze vidět úbytek o 24,3 procentních bodů od školního roku 2018/2019 do 2035/2036. Zapříčiňuje to pokles dětí v populaci, a s tím související úbytek dětí v MŠ.

Obr. 41: Budoucí vývoj kapacit a počtu dětí v MŠ ve městě Havířově v období 2020/2021–2035/2036

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

Z primárních dat o kapacitách jednotlivých MŠ (zřizované městem) je zkonstruován přehled stavů v MČ města Havířova (viz Tab. 22). Nejvyšší počty dětí i kapacit v MŠ je v MČ Město, Šumbark a Podlesí. Maximální naplněnost je v MČ, kde je situovaná pouze jedna nebo dvě MŠ. Jedná se o MČ Bludovice, Dolní Datyně, Dolní Suchá, Prostřední Suchá a Životice.

Tab. 22: Reálný počet dětí v MŠ a jejich kapacity v městských částech města Havířova ve školním roce 2018/2019

Městské části	Kapacita MŠ	Počet dětí v MŠ	Naplněnost MŠ (%)	Počet MŠ
Bludovice	74	74	100,0	2
Dolní Datyně	25	25	100,0	1
Dolní Suchá	28	24	85,7	1
Město	954	885	92,8	13
Podlesí	518	415	80,1	5
Prostřední Suchá	60	60	100,0	1
Šumbark	556	518	93,2	5
Životice	40	40	100,0	1

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat, vlastní zpracování

Tab. 23 prezentuje budoucí odhady počtu dětí a kapacit v MŠ v MČ města Havířova pro rok 2021 a 2031. Odhad počtu dětí v MŠ je vypočítán ze stejného podílu (dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0–5 let), jako pro celý Havířov (54,2 %). Odhad kapacit je vytvořen podle naplněnosti MŠ ze školního roku 2018/2019, který lze pro každou MČ vidět v Tab. 22. V roce 2021 lze očekávat nárůst, na rozdíl od roku 2018/2019, počtu dětí v MŠ v MČ Bludovice, Dolní Suchá, Prostřední Suchá, Šumbark a Životice. Ve zbylých třech je odhadován jejich pokles. O 10 let později by měla být situace v MČ Bludovice a Dolní Datyně totožná. V MČ Dolní Suchá, Prostřední Suchá a Životice by se odhadované počty dětí v MŠ měly navýšit. Ve zbývajících třech MČ (Město, Podlesí, Šumbark) je očekáván úbytek.

Tab. 23: Odhad počtu dětí a kapacit v MŠ v městských částech ve městě Havířově v letech 2021 a 2031

Městské části	2021/22			2031/32		
	Počet dětí ve věku 0-5 let	Odhad počtu dětí v MŠ	Odhad kapacit MŠ	Počet dětí ve věku 0-5 let	Odhad počtu dětí v MŠ	Odhad kapacit MŠ
Bludovice	153	83	83	153	83	83
Dolní Datyně	26	14	14	26	14	14
Dolní Suchá	117	63	74	161	87	102
Město	1 397	757	816	1 186	643	693
Podlesí	752	408	509	668	362	452
Prostřední Suchá	366	199	199	397	215	215
Šumbark	1 115	604	648	953	516	554
Životice	111	60	60	142	77	77

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

11 ZÁVĚR

Mezi hlavní cíle diplomové práce patří zhodnocení současné vybavenosti sociálních služeb pro seniory a kapacit v mateřských školách ve městě Havířově a pomocí projekce obyvatelstva zjistit, kolik míst v těchto zařízeních bude potřeba do budoucna. K dosažení výsledku byla potřeba si vytyčit několik dílčích cílů.

Jedním z dílčích cílů bylo zanalyzovat strukturu populace. Sledování a výpočet dynamiky populace patří mezi základní charakteristiky, které by měly být rozebrány při každé analýze obyvatelstva. Při porovnání města Havířova s MSK a ČR bylo zjištěno, že situace ve městě Havířově je z populačního hlediska nejhorší. Hrubá míra přirozeného přírůstku se zde pohybuje v záporných hodnotách téměř od roku 1996. Podobný stav lze pozorovat u hrubé míry migračního salda. Hodnoty v Havířově se držely takřka během celého sledované období v záporných číslech, tedy více obyvatelstva z města odcházelo. Podobně na tom byl také MSK, ale zde tento úbytek nebyl tak razantní. Naopak v ČR byl zjištěn migrační přírůstek téměř po celou dobu. Vylidňování města Havířova bylo tedy prokázáno již od roku 1996, od kdy se hrubá míra celkového přírůstku pohybuje výhradně v záporných hodnotách. Výsledkem porodnosti, úmrtnosti a migrace je konečná struktura obyvatelstva, jež byla zkoumána podle ukazatelů vyjadřující proces stárnutí. Jednalo se o indexy, které řeší vzájemné vztahy mezi třemi základními věkovými kategoriemi, tzn. index stáří, index ekonomické závislosti I, II a index ekonomického zatížení. Indexem stáří bylo potvrzeno, že stárnutí populace v Havířově je vyšší než v MSK a ČR. V roce 2017 byla hodnota indexu stáří v Havířově 154, v MSK 127 a v ČR se nacházelo 122 poproduktivních osob na 100 předproduktivních, přičemž ve všech územních celcích byl trvalý nárůst hodnot. Zajímavý pohled poskytl rovněž index ekonomického zatížení. I přes snižující se početní zastoupení dětí v Havířově, vliv seniorské složky je natolik zásadní, že index po celou sledovanou dobu vykazoval vyšší hodnoty, než tomu bylo v MSK a ČR. Představa o intenzitě stárnutí populace byla dotvořena ukazatelem průměrného věku. Opět v Havířově byl tento ukazatel nejvyšší. V roce 2017 Havířov vykazoval 43,8 let, MSK 42,5 let a ČR 42,2 let.

Z této analýzy vyvstala otázka, zda pro narůstající počet seniorů je dostatek míst v sociálních službách a na druhou stranu, zda pro snižující se množství dětí není příliš mnoho míst v předškolních zařízeních. Prvně byly v práci charakterizovány sociální služby, jakým způsobem jsou legislativně ošetřeny a jak probíhá komunitní plánování sociálních služeb v MSK a ve městě Havířově. Podle zákona o sociálních službách město nemusí komunitní plán zpracovávat, avšak vedení města Havířova si uvědomuje jeho důležitost a od roku 2005 tento

strategický dokument zpracovává a vydává. Taktéž byly v teoretické části pojaty mateřské školy, přičemž byly prostudovány dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací struktury v ČR a MSK. Město Havířov vydává Koncept rozvoje školství, jenž se mimo jiné zabývá optimalizací kapacit škol.

V práci, kromě města Havířova, byl uskutečněn rozbor počtu míst v domovech pro seniory v jednotlivých krajích, v hlavním městě Praze a celkově za ČR. Pro doporučený počet míst byl využit normativ 35 míst na 1 000 obyvatel ve věku 65 let a více. Z výpočtu vyplynulo, že v žádné územní jednotce není dostatečné množství kapacit. Nejhuře se jeví hlavní město Praha, kde chybí více než pět tisíc míst, následováno Jihomoravským krajem. Nejlepší stav vyšel v Jihočeském kraji, kde je poskytováno 24 míst na 1 000 seniorů. I když v MSK je 71 domovů pro seniory, tak situace je, s ohledem na počet seniorů v kraji, nedostačující. Nabízeno je 21 míst na 1 000 osob ve věku 65 a více let v domovech pro seniory. Ve městě Havířově bylo celkem zjištěno 16 sociálních služeb pro seniory, přičemž 6 pobytových, 2 ambulantní, 3 terénní a 5 kombinovaných terénních a ambulantních. Tyto služby jsou lokalizovány v MČ Město a Šumbark. Nejvyšší hodnoty indexu stáří byly vypočteny v ZSJ Havířov-střed, Lučina, Nábřeží a Stromovka, kde se sociální služby pro seniory nenacházejí. V MČ Město jsou zařízení umístěna v ZSJ s vyšším indexem stáří než je 150, ale v MČ Šumbark se index stáří pohybuje pod hodnotou 100 a také zde jsou tato zařízení situována. Lze tedy konstatovat, že vazba mezi lokalitou sociálních služeb pro seniory a vyšší koncentrací seniorů ve městě existuje jen z části. Z hlediska kapacit v pobytových zařízeních je největším poskytovatelem Domov seniorů Havířov, který celkem nabízí 270 míst, z toho 218 v domovech pro seniory.

V další části byla provedena analýza počtu dětí v MŠ a kolik těchto dětí připadá na věkovou skupinu 0–5 let pro jednotlivé kraje, hlavní město a ČR. Bylo zjištěno, že nejvyšší podíl byl v Královohradeckém a Zlínském kraji. Naopak nejmenší v hlavním městě Praze a Ústeckém kraji. V MSK bylo ve školním roce 2017/2018 celkem 467 MŠ, které navštěvovalo přes 39 tisíc dětí. V tomto roce byl podíl dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0–5 let 55,3 %. Ve městě Havířově je v současnosti poskytováno 32 MŠ. Z důvodu nedostupnosti dat byla analýza provedena pouze pro MŠ, které zřizuje město, tzn. pro 29 MŠ. Byla provedena průměrná změna procentního zastoupení dětí ve věku 0–5 let v období 1991–2011 pro ZSJ ve městě Havířově. Výsledky vypovídají o úbytku téměř ve všech ZSJ. Nárůst byl zaznamenán v 8 ZSJ, přičemž nejvyšší v ZSJ Suchá a Dolní Suchá. Důkladnější analýzou bylo zjištěno, že v oblastech, kde dochází k trvalému úbytku dětí, je dostatečná vybavenost MŠ. Jedná se o celou oblast MČ Šumbark a většinu MČ Město. Naopak v oblastech s vyšším přírůstkem je lokalizována buď jedna MŠ, nebo žádná. Výjimku tvoří ZSJ Dolní Bludovice, kde jsou situovány

dvě MŠ, avšak jedna z nich je s polským vyučovacím jazykem. Ve sledovaném období (2008/2009–2018/2019) bylo maximum dětí v MŠ ve školním roce 2013/2014 a od té doby počty dětí pouze klesají. Při vypočítání podílu dětí v MŠ k počtu dětí ve věku 0–5 let byl zaznamenán výsledek 54,2 %. Ve školním roce 2018/2019 naplněnost MŠ tvořila 90,5 %. Kapacity byly neměněny od školního roku 2015/2016, což při současném poklesu dětí lze považovat za dostačující.

Pro uskutečnění odhadu potřebných kapacit bylo nutné vytvořit projekci obyvatelstva. Časový horizont byl určen do roku 2035. Z projekcí ČSÚ byly přebrány výsledky pro ČR a kraje. Pro město Havířov byly vytvořeny dvě varianty budoucího vývoje obyvatelstva. První byla vytvořena metodou průměrného koeficientu růstu pro jednotlivé ZSJ do roku 2021 a 2031. Vývoj počtu dětí ve věku 0–5 let předpokládá úbytek ve většině ZSJ, nárůst lze očekávat pouze u 5 ZSJ: Dolní Bludovice, Dolní Suchá, Hornosušská, Suchá a Životice. Ve věkové skupině 65 let a více je naopak odhadován nárůst téměř ve všech ZSJ. Celkově by v období 2011–2031 mělo přibýt seniorů o 17,7 procentních bodů. Druhá varianta byla vypočtena kohortně-komponentní metodou pro celé město Havířov. Metoda byla zpracována bez uvažování migrace, což bylo učiněno z důvodu nedostupnosti dat. Při dosavadním migračním saldu, které je dlouhodobě v nepříznivých hodnotách, by situace úbytku populace měla být zesílena. Výsledky projekce očekávají snižování předproduktivní a produktivní složky a na druhou stranu zvyšování poproduktivní. V roce 2035 by v Havířově mělo být 12,1 % předproduktivních, 62,4 % produktivních a 25,5 % poproduktivních osob. Z očekávaného indexu stáří vyplývá nárůst hodnoty do roku 2035 na 211,4. Taktéž byl index vypočten pro jednotlivá pohlaví. Předpokládané výsledky jasně vyjadřují převahu žen nad muži v seniorském věku po celé období od roku 2015. V roce 2035 by potenciálně mělo být 256,0 žen v poproduktivním věku na 100 žen v předproduktivním. Na druhou stranu by mělo být 169,4 mužů v seniorském věku na 100 mužů v předproduktivním věku. Tento předpoklad by měl být využit dál v plánování, především v politice aktivního stárnutí s ohledem na volnočasové aktivity.

S využitím analýzy současné vybavenosti v řešených zařízeních a projekce obyvatelstva byl poskytnut nutný základ pro vytvoření odhadů potřebných kapacit, a tedy splnění jednoho z hlavních cílů. Použité normativy pro sociální služby se vztahují pouze k domovům pro seniory a navíc byly určeny v roce 1995, tudíž by byla potřeba revize těchto normativů. Bylo zjištěno, že ve městě Havířově by při současném počtu seniorů bylo potřeba 541 míst v domovech pro seniory, přičemž je poskytováno pouze 256 lůžek. Při nárůstu počtu seniorů, který předpokládá projekce, by bylo potřeba v roce 2025 již 563 míst a 571 v roce 2035. Znamenalo by to navýšit kapacity o 315 míst během 17 let. Při přihlédnutí všech pobytových zařízení,

kteřá jsou pro seniory v Havířově zřizena, by deficit míst nebyl tak enormní. Úhrně je poskytováno 441 míst, a tak by do roku 2035 byla potřeba 130 nových míst. Z výpočtu budoucího počtu seniorů v jednotlivých ZSJ byl sestaven odhad kapacit domovů pro seniory, resp. pobytových sociálních služeb pro seniory, v MČ Havířova. Z něj vyšel předpoklad, že by nejvíce kapacit mělo být do budoucna poskytováno v MČ Město, Podlesí a Šumbark. Největší deficit míst se jeví v MČ Podlesí, ve které není lokalizována jediná pobytová služba pro seniory. Kromě tohoto, do zjištěných výsledků nevstupuje skutečnost o rozšiřování terénních služeb, s kterými se do budoucna v rámci navyšování počítá více, než s pobytovými službami.

Pro kapacity v MŠ není určen přesný normativ. K výpočtu sloužil aktuální procentuální podíl dětí v MŠ k dětem ve věku 0–5 let a celková naplněnost MŠ. Od školního roku 2020/2021 lze předpokládat postupný úbytek dětí z počtu 2 059 na 1 546 dětí v MŠ v roce 2035/2036. Rovněž byl zjištěn odhad poklesu kapacit o 24,3 procentních bodů od roku 2018/2019 do roku 2035/2036. Stejným principem byl vytvořen odhad počtu dětí ve věku 0–5 let, počtu dětí v MŠ a kapacit v MČ Havířova pro roky 2021/2022 a 2031/2032. Nárůst je předpokládán v MČ Dolní Suchá, Prostřední Suchá a Životice. I přes snižování, by nejvyšší kapacity měly být v MČ Město, Šumbark a Podlesí, což by odpovídalo nynější situaci.

Vedení města Havířova je postaveno před těžký úkol dosáhnout dostatečného sociálního zabezpečení pro své stárnoucí občany, ale také by nemělo být opomíjeno zajistit přístup k činnostem napomáhající k aktivnímu stárnutí. Na straně druhé by mělo pružně reagovat na úbytek dětí ve vzdělávacím procesu. Diplomová práce napomáhá nastítnit budoucí vývoj věkové struktury obyvatelstva ve městě Havířově, jenž by měl usnadnit rozhodování v oblasti plánování, jak v sociální, tak ve vzdělávací oblasti.

SUMMARY

The main goals of the thesis are to evaluate the current facilities of social services for seniors and the capacities in the kindergartens in Havířov and to find out how many places in these facilities will be needed for the future.

One of the goals was to analyze the structure of the population. A question arose from this analysis: whether there are enough places in social services for the growing number of seniors and whether there are too many places in the kindergartens for the decreasing number of children. A total of 16 social services for the elderly were found in Havířov, 6 long stay, 2 outpatient, 3 field and 5 combined field and outpatient services. These services are located in the district Město and Šumbark. The highest values of the age index were calculated in ZSJ (basic settlement unit) Havířov-střed, Lučina, Nábřeží and Stromovka, where the social services for seniors are not found at all. In the district Město, the facilities are located in ZSJ with a higher age index than 150, but in the Šumbark district the age index is below 100 and these facilities are also located there. It can be said that the relation between the location of social services for seniors and the higher concentration of seniors in the city exists only partially.

Currently there are 32 kindergartens in Havířov. Due to the unavailability of data, the analysis was performed only for these kindergartens, which establishes the city, ie. for 29 kindergartens. An average change in the percentage of children aged 0–5 in the period 1991–2011 was performed for ZSJ in Havířov. The results reveal a decline in almost all ZSJ. The increase was recorded in 8 ZSJ, while the highest in ZSJ Suchá and Dolní Suchá. A more thorough analysis revealed that in the areas where there is a permanent decline of the children, there is sufficient equipment of the kindergartens. This is in the whole area of the district Šumbark and a part of the district Město. On the other hand, in the areas with higher number of the children, there is just one kindergarten or none.

A population projection was needed to estimate the necessary capacities for future. In the thesis were created two variants of the future development of the population in Havířov. The first was created by the method of average growth coefficient for ZSJ in 2021 and 2031. The development of the number of children aged 0–5 predicts a decrease in the most of ZSJ. The increase can be expected only in 5 ZSJ: Dolní Bludovice, Dolní Suchá, Hornosušská, Suchá and Životice. The increase is estimated for seniors in almost every ZSJ. Overall, the number of seniors should increase by 17.7 percentage points over the period

2011-2031. The second variant was calculated by the cohort-component method for the whole Havířov. The method was created without considering migration, which was done because of unavailable data. The results of the projection expect a decrease of the pre-productive and productive population and, on the other hand, an increase of the post-productive one. The expected age index shows an increase of value until of 211.4 in 2035. The index was also calculated for each gender. The expected results clearly show the predominance of women over men in the elderly throughout 2015. The age index for women should be 256.0 in 2035. On the other hand, the age index for men should be 169.4 in the same year. This assumption should be used further during planning, especially in the policy of active aging with regard to leisure activities.

With the results from the analysis of the current facilities and population projections, the necessary basis was provided for the estimation of the necessary capacities and thus the fulfillment of one of the main goals. It was found that 541 places in the retirement homes would be needed with the current number of seniors in Havířov, while only 256 places are provided now. With the increase of the seniors, 563 seats would be needed in 2025 and 571 in 2035. From the calculation of the future number of seniors in ZSJ, it was assumed that the highest number of capacities should be provided in district Město, Podlesí and Šumbark in the future. The biggest deficit of places appears in Podlesí district, where is not located any long stay facilities for seniors.

For capacity in kindergartens there is no exact normative. The calculation was based on the current percentage of children in kindergartens and children aged 0–5 years and the overall fulfillment of kindergartens. From school year 2020/2021 there is expected a gradual decrease from 2 059 children to 1 546 children in the kindergartens in 2035/2036. There was also an estimate of a 24.3 percentage point decrease of capacities from 2018/2019 to 2035/2036. The same principle of calculation was used to estimate the number of children aged 0–5 years, the number of children in kindergartens and capacities in Havířov for school years 2021/2022 and 2031/2032. The increase is expected in Dolní Suchá, Prostřední Suchá and Životice. Despite the reduction, the highest capacities should be in district Město, Šumbark and Podlesí, which would correspond to the current situation.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje:

ARLTOVÁ, Markéta a Jitka LANGHAMROVÁ. Migration and ageing of the population of the Czech Republic and the EU countries. *Prague Economic Papers*. 2010, (1), 54-73.

BAUMRUKOVÁ, Pavla. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: Sociopress, 1997. Sešity pro sociální politiku (Socioklub). ISBN 80-902-2601-9.

BLEHA, Branislav, Boris BURCIN, Tomáš KUČERA a Boris VAŇO. The Population Prospects of Czechia and Slovakia until 2060. *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 2018, 60(3), 219-233.

BURCIN, Boris, Dušan DRBOHLAV a Tomáš KUČERA. Možnosti migračního řešení perspektivního úbytku a demografického stárnutí obyvatelstva České republiky. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. 2008, 44 (4): 653–682.

FIALA, Tomáš a Jitka LANGHAMROVÁ. Vývoj ekonomického a sociálního zatížení a stárnutí populace. *Politická ekonomie*. 2013, 3: 338-355.

FÜRNKRANZ-PRSKAWETZ, Alexia, Bernhard HAMMER a Bernhard RENGS. *Ageing Europe - An Application of National Transfer Accounts for Explaining and Projecting Trends in Public Finances*. Vienna: AV-ASTORIA Druckzentrum, 2017.

GOLL, Michael. Ageing in the European Union: where exactly?. *European Union*, 2010, 2010(26). ISSN 1977-0316.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HOLMEROVÁ, Iva, Monika VÁLKOVÁ, Hana VAŇKOVÁ a Božena JURAKOVÁ. Vybrané aspekty zdravotní a dlouhodobé péče o stárnoucí populaci. *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 2011, 53(2), 140-151.

HORÁKOVÁ, Eva. *Proces stárnutí populace statutárního města Havířov s ohledem na vnitřní diferenciaci v transformačním období*. Olomouc, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

- HULÍK, Vladimír a Klára TESÁRKOVÁ. Dopady demografického vývoje na vzdělávací soustavu v České republice. *Orbis Scholae*. 2009, 3(3), 7-23. ISSN 1802-4637.
- HULÍK, Vladimír, Luděk ŠÍDLO a Klára TESÁRKOVÁ. Míra účasti dětí na předškolním vzdělávání a faktory ovlivňující její regionální diferenciaci. *Studia paedagogica*. 2008, 13, 13-34.
- HULÍKOVÁ TESÁRKOVÁ, Klára. Stárnutí populace jako globální jev 21. století. *Geografické rozhledy*. 2018, 28(1), 26-29.
- KALIBOVÁ, Květa. Úvod do demografie. Praha: Karolinum, 2003. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0222-9.
- KOSCHIN, Felix. Demografie poprvé. Vyd. 2., přeprac. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0859-1.
- KOTZEVA, Mariana et al. People in the EU: who are we and how do we live?. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. ISBN 978-92-79-50328-3.
- KRETSCHMEROVÁ, Terezie a Miroslav ŠIMEK. Populační prognóza ČR do roku 2050. Praha: Český statistický úřad, 2004. Obyvatelstvo, volby. Demografie. ISBN 80-250-0815-0.
- KUČERA, Milan. Stárnutí populace České republiky a jeho důsledky. *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 2002, 44(1), 38-40.
- KUCHAŘOVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. Síť zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-51-4.
- LEESON, George. Migration as a Policy Response to Population Ageing. Oxford: Oxford Institute of Population Ageing, 2012.
- LUTZ, Wolfgang et al. The coming acceleration of global population ageing. *Nature* 451 (2008): 716-719.
- MALÍKOVÁ, Eva. Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3148-3.
- MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MPSV. Koncepce výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva práce a sociálních věcí na léta 2017-2023, s výhledem do roku 2025. Praha, 2016.

OMRAN, Abdel R. The Epidemiologic Transition: A Theory of the Epidemiology of Population Change. *The Milbank Quarterly*. 2005, 83(4), 731-757.

PAILLAT, Paul. Population Ageing in Developed Countries: History of the Problem and Contemporary Views. In: *Acta Demographica*. 1990 9(1).

PAVLÍK, Zdeněk, Jitka RYCHTAŘÍKOVÁ a Alena ŠUBRTOVÁ. *Základy demografie: Vysokoškol. příručka pro stud. přírodověd., ekon., filoz. a lék. fak.* Praha, 1986.

PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.

POSPÍŠIL, David. *Národní strategie rozvoje sociálních služeb na období 2016-2025*. Praha: MPSV, 2015. ISBN 978-80-7421-126-3.

PROKOP, Radim a kol. *Město Havířov 1995-2005. Havířov: Statutární město Havířov*, 2005. ISBN 80-239-4423-1.

PRUDKÁ, Šárka. *Sociální služby pro seniory v kontextu sociální politiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-839-0.

PRŮŠA, Ladislav. *Důsledky stárnutí populace na potřebu služeb sociální péče do roku 2030. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje*. 2015, 57(3), 231-244.

PRŮŠA, Ladislav. *Efektivnost sociálních služeb: vybrané prvky a aspekty*. Praha: VÚPSV, 2007. ISBN 978-80-87007-73-0.

PRŮŠA, Ladislav. *Model optimálního uspořádání sociálních a zdravotních služeb na regionální úrovni*. Praha: VÚPSV, 2006. ISBN 80-87007-36-0.

PRŮŠA, Ladislav. *Poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením: závěrečná zpráva o řešení projektu Analýza a prognóza potřeb poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením : ZVZ 209*. Praha: VÚPSV, 2010. ISBN 978-80-7416-048-6.

PRŮŠA, Ladislav, Pavel BAREŠ, Martin HOLUB a Milan ŠLAPÁK. *Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování*. Praha: VÚPSV, 2015. ISBN 978-80-7416-234-3.

RABUŠIC, Ladislav. *Česká společnost stárne*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. Rubikon (Masarykova univerzita). ISBN 80-210-1155-6.

RABUČIC, Ladislav. Kde ty všechny děti jsou. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6.

RABUŠIC, Ladislav. Stárnutí populace jako pohroma nebo jako sociální výzva: (zamyšlení nad některými souvislostmi populačního stárnutí). Praha, 2002.

ROGERS, Richard, Natalia SÁNCHEZ-QUERUBÍN a Aleksandra KIL. Issue mapping for an ageing Europe. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2015. ISBN 978-908-9647-160.

RUMPEL, Petr a Ondřej SLACH. Je Ostrava „smršťujícím se městem“? Sociologický časopis. 2012, 48(5): 859–878.

RŮŽKOVÁ, Jiřina. Sčítání lidu, domů a bytů 1991: pramenné dílo. Praha: Český statistický úřad, 1995.

RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. Demografické faktory stárnutí. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje. 2011, 53(2). ISSN 0011-8265.

SMITH, Stanley, Jeff TAYMAN a David SWANSON. A Practitioner's Guide to State and Local Population Projections. New York: Plenum Publishers, 2001. ISBN 978-94-007-7551-0.

SMRČKA, Luboš a Makréta. Ekonomické aspekty stárnutí populace ve vyspělých zemích. Politická ekonomie. 2012, 60(1), 113-132.

SOBOTKA, Tomáš, Kryštof ZEMAN a Vladimíra KANTOROVÁ. Demographic Shifts in the Czech Republic after 1989: A Second Demographic Transition View. European Journal of Population. 2003, 19, 249-277.

SOBOTKA, Tomáš. The rising importance of Migrants for childbearing in Europe. Demographic Research. 208, 19(9): 225-248.

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Moravskoslezském kraji na léta 2015-2020. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2015. ISBN 978-80-87503-69-0.

ŠANDA, Robert a Václav TOUŠEK. Prognózy obyvatelstva a regionální rozvoj. In IX. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 85-91, 7 s. ISBN 80-210-4155-2.

ŠÍDLO, Luděk a Jana KŘEŠŤANOVÁ. Kdo se postará? Domovy pro seniory v Česku v kontextu demografického stárnutí. Demografie: revue pro výzkum populačního vývoj. 2018, 60(3), 248-265.

ŠKRABAL, Josef. Sčítání lidu, domů a bytů 2001: pramenné dílo. Praha: Český statistický úřad, 2005. ISBN 80-250-1157-7.

ŠKRABAL, Josef. Sčítání lidu, domů a bytů 2011: pramenné dílo. Praha: Český statistický úřad, 2013. ISBN 978-80-250-2440-9.

ŠPAČEK, Zdeňek. Havířov: Socialistické město. Ostrava: Profil, 1974.

TOMOLOVÁ, Věra, Rudolf ŽÁČEK a kol. Havířov. Havířov: Město Havířov, 1995.

TOUŠEK, Václav, Josef KUNC a Jiří VYSTOUPIL. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.

VÍŠEK, Petr a Ladislav PRŮŠA. Optimalizace sociálních služeb. Praha: Národní centrum sociálních studií, 2012. ISBN 978-80-7416-099-8.

World population ageing 2015. New York: United Nations, Dept. of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015. ISBN N 978-92-1-057854-7.

World Population Prospects, The 2017 Revision, Methodology of the United Nations Population Estimates and Projections. New York: United Nations, Dept. of Economic and Social Affairs, Population Division, 2017

Internetové zdroje:

Agenta – About AGENTA [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <http://www.agenta-project.eu/en/about-agenta.htm>

Agenta – Public deliverables [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <http://www.agenta-project.eu/en/public-deliverables.htm>

ArcČR 500 - Geografické informační systémy [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>

Eurostat – Overwiev [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>

Eurostat – People in the EU – population projections – statistics explained [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_-_population_projections

Česká demografická společnost – O Společnosti [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <http://www.czechdemography.cz/o-spolecnosti/>

Český statistický úřad – Databáze demografických údajů za obce ČR [online]. 2019a [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>

Český statistický úřad – Demografie – časopis [online]. 2018b [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demografie>

Český statistický úřad – Demografická příručka 2017 [online]. 2019c [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2017>

Český statistický úřad – Demografická ročenka krajů [online]. 2019d [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju>

Český statistický úřad – Historický lexikon obcí ČR 1869 až 2011 [online]. 2018e [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>

Český statistický úřad – Katalog produktů [online]. 2018f [cit. 2018-12-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>

Český statistický úřad – Klasifikace vzdělání (CZ-ISCED 2011) [online]. 2019v [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

Český statistický úřad – Obyvatelstvo [online]. 2019g [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xt/obyvatelstvo-xt>

Český statistický úřad – Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2018 [online]. 2018h [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-see2a5tx8j>

Český statistický úřad – Pohyb obyvatelstva – rok 2017 [online]. 2019ch [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2017>

Český statistický úřad – Projekce obyvatelstva České republiky - 2018–2100 [online]. 2019i [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-2018-2100>

Český statistický úřad – Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100 [online]. 2018j [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>

Český statistický úřad – Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050 [online]. 2019k [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-v-krajich-cr-do-roku-2050-ua08v25hx9>

Český statistický úřad – Senioři v Moravskoslezském kraji – 2015[online]. 2019l [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori-v-moravskoslezskem-kraji>

Český statistický úřad – Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2018 [online]. 2019m [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-moravskoslezskeho-kraje-2018>

Český statistický úřad – Veřejná databáze [online]. 2019n [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEMDCR1R&z=T&f=TABULKA&skupId=2033&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E000_null_&katalog=30845&pvo=DEMDCR1R&c=v3~8__RP1994

Český statistický úřad – Veřejná databáze [online]. 2019o [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&vyhltext=domovy+pro+seniory&bkvT=ZG9tb3Z5IHBybyBzZW5pb3J5&katalog=all&pvo=SZB002D320201B>

Český statistický úřad – Veřejná databáze [online]. 2019p [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&pvokc=100&pvoch=3140&pvo=SZB14&vyhltext=domovy+pro+seniory&bkvT=ZG9tb3Z5IHBybyBzZW5pb3J5&z=T&f=TABULKA&katalog=all&str=v8&&c=v3~2__RP2017MP12DP31

Český statistický úřad – Veřejná databáze [online]. 2019q [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEMD001&z=T&f=TABULKA&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~202_null_&katalog=all&u=v67__VUZEMI__100__3042&&c=v3~2__RP2017MP12DP31&str=v67

Český statistický úřad – Veřejná databáze [online]. 2019u [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=pozice-profilu&pvo=PU-MOSZV-DEMSTAV&z=T&f=TABULKA&katalog=31613&c=v3~2__RP2017MP12DP31&&u=v166__VUZEMI__43__555088&str=v165&rouska=false&clsp=31613

Český statistický úřad – Věkové složení obyvatelstva v obcích Moravskoslezského kraje [online]. 2019r [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xt/vekove-slozeni-obyvatelstva-v-obcich-moravskoslezskeho-kraje>

Český statistický úřad – Vybrané údaje o sociálním zabezpečení – 2017 [online]. 2019s [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vybrane-udaje-o-socialnim-zabezpeceni-2017>

Český statistický úřad – Vývoj úmrtnosti v České republice [online]. 2019t [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-umrtnosti-v-ceske-republice-2006-2016>

ČÚZK: Geoportál [online]. 2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(qlvcqu3vsr3voi2niiujo13k\)\)/Default.aspx?menu=3121&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ORTOFOTO-P&metadataXSL=metadata.sluzba](http://geoportal.cuzk.cz/(S(qlvcqu3vsr3voi2niiujo13k))/Default.aspx?menu=3121&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ORTOFOTO-P&metadataXSL=metadata.sluzba)

Hestia – Komplexní domácí péče Hestia, s.r.o. [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.domacipecehavirov.cz/>

Mateřská škola PARAPLÍČKO, Havířov, příspěvková organizace [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.paraplicko-havirov.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí – O MPSV [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/65>

Ministerstvo práce a sociálních věcí – Sociální služby [online]. 2019 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/18661#sspd>

Ministerstvo práce a sociálních věcí – Věda a výzkum v rámci resortu MPSV [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/31417>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-3?highlightWords=dlouhodob%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – Vývojová ročenka školství 2007/08-2017/18 [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2007-08-2017-18>

Moravskoslezský kraj – Aktuální krajské strategické dokumenty [online]. 2019 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.msk.cz/cz/socialni_oblast/aktualni-krajske-strategicke-dokumenty-43137/

Moravskoslezský kraj – dlouhodobé záměry [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.msk.cz/cz/skolstvi/dlouhodobze-zamery-40555/>

Moravskoslezský kraj – Triáda v procesu plánování rozvoje sociálních služeb [online]. 2019 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.msk.cz/cz/socialni_oblast/triada-v-procesu-planovani-rozvoje-socialnich-sluzeb-42931/

Moravskoslezský kraj – Výroční zprávy [online]. 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://www.msk.cz/cz/skolstvi/vyrocnizpravy-40556/>

Národní institut pro další vzdělávání – inkluze [online]. 2019 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/co-je-inkluz>

PORTAVITA [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <http://portavita.cz/socialni-sluzba/>

RISY – Havířov [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?zuj=555088&zsj=328847>

Statutární město Havířov – Historie a současnost [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/historie-soucasnost/historie-soucasnost/historie-soucasnost>

Statutární město Havířov – Komunitní plánování [online]. 2019 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/rozvojove-dokumenty/komunitni-planovani>

Statutární město Havířov – Komunitní plán rozvoje sociálních služeb ve městě Havířově [online]. Havířov, 2005 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/dokumenty>

Statutární město Havířov – Komunitního plánu sociálních služeb a souvisejících aktivit statutárního města Havířova na období 2014–2017 [online]. Havířov, 2014 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/dokumenty>

Statutární město Havířov – Koncepce rozvoje školství v Havířově na léta 2014-2021 [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/rozvojove-dokumenty/koncepce-rozvoje-skolstvi-v-havirove-na-leta-2014-2021>

Statutární město Havířov – Zpráva o plnění cílů a opatření Komunitního plánu rozvoje sociálních služeb ve městě Havířově za období let 2005 až 2010 [online]. Havířov, 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/odbor-socialnich-veci/komunitni-planovani/dokumenty>

The Oxford Institute of Population Ageing [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.ageing.ox.ac.uk/about>

The Oxford Institute of Population Ageing – The Global Ageing Survey [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.ageing.ox.ac.uk/publications/glas-reports>

United Nations – Ageing [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/ageing/>

United Nations – Vienna International Plan of Action [online]. 1982 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/ageing/resources/vienna-international-plan-of-action.html>

United Nations – World Population Ageing 2015 [online]. 2015 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/ageing/WPA2015_Infochart.asp

United Nations – World population prospects – Population Division [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://population.un.org/wpp/>

VID Mission Statement [online]. 2018 [cit. 2018-08-04]. Dostupné z: <https://www.oeaw.ac.at/vid/about/mission-statement/>

Zákony a vyhlášky:

Vyhlášky č. 14/2005 sb., o předškolním vzdělávání [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14#p2>

Zákon č.55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-55>

Zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-100>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č.121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1975-121>

Zákon č. 147/2000 Sb., o okresních úřadech [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/49357/1/2/zakon-c-147-2000-sb-o-okresnich-uradech>

Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-306-1999-sb-o-poskytovani-dotaci-soukromym-skolam>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zdroje primárních dat:

Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. 2019 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/roz sirene_hledani_sluzby.do?zn=&zao=Hav%C3%AD%C5%99ov&pic=&zak=&spd=&spo=&zaok=&sbmt=Vyhledat&zau=&pn=&scs=24&si=&srp=pdaz&SUBSESSION_ID=1552900281776_3

SeneCura Havířov – Služby poskytované SeniorCentrem Havířov [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné

Dále z databází těchto institucí:

Domov seniorů Havířov, p.o.: Vznik a kapacity sociálních služeb pro seniory. Data poskytl pracovník instituce, 2018.

Magistrát města Havířov, odbor školství a kultury: Výkazy o mateřských školách pro období 2008/2009–2018/2019. Data poskytl pracovník této instituce, 2018.

Mateřská škola Lipová: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola Paraplíčko: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola Puškina: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola Selská: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola Švabinského: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola U kamarádů: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Mateřská škola U jeslí: Zhodnocení situace kapacit, data o kapacitě. Data poskytl pracovník zařízení, 2018.

Sociální služby města Havířova, p.o.: Rozhovor o současném stavu sociálních služeb v Havířově. Rozhovor poskytl pracovník instituce, 2019.

Sociální služby města Havířova, p.o.: Vznik a kapacity sociálních služeb pro seniory. Data poskytl pracovník instituce, 2019.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Index stáří a index ekonomického zatížení v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001 a 2011

Příloha 2: Index ekonomické závislosti I a II v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001, 2011

Příloha 3: Počty dětí ve věku 0–5 let v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001 a 2011 a jejich procentní změna v roce 1991–2011

Příloha 4: Počet seniorů ve věku 65 let a více a celkový počet obyvatelstva v územních celcích ČR k 31. 12. 2017

Příloha 5: Počet seniorů ve věku 65 let a více a celkový počet obyvatelstva v SO ORP MSK k 31. 12. 2017

Příloha 6: Vlastní šetření sociálních služeb pro seniory ve městě Havířově k roku 2018

Příloha 7: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2008 - školní rok 2008/2009

Příloha 8: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2009 - školní rok 2009/2010

Příloha 9: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2010 - školní rok 2010/2011

Příloha 10: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2011 - školní rok 2011/2012

Příloha 11: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2012 - školní rok 2012/2013

Příloha 12: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2013 - školní rok 2013/2014

Příloha 13: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2014 - školní rok 2014/2015

Příloha 14: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2015 - školní rok 2015/2016

Příloha 15: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2016 - školní rok 2016/2017

Příloha 16: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2017 - školní rok 2017/2018

Příloha 17: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2018 - školní rok 2018/2019

Příloha 18: Vývoj počtu dětí do 5 let v absolutních a relativních hodnotách v ZSJ města Havířova naprojektováno do roku 2031

Příloha 19: Vývoj počtu seniorů ve věku 65 let a více v absolutních a relativních hodnotách v ZSJ města Havířova naprojektováno do roku 2031

Příloha 20: Populační projekce obyvatelstva města Havířova do roku 2035

Příloha 21: Procentní změna zastoupení dětí do pěti let na počet obyvatel a osob v poproduktivním věku na počet obyvatel v ZSJ města Havířova v letech 1991–2001, 2001–2011, 2011–2021 a 2021–2031

Příloha 1: Index stáří a index ekonomického zatížení v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001 a 2011

ZSJ	Index stáří			Index ekonomického zatížení		
	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Bludovice	64,45	143,86	192,27	41,86	37,57	53,71
Dolní Bludovice	98,28	100,00	84,85	51,57	47,44	46,04
Dolní Datyně	129,31	144,00	93,24	52,99	45,52	43,20
Dolní Suchá	119,30	124,18	80,61	59,81	47,33	45,64
Důlnák	112,00	125,49	108,00	51,71	53,74	40,47
Havířov-střed	64,96	150,37	216,28	32,80	44,66	53,90
Hornosušská	57,14	98,67	131,40	36,86	36,70	51,49
Kaliště	-	-	-	-	-	-
Lučina	66,48	140,18	200,14	33,15	47,07	52,44
Merkur	20,75	69,84	111,07	34,14	24,36	33,12
Na lánech	125,81	103,13	147,06	55,12	40,88	41,58
Nábřeží	76,34	150,55	172,56	41,73	53,09	49,92
Nádraží	62,50	108,00	193,33	46,19	33,55	41,51
Odval	-	-	-	-	-	-
Podlesí	33,12	70,87	155,38	36,83	27,86	51,92
Prostřední Suchá	39,36	65,25	87,94	51,83	41,81	42,97
Smrky-jih	40,48	91,04	190,51	32,63	37,19	51,45
Smrky-sever	40,33	80,99	159,86	33,58	35,40	47,63
Stromovka	63,44	123,22	142,77	42,59	49,13	46,95
Suchá	213,41	105,36	86,03	75,81	42,83	48,47
Šumbark	16,02	41,98	28,53	70,31	27,52	62,16
U nemocnice	38,04	71,98	230,05	36,52	35,81	54,88
U Pežgovského lesa	10,15	6,26	23,84	60,23	56,57	28,01
U stadiónu	46,00	84,40	216,11	28,84	31,08	54,91
Výsluní	60,34	80,78	88,26	52,22	58,29	52,79
Za Teslou	1,48	5,16	28,86	73,37	33,38	23,18
Životice	89,47	93,80	88,78	47,28	43,63	46,74

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování

Příloha 2: Index ekonomické závislosti I a II v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001, 2011

ZSJ	Index ekonomické závislosti I			Index ekonomické závislosti II		
	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Bludovice	25,46	15,41	18,38	16,41	22,16	35,33
Dolní Bludovice	26,01	23,72	24,91	25,56	23,72	21,13
Dolní Datyně	23,11	18,66	22,36	29,88	26,87	20,85
Dolní Suchá	27,27	21,11	25,27	32,54	26,22	20,37
Důlnák	24,39	23,83	19,46	27,32	29,91	21,01
Havířov-střed	19,88	17,84	17,04	12,92	26,82	36,86
Hornosušská	23,46	18,47	22,25	13,40	18,23	29,24
Kaliště	-	-	-	-	-	-
Lučina	19,91	19,60	17,47	13,24	27,47	34,97
Merkur	28,28	14,34	15,69	5,87	10,02	17,43
Na lánech	24,41	20,13	16,83	30,71	20,75	24,75
Nábřeží	23,66	21,19	18,32	18,06	31,90	31,61
Nádraží	28,43	16,13	14,15	17,77	17,42	27,36
Odval	-	-	-	-	-	-
Podlesí	27,67	16,31	20,33	9,17	11,56	31,59
Prostřední Suchá	37,19	25,30	22,86	14,64	16,51	20,11
Smrky-jih	23,23	19,47	17,71	9,40	17,72	33,74
Smrky-sever	23,93	19,56	18,33	9,65	15,84	29,30
Stromovka	26,06	22,01	19,34	16,53	27,12	27,61
Suchá	24,19	20,86	26,05	51,62	21,97	22,41
Šumbark	60,60	19,39	48,36	9,71	8,14	13,80
U nemocnice	26,46	20,82	16,63	10,06	14,99	38,25
U Pežgovského lesa	54,68	53,24	22,62	5,55	3,33	5,39
U stadiónu	19,75	16,85	17,37	9,09	14,23	37,54
Výsluní	32,57	32,25	28,04	19,65	26,05	24,75
Za Teslou	72,30	31,74	17,99	1,07	1,64	5,19
Životice	24,95	22,51	24,76	22,33	21,12	21,98

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování

Příloha 3: Počty dětí ve věku 0–5 let v ZSJ Havířova v letech 1991, 2001 a 2011 a jejich procentní změna v roce 1991–2011

ZSJ	Děti ve věku 0-5 let			Změna 1991–2011 (%)
	1991	2001	2011	
Bludovice	137	71	108	-0,7
Dolní Bludovice	21	12	31	1,8
Dolní Datyně	26	15	26	-1,3
Dolní Suchá	45	23	85	2,2
Důlnák	16	18	24	1,5
Havířov-střed	256	161	192	-0,4
Hornosušská	52	52	76	1,4
Kaliště	-	-	-	-
Lučina	432	297	331	-0,5
Merkur	128	84	123	0,9
Na lánech	15	9	18	-1,3
Nábřeží	304	230	257	-0,1
Nádraží	17	4	5	-2,6
Odval	-	-	-	-
Podlesí	421	308	357	0,8
Prostřední Suchá	334	201	228	-2,2
Smrky-jih	202	136	108	-1,9
Smrky-sever	400	267	266	-1,0
Stromovka	429	269	303	-1,0
Suchá	25	40	57	3,2
Šumbark	291	171	190	-1,8
U nemocnice	359	196	175	-2,9
U Pežgovského lesa	325	624	351	-17,3
U stadiónu	553	359	370	-0,7
Výsluní	776	520	541	-2,5
Za Teslou	1162	300	290	-12,9
Životice	52	40	86	0,5

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování

Příloha 4: Počet seniorů ve věku 65 let a více a celkový počet obyvatelstva v územních celcích ČR k 31. 12. 2017

Územní celek	Senioři ve věku 65+	Obyvatelstvo celkem
Hlavní město Praha	243 237	1 294 513
Středočeský kraj	242 551	1 352 795
Jihočeský kraj	125 171	640 196
Plzeňský kraj	114 122	580 816
Karlovarský kraj	57 467	295 686
Ústecký kraj	154 560	821 080
Liberecký kraj	85 885	441 300
Královéhradecký kraj	114 219	551 089
Pardubický kraj	101 328	518 337
Kraj Vysočina	100 357	508 916
Jihomoravský kraj	229 228	1 183 207
Olomoucký kraj	125 135	633 178
Zlínský kraj	115 846	583 056
Moravskoslezský kraj	231 077	1 205 886
Česká republika	2 040 183	10 610 055

Zdroj: ČSÚ (2019d), vlastní zpracování

Příloha 5: Počet seniorů ve věku 65 let a více a celkový počet obyvatelstva v SO ORP MSK k 31. 12. 2017

SO ORP	Senioři ve věku 65+	Obyvatelstvo celkem
Bílovec	4799	25 582
Bohumín	6388	33 354
Bruntál	6856	36 666
Český Těšín	4648	25 939
Frenštát pod Radhoštěm	3676	19 391
Frýdek-Místek	20776	111 713
Frýdlant nad Ostravicí	4893	24 727
Havířov	18115	87 576
Hlučín	7569	40 599
Jablunkov	3743	22 686
Karviná	13235	65 010
Kopřivnice	7475	40 848
Kravaře	3440	21 263
Krnov	8292	40 300
Nový Jičín	9090	48 777
Odry	3146	16 968
Opava	19446	101 168
Orlová	6430	37 498
Ostrava	62522	322 419
Rýmařov	3330	15 487
Třinec	10633	54 560
Vítkov	2475	13 355

Zdroj: ČSÚ (2019g), vlastní zpracování

Příloha 6a: Vlastní šetření sociálních služeb pro seniory ve městě Havířově k roku 2018

Poskytovatel	Forma služby	Ulice	Vznik	Kapacita při vzniku	Kapacita v roce 2018
Sociální služby města Havířova, p.o.					
Odborné sociální poradenství pro seniory (<i>Odborné sociální poradenství</i>)	ambulantní, terénní	Moskevská	2004	počet intervencí: 2	
Pečovatelská služba (<i>pečovatelská služba</i>)	ambulantní, terénní	Moskevská, Mládežnická, Generála Svobody, Chrpova, Karvinská	1994	-	20
Denní a pobytové služby pro seniory - Respitní péče (<i>odlehčovací služby</i>)	pobytová	Moskevská	2006	22	22
Denní a pobytové služby pro seniory - Denní stacionář (<i>denní stacioáře</i>)	ambulantní, terénní	Moskevská	1994	-	30
Domov seniorů Havířov, p.o.					
Domov seniorů Havířov Luna (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	Lidická	2010	184	184
Domov seniorů Havířov Helios (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	Jaroslava Seiferta	2009	36	34
Domov seniorů Havířov Helios (<i>domovy se zvláštním režimem</i>)	pobytová	Jaroslava Seiferta	2012	50	52
Armáda spásy v České republice, z.s.					
Sbor a komunitní centrum (<i>Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením</i>)	ambulantní, terénní	Slovenského národního povstání	1993	-	ambulantní: 15, terénní: 2 (okamžitá)
Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	ambulantní, terénní	Jaroslava Seiferta	2017	-	
Charita Český Těšín					
Charitní centrum pro seniory (<i>Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením</i>)	ambulantní, terénní	Lomená	2014	-	ambulantní: 75, terénní: 1
Komplexní domácí péče Hestia s.r.o.					
Komplexní domácí péče Hestia s.r.o. (<i>pečovatelská služba</i>)	terénní	Dlouhá třída	2006	-	4
Komplexní domácí péče Hestia s.r.o. (<i>odlehčovací služby</i>)	terénní	Dlouhá třída	2006	-	1

Příloha 6b: Vlastní šetření sociálních služeb pro seniory ve městě Havířově k roku 2018

Poskytovatel	Forma služby	Ulice	Vznik	Kapacita při vzniku	Kapacita v roce 2018
SeneCura SeniorCentrum HŠH a.s.					
SENECURA SENIORCENTRUM HAVÍŘOV (<i>domovy pro seniory</i>)	pobytová	Lomená	2015	-	38
SENECURA SENIORCENTRUM HAVÍŘOV (<i>domovy se zvláštním režimem</i>)	pobytová	Lomená	2015	107	111
Slezská diakonie					
Občanská poradna Havířov (<i>odborné sociální poradenství</i>)	ambulantní, terénní	Opletalova	2007	-	počet intervencí: 1
Spolek PORTAVITA					
Cesta k domovu (terénní programy)	terénní	nám. T. G. Masaryka	2016	-	2

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat

Vysvětlivky: - nezjištěno

Příloha 7: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2008 - školní rok 2008/2009

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	39			2	39
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýdecká	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frýdecká 39	30	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	23	1	20			1	20
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Horymírova	105	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	65	3	65			3	65
Havířov - Město	Puškinova	85	4	80			4	80
Havířov - Město	Radniční	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Resslerova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Sukova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Švabinského	75	3	66			3	66
Havířov - Město	U Stromovky	70	2	44			2	44
Havířov - Podlesí	Balzacova	105	4	100			4	100
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	87	2	50	1	13	3	63
Havířov - Podlesí	E.Holuba	100	3	75	2	25	5	100
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	75	3	75			3	75
Havířov - Podlesí	Přímá	110	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Mládí	145	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	Moravská	197	5	125			5	125
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	22	1	22			1	22
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	72			3	72
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	U Jeslí	80	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	75	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2063	76	1807	3	38	79	1845

Zdroj: uveden v seznamu literatury v sekci Zdroje primárních dat (platí pro Přílohy 7–17)

Příloha 8: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2009 - školní rok 2009/2010

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy -celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýdecká	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frýdecká 39	30	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	23	1	20			1	20
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Horymírova	105	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	65	3	65			3	65
Havířov - Město	Puškinova	85	4	80			4	80
Havířov - Město	Radniční	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Resslova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Sukova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Švabinského	75	3	66			3	66
Havířov - Město	U Stromovky	70	3	55			3	55
Havířov - Podlesí	Balzacova	105	4	100			4	100
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	87	2	50	1	14	3	64
Havířov - Podlesí	E.Holuba	100	3	75	2	23	5	98
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	75	3	75			3	75
Havířov - Podlesí	Přímá	110	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Mládí	145	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	Moravská	197	5	125			5	125
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	22	1	22			1	22
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	U Jeslí	80	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	75	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2063	77	1822	3	37	80	1859

Příloha 9: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2010 - školní rok 2010/2011

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýdecká	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frýdecká 39	30	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	23	1	23			1	23
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Horymírova	105	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	65	3	65			3	65
Havířov - Město	Puškinova	85	4	80			4	80
Havířov - Město	Radniční	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Resslova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Sukova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Švabinského	75	3	66			3	66
Havířov - Město	U Stromovky	70	3	55			3	55
Havířov - Podlesí	Balzacova	105	4	100			4	100
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	87	2	50	1	15	3	65
Havířov - Podlesí	E.Holuba	100	3	75	2	25	5	100
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	75	3	75			3	75
Havířov - Podlesí	Přímá	110	4	95			4	95
Havířov - Šumbark	Mládí	145	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	Moravská	197	5	125			5	125
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	22	1	22			1	22
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	110	2	44			2	44
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní		2	46			2	46
Havířov - Šumbark	U Jeslí	80	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	75	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2195	82	1935	3	40	85	1975

Příloha 10: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2011 - školní rok 2011/2012

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frydecká 39	30	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Horymírova	105	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	65	3	65			3	65
Havířov - Město	Puškinova	85	4	80			4	80
Havířov - Město	Radniční	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Resslova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Sukova	75	3	75			3	75
Havířov - Město	Švabinského	75	3	66			3	66
Havířov - Město	U Stromovky	70	3	55			3	55
Havířov - Podlesí	Balzacova	105	4	100			4	100
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	87	2	51	1	15	3	66
Havířov - Podlesí	E.Holuba	100	3	75	2	25	5	100
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	75	3	75			3	75
Havířov - Podlesí	Přímá	110	4	95			4	95
Havířov - Šumbark	Mládí	145	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	Moravská	197	5	125			5	125
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	22	1	22			1	22
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	110	2	44			2	44
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní		2	50			2	50
Havířov - Šumbark	U Jeslí	80	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	75	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2197	82	1942	3	40	85	1982

Příloha 11: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2012 - školní rok 2012/2013

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frydecká 39	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	23			1	23
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Havířov - Město	Horymírova	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	76	3	76			3	76
Havířov - Město	Puškinova	96	4	96			4	96
Havířov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Havířov - Město	Resslova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Havířov - Město	U Stromovky	66	3	66			3	66
Havířov - Podlesí	Balzacova	105	4	105			4	105
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	72	2	56	1	16	3	72
Havířov - Podlesí	E.Holuba	116	3	78	2	30	5	108
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	84	3	84			3	84
Havířov - Podlesí	Přímá	134	5	123			5	123
Havířov - Šumbark	Mládí	155	6	155			6	155
Havířov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	25	1	24			1	24
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	44			2	44
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	50			2	50
Havířov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2151	84	2083	3	46	87	2129

Příloha 12: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2013 - školní rok 2013/2014

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frýdecká 39	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Havířov - Město	Horymírova	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	76	3	73			3	73
Havířov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	54			2	54
Havířov - Město	Puškinova	96	4	96			4	96
Havířov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Havířov - Město	Resslova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Havířov - Město	U Stromovky	66	3	66			3	66
Havířov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Havířov - Podlesí	Čelakovského 4	72	2	56	1	16	3	72
Havířov - Podlesí	E.Holuba	116	3	78	2	30	5	108
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	84	3	84			3	84
Havířov - Podlesí	Přímá	134	5	132			5	132
Havířov - Šumbark	Mládí	155	6	155			6	155
Havířov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy 17	25	1	25			1	25
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	44			2	44
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	50			2	50
Havířov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2228	86	2149	3	46	89	2195

Příloha 13: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2014 - školní rok 2014/2015

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frydecká 39	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Havířov - Město	Horymírova	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	76	3	75			3	75
Havířov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	55			2	55
Havířov - Město	Puškinova	96	4	96			4	96
Havířov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Havířov - Město	Resslova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Havířov - Město	U Stromovky	66	3	66			3	66
Havířov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Havířov - Podlesí	Čelakovského	72	2	56	1	16	3	72
Havířov - Podlesí	E.Holuba	116	3	78	2	30	5	108
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	84	3	80			3	80
Havířov - Podlesí	Přímá	134	5	125			5	125
Havířov - Šumbark	Mládí	155	6	155			6	155
Havířov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy	25	1	25			1	25
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	44			2	44
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	50			2	50
Havířov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2228	86	2141	3	46	89	2187

Příloha 14: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2015 - školní rok 2015/2016

Místo	Ulice	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Havířov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Havířov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Havířov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Havířov - Bludovice	Frýdecká 39	49	2	49			2	49
Havířov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	24			1	24
MŠ								
Havířov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Havířov - Město	Horymírova	100	4	100			4	100
Havířov - Město	Lipová	76	3	76			3	76
Havířov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	50			2	50
Havířov - Město	Puškinova	96	4	96			4	96
Havířov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Havířov - Město	Resslova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Havířov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Havířov - Město	U Stromovky	66	3	66			3	66
Havířov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Havířov - Podlesí	Čelakovského	72	2	56	1	14	3	70
Havířov - Podlesí	E.Holuba	116	3	78	2	30	5	108
Havířov - Podlesí	Kosmonautů	84	3	77			3	77
Havířov - Podlesí	Přímá	134	4	95			4	95
Havířov - Šumbark	Mládí	155	6	155			6	155
Havířov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Havířov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy	28	1	26			1	26
Havířov - Šumbark	Okružní	75	3	75			3	75
Havířov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	123			5	123
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	45			2	45
Havířov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	51			2	51
Havířov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Havířov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Havířov		2255	86	2128	3	44	89	2172

Příloha 15: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2016 - školní rok 2016/2017

MÍSTO	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
MŠ při ZŠ								
Haviřov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Haviřov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Haviřov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Haviřov - Bludovice	Frýdecká 39	49	2	49			2	49
Haviřov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Haviřov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Haviřov - Město	Horymírova	100	4	93			4	93
Haviřov - Město	Lipová	76	3	75			3	76
Haviřov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	42			2	42
Haviřov - Město	Puškinova	96	4	90			4	90
Haviřov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Haviřov - Město	Resslova	78	3	77			3	77
Haviřov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Haviřov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Haviřov - Město	U Stromovky	66	3	66			3	66
Haviřov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Haviřov - Podlesí	Čelakovského	72	2	55	1	11	3	66
Haviřov - Podlesí	E.Holuba	116	3	78	2	28	5	106
Haviřov - Podlesí	Kosmonautů	84	3	69			3	69
Haviřov - Podlesí	Přímá	134	5	107			5	108
Haviřov - Šumbark	Mládí	155	5	125			5	125
Haviřov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Haviřov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy	28	1	20			1	20
Haviřov - Šumbark	Okružní	75	3	71			3	71
Haviřov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	109			5	109
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	44			2	44
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	53			2	53
Haviřov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Haviřov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Haviřov		2255	86	2056	3	39	89	2097

Příloha 16: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2017 - školní rok 2017/2018

MÍSTO MŠ při ZŠ	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
Haviřov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Haviřov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	46			2	46
Haviřov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Haviřov - Bludovice	Frýdecká 39	49	2	49			2	49
Haviřov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Haviřov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Haviřov - Město	Horymírova	100	4	100			4	100
Haviřov - Město	Lipová	76	3	72			3	72
Haviřov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	52			2	52
Haviřov - Město	Puškinova	96	4	86			4	86
Haviřov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Haviřov - Město	Resslova	78	3	74			3	74
Haviřov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Haviřov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Haviřov - Město	U Stromovky	66	3	63			3	64
Haviřov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Haviřov - Podlesí	Čelakovského	72	2	56	1	12	3	68
Haviřov - Podlesí	E.Holuba	116	3	77	2	25	5	102
Haviřov - Podlesí odl. prac Balzacova	Kosmonautů	84	3	66			3	66
Haviřov - Podlesí	Přímá	134	4	85			4	85
Haviřov - Šumbark	Mládí	155	5	125			5	125
Haviřov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Haviřov - Dolní Suchá odl. prac Moravská	U Školy	28	1	27			1	27
Haviřov - Šumbark	Okružní	75	3	73			3	73
Haviřov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	124			5	124
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	42			2	42
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	53			2	53
Haviřov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Haviřov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Haviřov		2255	85	2057	3	37	88	2095

Příloha 17: Výkaz o MŠ podle stavu k 30. 9. 2018 - školní rok 2018/2019

MÍSTO MŠ při ZŠ	ULICE	Kapacita	Běžné třídy - celodenní		Speciální třídy - celodenní		Počet celkem	
			Počet tříd	Počet dětí	Počet tříd	Počet dětí	Třídy	Děti
Haviřov - Životice	U Křížů 2	40	2	40			2	40
Haviřov - Město	Na Nábřeží 5	46	2	45			2	45
Haviřov-D.Datyně při ZŠ Frýd.	Občanská 11	25	1	25			1	25
Haviřov - Bludovice	Frýdecká 39	49	2	49			2	49
Haviřov - Bludovice PMŠ	Selská 9	25	1	25			1	25
MŠ								
Haviřov - Město	ČSA	77	3	77			3	77
Haviřov - Město	Horymírova	100	4	90			4	90
Haviřov - Město	Lipová	76	2	48			2	48
Haviřov - Město odl. prac. Lipová	K. Čapka	70	2	50			2	50
Haviřov - Město	Puškinova	96	4	87			4	87
Haviřov - Město	Radniční	104	4	104			4	104
Haviřov - Město odl. prac. Radniční	Resslova	78	3	78			3	78
Haviřov - Město	Sukova	78	3	78			3	78
Haviřov - Město	Švabinského	69	3	69			3	69
Haviřov - Město	U Stromovky	66	3	65			3	65
Haviřov - Podlesí	Balzacova	112	4	108			4	108
Haviřov - Podlesí	Čelakovského	72	2	56	1	13	3	69
Haviřov - Podlesí	E.Holuba	116	3	77	2	22	5	99
Haviřov - Podlesí odl. prac. Balzacova	Kosmonautů	84	3	67			3	67
Haviřov - Podlesí	Přímá	134	3	72			3	72
Haviřov - Šumbark	Mládí	155	5	120			5	120
Haviřov - Šumbark	Moravská	133	5	133			5	133
Haviřov - Dolní Suchá odl. prac. Moravská	U Školy	28	1	24			1	24
Haviřov - Šumbark	Okružní	75	3	72			3	72
Haviřov - Šumbark	Petřvaldská	125	5	125			5	125
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Sadová	44	2	44			2	44
Haviřov-Město odl. prac. Petřvaldská	Místní	50	2	50			2	50
Haviřov - Šumbark	U Jeslí	68	3	68			3	68
Haviřov - Prostř. Suchá	U Topolů	60	3	60			3	60
Celkem MŠ Haviřov		2255	83	2006	3	35	86	2041

Příloha 18: Vývoj počtu dětí do 5 let v absolutních a relativních hodnotách v ZSJ města Havířova naprojektováno do roku 2031

ZSJ	1991*		2001*		2011*		2021		2031	
	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %
Bludovice	137	6,3	71	3,5	108	5,5	96	5,2	85	4,9
Dolní Bludovice	21	6,2	12	3,8	31	8,0	38	9,1	46	10,3
Dolní Datyně	26	6,8	15	3,8	26	5,5	26	4,9	26	4,4
Dolní Suchá	45	6,7	23	3,6	85	8,9	117	10,3	161	11,9
Důlnák	16	5,1	18	5,5	24	6,6	29	7,6	36	8,6
Havířov-střed	256	5,3	161	3,7	192	4,9	166	4,8	144	4,6
Hornosušská	52	5,1	52	4,7	76	6,5	92	7,3	111	8,3
Kaliště	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lučina	432	6,0	297	4,3	331	5,5	290	5,2	254	5,0
Merkur	128	5,0	84	3,8	123	5,9	121	6,4	118	7,0
Na lánech	15	7,6	9	4,0	18	6,3	20	5,7	22	5,2
Nábřeží	304	5,5	230	4,4	257	5,4	236	5,3	217	5,2
Nádraží	17	5,9	4	1,9	5	3,3	3	2,5	1	1,9
Odval	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Podlesí	421	5,4	308	4,5	357	6,1	329	6,6	303	7,0
Prostřední Suchá	334	9,4	201	5,6	228	7,2	188	6,3	156	5,5
Smrky-jih	202	6,5	136	4,8	108	4,6	79	3,9	58	3,2
Smrky-sever	400	6,6	267	4,9	266	5,6	217	5,2	177	4,8
Stromovka	429	6,9	269	4,5	303	5,9	255	5,4	214	5,0
Suchá	25	4,2	40	5,2	57	7,4	86	9,7	130	12,9
Šumbark	291	8,0	171	4,8	190	5,1	154	4,1	124	3,3
U nemocnice	359	7,3	196	4,5	175	4,4	122	3,4	85	2,7
U Pežgovského lesa	325	23,4	624	9,7	351	6,1	365	3,1	379	1,6
U stadiónu	553	5,8	359	4,4	370	5,1	303	4,8	248	4,5
Výsluní	776	10,8	520	6,8	541	8,3	452	7,2	377	6,4
Za Teslou	1 162	19,4	300	5,3	290	6,5	145	3,8	72	2,2
Životice	52	6,6	40	4,9	86	7,1	111	7,3	142	7,6
celkem	6 778	7,9	4 407	5,1	4 598	5,9	3 787	5,2	3 119	4,5

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní výpočty a zpracování

* Reálná data

Příloha 19: Vývoj počtu seniorů ve věku 65 let a více v absolutních a relativních hodnotách v ZSJ města Havířova naprojektováno do roku 2031

ZSJ	1991*		2001*		2011*		2021		2031	
	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %	Abs. hodnota	v %
Bludovice	252	11,6	328	16,1	448	23,0	597	32,4	796	45,7
Dolní Bludovice	57	16,9	51	16,1	56	14,5	56	13,4	55	12,4
Dolní Datyně	75	19,5	72	18,5	69	14,6	66	12,6	63	10,8
Dolní Suchá	136	20,4	113	17,8	133	14,0	132	11,6	130	9,6
Důlnák	56	18,0	64	19,5	54	15,0	53	13,6	52	12,4
Havířov-střed	469	9,7	806	18,5	930	24,0	1 310	37,6	1 844	59,0
Hornosušská	100	9,8	148	13,3	226	19,3	340	27,1	511	38,0
Kaliště	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lučina	714	9,9	1 277	18,7	1 383	22,9	1 925	34,8	2 679	52,9
Merkur	111	4,4	176	8,1	271	13,1	423	22,7	662	39,2
Na lánech	39	19,8	33	14,7	50	17,5	57	16,4	64	15,4
Nábřeží	700	12,7	1 090	20,8	1 006	21,1	1 206	27,1	1 446	34,9
Nádraží	35	12,2	27	13,0	29	19,3	26	24,4	24	30,8
Odval	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Podlesí	527	6,7	613	9,0	1 212	20,8	1 838	36,6	2 787	64,5
Prostřední Suchá	344	9,6	415	11,6	445	14,1	506	17,0	576	20,5
Smrky-jih	219	7,1	366	12,9	522	22,3	806	39,5	1 244	70,0
Smrky-sever	436	7,2	635	11,7	940	19,8	1 380	32,9	2 027	54,5
Stromovka	722	11,6	1 088	18,2	968	18,8	1 121	23,9	1 298	30,4
Suchá	175	29,4	118	15,4	117	15,1	96	10,8	78	7,8
Šumbark	208	5,7	225	6,4	315	8,5	388	10,4	477	12,7
U nemocnice	364	7,4	483	11,0	980	24,7	1 608	45,2	2 638	82,7
U Pežgovského lesa	48	3,5	137	2,1	242	4,2	543	4,6	1 220	5,1
U stadiónu	673	7,1	882	10,9	1 757	24,2	2 839	44,9	4 587	83,3
Výsluní	931	12,9	1 261	16,5	1 060	16,2	1 131	18,1	1 207	20,3
Za Teslou	37	0,6	70	1,2	187	4,2	420	11,0	945	28,7
Životice	119	15,2	121	14,7	182	15,0	225	14,9	278	14,8
Celkem	7 547	8,7	10 599	12,3	13 582	17,6	18 220	24,9	24 443	35,3

Zdroj: Růžková (1995), Škrabal (2005), Škrabal (2013), vlastní zpracování

* Reálna data

Příloha 20: Populační projekce obyvatelstva města Havířova do roku 2035

Věk. skupina	2015*		2020		2025		2030		2035	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
0-4	1 675	1 627	1 621	1 526	1 466	1 379	1 298	1 221	1 220	1 148
5-9	1 873	1 893	1 674	1 625	1 620	1 524	1 464	1 378	1 297	1 220
10-14	1 684	1 456	1 872	1 892	1 673	1 624	1 619	1 523	1 464	1 377
15-19	1 635	1 617	1 682	1 455	1 870	1 891	1 671	1 623	1 618	1 523
20-24	2 330	2 173	1 631	1 616	1 678	1 454	1 865	1 890	1 667	1 622
25-29	2 636	2 414	2 322	2 171	1 625	1 614	1 672	1 453	1 859	1 888
30-34	2 567	2 219	2 623	2 409	2 310	2 166	1 617	1 611	1 664	1 450
35-39	2 683	2 472	2 549	2 212	2 605	2 402	2 294	2 159	1 606	1 606
40-44	2 755	2 707	2 657	2 460	2 525	2 201	2 580	2 390	2 271	2 149
45-49	2 723	2 646	2 710	2 686	2 613	2 441	2 484	2 184	2 538	2 371
50-54	2 796	2 766	2 642	2 612	2 630	2 651	2 535	2 409	2 411	2 156
55-59	2 561	2 425	2 664	2 708	2 515	2 556	2 505	2 595	2 414	2 357
60-64	2 175	2 522	2 366	2 341	2 462	2 615	2 323	2 468	2 315	2 507
65-69	2 061	2 733	1 924	2 384	2 092	2 213	2 178	2 473	2 053	2 333
70-74	1 687	2 470	1 709	2 502	1 594	2 182	1 733	2 027	1 806	2 267
75-79	1 179	1 852	1 295	2 142	1 316	2 169	1 226	1 891	1 332	1 758
80-84	639	1 232	794	1 447	868	1 664	887	1 684	824	1 468
85+	365	853	476	1 129	596	1 398	677	1 638	725	1 760
celkem	36 024	38 077	35 210	37 317	34 057	36 147	32 628	34 619	31 081	32 958
0-14	5 232	4 976	5 167	5 043	4 758	4 528	4 381	4 122	3 980	3 745
15-64	24 861	23 961	23 845	22 669	22 832	21 992	21 545	20 782	20 361	19 628
65+	5 931	9 140	6 199	9 604	6 467	9 627	6 701	9 714	6 740	9 586

Zdroj: ČSÚ (2019r), vlastní výpočty a zpracování

* Reálna data

Příloha 21: Procentní změna zastoupení dětí do pěti let na počet obyvatel a osob v poproduktivním věku na počet obyvatel v ZSJ města Havířova v letech 1991–2001, 2001–2011, 2011–2021 a 2021–2031

ZSJ	1991*–2001*		2001*–2011*		2011*–2021		2021–2031	
	0–5	65+	0–5	65+	0–5	65+	0–5	65+
Bludovice	-2,80	4,55	2,05	6,88	-0,34	9,42	-0,32	13,28
Dolní Bludovice	-2,43	-0,78	4,22	-1,62	1,09	-1,07	1,23	-0,99
Dolní Datyně	-2,92	-1,07	1,64	-3,90	-0,55	-1,99	-0,49	-1,72
Dolní Suchá	-3,11	-2,56	5,32	-3,81	1,36	-2,39	1,56	-1,98
Důlnák	0,33	1,45	1,18	-4,49	0,91	-1,32	1,03	-1,21
Havířov-střed	-1,61	8,82	1,24	5,41	-0,17	13,63	-0,17	21,39
Hornosušská	-0,41	3,54	1,81	5,97	0,84	7,79	0,94	10,94
Kaliště	-	-	-	-	-	-	-	-
Lučina	-1,67	8,74	1,15	4,26	-0,25	11,91	-0,23	18,09
Merkur	-1,20	3,68	2,10	5,04	0,51	9,56	0,55	16,54
Na lánech	-3,60	-5,06	2,28	2,75	-0,57	-1,05	-0,52	-0,99
Nábřeží	-1,14	8,09	0,99	0,24	-0,07	6,03	-0,07	7,76
Nádraží	-3,97	0,89	1,40	6,29	-0,83	5,05	-0,62	6,37
Odval	-	-	-	-	-	-	-	-
Podlesí	-0,81	2,34	1,58	11,76	0,43	15,84	0,46	27,91
Prostřední Suchá	-3,72	2,00	1,57	2,42	-0,88	2,92	-0,78	3,53
Smrky-jih	-1,74	5,83	-0,19	9,36	-0,74	17,22	-0,62	30,52
Smrky-sever	-1,71	4,48	0,70	8,15	-0,45	13,05	-0,41	21,63
Stromovka	-2,39	6,59	1,39	0,60	-0,45	5,13	-0,41	6,53
Suchá	1,02	-13,98	2,14	-0,29	2,38	-4,27	3,16	-3,06
Šumbark	-3,13	0,68	0,28	2,13	-1,02	1,89	-0,81	2,30
U nemocnice	-2,79	3,66	-0,07	13,66	-0,98	20,51	-0,76	37,54
U Pežgovského lesa	-13,75	-1,33	-3,59	2,08	-2,99	0,43	-1,53	0,48
U stadiónu	-1,38	3,80	0,69	13,38	-0,31	20,69	-0,29	38,35
Výsluní	-3,97	3,55	1,48	-0,26	-1,02	1,95	-0,89	2,18
Za Teslou	-14,16	0,61	1,27	2,99	-2,74	6,79	-1,59	17,72
Životice	-1,76	-0,46	2,22	0,28	0,24	-0,09	0,25	-0,09

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

* Reálna data